

LUST OCH GLÄDJE

Hur uppfattar och värderar eleverna Kulturskolans undervisning?

- Rapport från en undersökning av Kulturskolan i Stockholms stad -

Ansvarig utgivare: Eva Schöld • Text: Cecilia Frostenson

Form: A. Olas • © Stockholms kulturförvaltning

www.kultur.stockholm.se

ISBN 91-631-4023-3

FORSKNINGSENHETENS FÖRORD

Forskningsenheten vid idrotts- och kulturförvaltningarna genomför kontinuerligt studier omkring "Resursutnyttjande och effekter av offentligt driven eller understödd verksamhet på fritidsfältet". Under hösten 2001 beslöt kulturförvaltningens och Kulturskolans ledning i Stockholm att ge undertecknad och Cecilia Frostenson i uppdrag att genomföra en studie om vad barn och ungdomar i Kulturskolan och deras föräldrar tycker om Kulturskolan. Studien har genomförts under våren 2002.

Cecilia Frostenson är fil kand i musiksociologi och utbildad rytmikpedagog. Hon har bl a arbetat som rytmikpedagog i kommunala musikskolan och på musikhögskolan i Stockholm samt innehaft flera chefsbefattningar inom Kulturskolan i Stockholm. Nu arbetar hon som studierektor i Solna Kulturskola.

I Frostensons rapport "Lust och Glädje. Hur uppfattar och värderar eleverna Kulturskolans undervisning?" presenteras huvudresultaten från vår studie av Kulturskolan i Stockholm. "Vilket betyger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?" är den andra rapporten från vår utvärdering. Den rapporten har undertecknad och Frostenson skrivit tillsammans. Vissa ytterligare resultat kommer att presenteras i "Vad tycker föräldrarna om musikundervisningen i Kulturskolan?" och i "Vad tycker lågstadiebarnen om Kulturskolan?"

För innehållet i den här rapporten svarar Cecilia Frostenson själv.

Stockholm 20 mars 2003

Ulf Blomdahl
Forskningsledare
Idrotts- och kulturförvaltningarna

FÖRFATTARENS FÖRORD

Först av allt ett stort tack till alla barn och ungdomar i Kulturskolan som genom att fylla i enkäten har givit underlaget till vår undersökning. Tack också alla lärare som förmedlat enkäter och ställt undervisningstid till förfogande samt Jenny Dannberg, praktikant på Kulturförvaltningen våren 2002, som tillsammans med mig har genomfört de flesta av gruppintervjuerna.

Vid rapportskrivningen har jag haft hjälp av ett stort antal ögon och hjärnor som läst och diskuterat, några flera avsnitt, andra några enstaka. Stort tack till docenten i socialt arbete, tillika fil dr i statistik, Stig Elofsson för statistiska råd, databearbetningar och värdefulla kommentarer av den skriftliga framställningen.

Ett speciellt tack till Bitte Jarl som med stor omtänksamhet delgivit mig många användbara synpunkter. Bo Andér, Bengt Andersson, Hasse Hansson, Kent Hägglund, Lasse Lööv, Bodil Persson, Pia Persson, Håkan Sand, Bo Söderberg, Jonas Söderberg och Björn Thulin har varit viktiga läsare med värdefulla kommentarer. Ulf Ågren har noggrant läst korrektur. Andrzej Olas och Gunilla Berglunds kunskaper och tålmod har varit till stor hjälp vid framställningen av rapporten.

Tack alla nära och kära i min omgivning för både stöttning och förståelse för att skrivandet har tagit mycket tid. Det senare gäller i synnerhet mina barn Mattias och Charlotta.

Slutligen tack till Ulf Blomdahl, som med både känsla och insikt – samt en rasande mängd energi - har lotsat mig genom undersökningens och skrivandets alla faser och faser. Ulf har också tillsammans med mig skrivit kapitlen ”Kulturskolan i Stockholms stad”, ”Tidigare studier om Kulturskolan” och ”Undersökningen”. Utan alla våra gräl skulle rapporten inte blivit vad den är.

Undersökningensresultaten finns i form av digra datalistor. Om vi lägger örat tätt intill alla siffror, låter dem få röster och hör vad de viskar om kan de ge oss mycket information. Det är författarens förhoppning att rapporten kommer att läsas och diskuteras av alla berörda – barn, ungdomar, föräldrar, lärare, skolledning – och bli ett användbart underlag för de kontinuerliga förändringsprocesserna i Kulturskolan.

Stockholm 12 mars 2003

Cecilia Frostenson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	9
1.1	Bakgrund	10
1.2	Syfte	11
2.	Kulturskolan i Stockholms stad	13
2.1	Verksamhet och inriktning	14
2.2	Kulturskolans elever	15
2.3	Kulturskolans organisation och lärare	17
3.	Tidigare studier om kulturskolan	19
4.	Några utgångspunkter	24
4.1	Börja med barnen	25
4.2	Fritidens ökade betydelse	27
4.3	Ett genusteoretiskt perspektiv	29
4.4	Undervisning i estetiska ämnen	29
5.	Undersökningen	33
5.1	Urval	34
5.2	Undersökningsteknik	35
5.3	Enkätkonstruktion	37
6.	Kulturskolans elever	39
6.1	Inledning	40
6.2	Socioekonomisk bakgrund, skolframgång och etnicitet	40
6.3	Kulturellt kapital och skolframgång	40
6.4	Elevernas fritidsintressen	41
6.5	Motiv för att delta i Kulturskolans verksamhet	42
6.6	Vilket uppdrag ger eleverna Kulturskolan?	43
6.7	Deltagande i andra ämnen i Kulturskolan	44
6.8	Musikpreferenser – musikalisk smak och avsmak	45
6.9	Sammanfattning	45

7.	Bild & Form	47
7.1	Inledning	48
7.2	Vad är bäst med bild & formundervisningen i Kulturskolan?	50
7.3	Vad är sämst med bild & formundervisningen i Kulturskolan?	51
7.4	Bild & formundervisningens former	52
7.5	Bild & formundervisningens innehåll	53
7.6	Lokaler och utrustning	56
7.7	Deltagande i utställningar	57
7.8	Har eleverna funderat på att sluta?	58
7.9	Sammanfattande diskussion	58
8.	Dans	61
8.1	Inledning	62
8.2	Vad är bäst i dansundervisningen?	64
8.3	Vad är sämst i dansundervisningen?	66
8.4	Dansundervisningens innehåll	66
8.5	Vilka stilar vill man dansa?	69
8.6	Lokaler och utrustning	70
8.7	Dansundervisningens former	70
8.8	Att uppträda för publik	72
8.9	Har eleverna funderat på att sluta?	73
8.10	Sammanfattande diskussion	73
9.	Musik	79
9.1	Inledning	80
9.2	Instrumentvalet	81
9.3	Vad är bäst och vad är sämst i musikundervisningen?	83
9.4	Musikundervisningens innehåll	86
9.5	Könsskillnader i bedömningen av musikundervisningens innehåll	89
9.6	Lokaler och utrustning	91
9.7	Musikundervisningens former	92
9.8	Att spela orkester/ensemble eller att sjunga i kör	94
9.9	Spelläxor – kan man få hjälp och vill man ha dem?	95
9.10	Spelaktivitet utanför musikundervisningen	97
9.11	Att uppträda inför publik	97
9.12	Har eleverna funderat på att sluta i musikundervisningen?	99
9.13	Ämnesplanerna i musik	100
9.14	Sammanfattande diskussion	104

10.	Teater	111
10.1	Inledning	112
10.2	Vad är bäst med Vår Teater?	114
10.3	Vad är sämst med Vår Teater?	115
10.4	Teaterundervisningens innehåll	116
10.5	Teaterundervisningens former	120
10.6	Lokaler och utrustning	121
10.7	Att uppträda för publik	122
10.8	Har eleverna funderat på att sluta?	123
10.9	Sammanfattande diskussion	124
11.	Kulturskolans lärare	129
11.1	Lärares roller	130
11.2	Hur tycker eleverna att en bra lärare ska vara?	130
11.3	Hur uppfattar eleverna Kulturskolans lärare?	132
11.4	Sammanfattande diskussion	133
12.	Reflektioner kring en kreativ mötesplats	135
13.	Sammanfattande diskussion	141
13.1	Inledning	142
13.2	Varför är de flesta av Kulturskolans deltagare flickor?	142
13.3	Varför är det så stor andel små barn i Kulturskolan?	145
13.4	Vilket uppdrag ger eleverna Kulturskolan?	146
13.5	En lyssnande lärare	148
13.6	Att ha tillräckligt med tid	150
13.7	Kulturskolan som mötesplats	151
13.8	Tror eleverna att Kulturskolan kommer att ge glädje i framtiden?	153
13.9	Hur kan Kulturskolan bli bättre?	154
	Litteraturförteckning	159
	Tabellbilaga	165

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Under de senaste 30 åren har barns och ungdomars rätt till inflytande på samhällsutvecklingen i stort liksom på fritids- och kulturpolitiken diskuterats. En rad förslag har lagts både i kommuner och riksdag för att förstärka barns och ungdomars inflytande. I den av Sverige ratificerade barnkonventionen 1989 uttrycks i paragraf 12 barnens rätt att bli hörda ”i de administrativa förfaranden som rör barnen. Ju äldre de är desto mer ska barnens åsikter tillmätas betydelse”¹ Stockholms stad fattade på 1990-talet en rad beslut bl a med anledning av barnkonventionen. I tjänsteutlåtandet inför beslutet står det följande:

”Barnkonventionen tillförsäkrar rätt till inflytande och påverkansmöjligheter för barn och unga i beslut som direkt gäller dem. Denna rätt gäller såväl i ett individuellt sammanhang exempelvis vid en vårdnadstvist, som vid mer allmänna eller grupprelaterade beslut om exempelvis skol- och trafikmiljö. Barns och ungdomars reella inflytande ska öka i staden. Ökat inflytande för barn och ungdomar utgår från en övertygelse om att barns och ungdomars synpunkter och krav är av faktiskt intresse för staden och att de är viktiga för att utveckla och förbättra det gemensamma. Det är dessutom av stor vikt att barn och ungdomar bibringas en positiv upplevelse av samhällets intresse av att de och andra medborgare kan delta aktivt i den demokratiska beslutsprocessen. Detta innebär att det måste finnas lyhördhet och intresse att ta del av de uppfattningar som förs fram”²

Stockholms stad har också vid ett flertal tillfällen fattat beslut om att förvaltningarna ska följa upp i vilken grad invånarna är nöjda med den service som erbjuds. I Kommunstyrelsens utlåtande 2001 formuleras det på följande sätt:

”Nämnderna bör bl a följa förvaltningens genomförande av kvalitetsarbetet och också hur kunderna/brukarna upplever kvaliteten i enhetens arbete och trovärdigheten i åtagandena ... Enheterna bör följa upp resultatet av sitt arbete i förhållande till åtaganden, kvalitetsgarantier samt hur kunderna/brukarna upplever enhetens arbete ... Därutöver är det viktigt att finna former för att tillvarata medborgarnas synpunkter på servicen”³

I tjänsteutlåtandet som föregår etablerandet av Kulturskolan 1996 ges bl a följande riktlinjer: ”Kulturskolan ska ha ett sådant arbetssätt att deltagarna kan påverka verksamheten och dess innehåll”.⁴ Kulturskolans ledning i Stockholms stad formulerar sig år 2002 på följande sätt: ”Vi ska ha nöjda kunder som erbjuds ett stimulerande utbud av aktiviteter”.⁵ Det verkar alltså finnas en bred poli-

---

¹ UD, **Mänskliga rättigheter. Konvention om barnets rättigheter.**

² Utlåtande 1997:164, **Förslag till handlingsprogram – Barnkonventionen i Stockholms stad** (utlåtandet är onummererat)

³ Stockholms stad, **Kommunstyrelsens utlåtande 2001:17**, s 19

⁴ Utlåtande 1996: **Kulturskolan i Stockholm**, s 19

⁵ **Förslag till handlingsplan för utvecklingen av Stockholms stads Kulturskola 2002**, s 1

tisk enighet om att det är viktigt att lyssna på barn och ungdomar och övriga medborgare när man planerar och beslutar inom bl a fritids- och kulturområdet.

1.2 Syfte

Syftet med denna rapport är att redovisa resultaten av den undersökning som riktats till elever i Kulturskolans frivilliga verksamhet inom bild & form, dans, musik och teater. Med utgångspunkt i mottot ”eleven i centrum” kommer rapporten att redogöra såväl för barns och ungdomars önskemål om hur Kulturskolans undervisning ska vara utformad för att den ska vara attraktiv att delta i som deras bedömningar av nuläget, dvs av hur undervisningssituationen är just nu.⁶

Att delta i Kulturskolan definieras i rapporten som att medverka i en fritidsaktivitet.⁷ Den verksamhet som Kulturskolan bedriver inom grundskolans ram kommer således inte att beröras i denna studie. Undersökningen berör inte heller de ungdomar som står utanför Kulturskolans verksamhet. För att belysa åsikterna hos dem som har slutat i Kulturskolan - eller aldrig börjat - behövs andra typer av undersökningar.

---

⁶ De redovisade resultaten gäller eleverna på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. Resultaten från den del av undersökningen som omfattat barn i sexårsverksamhet och lågstadium redovisas i Blomdahl, U, Vad tycker lågstadiebarnen om Kulturskolan? Resultaten kan beställas från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna.

⁷ Dvs en aktivitet som försiggår på fritiden. Fritid betyder enligt Nationalencyklopedins ordbok ”del av dygnet och veckan som inte upptas av arbete (skola), måltider och sömn”.

2. KULTURSKOLAN I STOCKHOLMS STAD

2.1 Verksamhet och inriktning

Stockholms stads Kulturskola bildades 1996 genom en sammanslagning av kommunala musikskolan och Vår Teater.¹ Med bildandet följde uppdraget att utveckla verksamheten inom de konstnärliga ämnena bild och dans.³ Nettokostnaden för hela Kulturskolan var för år 2002 omkring 100 miljoner kronor och är för år 2003 omkring 110 miljoner kronor. I motsats till många andra aktiviteter på fritidsfältet har Kulturskolan i Stockholm lika stora ekonomiska anslag i dag som år 1990.⁴

I verksamhetsplanen anges följande mål för Kulturskolans verksamhet:

Kulturskolan skall

- ”utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter sträva mot att alla barn och ungdomar skall erbjudas kulturskoleverksamhet på olika nivåer, inom olika konstområden och av god pedagogisk kvalitet såväl på fritiden som inom skolans ram
- skapa kreativa mötesplatser för såväl pojkar som flickor och bejaka kulturell, social och etnisk mångfald
- skapa tvärkulturella mötesplatser mellan Kulturskolans olika konstarter och därigenom ge barn och ungdomar ytterligare dimensioner av kulturupplevelser
- bidra till skolutveckling där den estetiska dimensionen i skolan är en drivkraft i läroprocesserna”.⁵

Vid årsskiftet 2002/2003 deltog 13 500 barn och ungdomar i den del av Kulturskolans verksamhet som sker på deltagarnas fritid.⁶ En del av dessa barn och ungdomar deltar i flera av Kulturskolans fyra ämnen.⁷ Om man i stället räknar antalet deltagande individer är antalet i januari samma år 11 623.⁸ I denna undersökning har vi studerat de barn och ungdomar som är aktiva i Kulturskolan på sin fritid.

---

¹ Den kommunala musikskolan etablerades i olika omgångar men 1961 brukar räknas som startdatum. Vår Teater startades 1942.

² Stockholms kommunala musikskolas historia finns beskriven i Lindeborg, R, Från musikbildningsarbete till kommunal musikskola samt i Sundstedt, R, red, **Musik för alla**. Vår Teaters historia berättas i Hägglund, K, **Vår Teater - de första 60-åren samt i Lindvåg, A, Elsa Olenius och Vår Teater**.

³ I Kent Hägglunds bok beskrivs hur Vår Teater under många år skapat möjligheter för barn och ungdomar att även delta i dans- och bild & formverksamhet. Se Hägglund, K, **Vår Teater - de första 60-åren**, s 9. Även inom Musikskolans ram har det funnits undervisning i skilda dansformer som barndans, klassisk balett, jazzdans etc.

⁴ Se Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Hur mycket satsas på fritidsgårdar år 2002 jämfört med 1981 och 1990?**, s 7. Till det vi 1990 kallar Kulturskolan har förts kommunala musikskolan och Vår Teater.

⁵ Kulturförvaltningen, **Verksamhetsplan för Kulturskolan 2002**, s 4.

⁶ Motsvarande antal var vid årsskiftet 2001/2002 12 600 barn och ungdomar.

⁷ Se tabell 10, kapitlet ”Kulturskolans elever” i denna rapport.

⁸ Någon motsvarande siffra för januari 2002 har inte funnits att tillgå.

2.2 Kulturskolans elever

Omkring 13 % av Stockholms barn och ungdomar från årskurs 2 i grundskolan till och med sista årskursen i gymnasiet deltar i Kulturskolans frivilliga verksamhet. Kulturskolans lärare arbetar dessutom med uppdragsundervisning inom Stockholms grund- och gymnasieskolor och når på detta sätt ytterligare ca 12 000 elever på deras skoltid. I januari 2003 stod 5 800 barn och ungdomar i kö för att börja i olika ämnen i Kulturskolan.

Kulturskolans fyra olika delar är bild & form, dans, musik och teater. I tabellen nedan visas storleksrelationen mellan de fyra olika delarna såväl år 2002 som år 2003.

Tabell 1. Andelen (%) ungdomar i Kulturskolans olika delar. Registerdata januari 2002 och januari 2003

	Januari 2002	Januari 2003
Musik	63	61
Teater	31	29,5
Dans	4	6,5
Bild & Form	2	3

Flest deltagare i Kulturskolan har ämnena musik och teater. Kulturskolan som helhet består av 64% flickor och 36% pojkar.⁹ Bland de som står i kön till Kulturskolan år 2003 är 63% flickor och 37% pojkar. Tabellen nedan redovisar könsfördelningen i Kulturskolans olika ämnen.

Tabell 2. Andelen (%) pojkar och flickor i Kulturskolans olika delar. Registerdata januari 2002 och 2003.

	2002		2003	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Dans	7	93	8	92
Teater	23	77	23	77
Bild & Form	24	76	24	76
Musik	45	55	45	55

⁹ Könsfördelningen är densamma både år 2002 och år 2003.

Flickor är överrepresenterade i alla fyra delarna av Kulturskolan. Flickdominansen är störst i dans- och minst i musikundervisningen. Bortsett från musikundervisningen är flickor starkt överrepresenterade i alla delar. Det framgår också av tabell 2 att könsfördelningen inte har förändrats mellan år 2002 och år 2003.

Pojkarnas andel bland de som står i kö år 2003 är: dans 16%, bild & form 27%, teater 29% och musik 49%. Pojkarnas andel bland de som vill börja är alltså något högre än bland de som deltar just nu.¹⁰

I tabellen nedan visas åldersfördelningen på deltagarna i hela Kulturskolan.¹¹

Tabell 3. Åldersfördelning bland deltagarna i Kulturskolan. Registerdata januari 2002.

	%
Under 6 år	0
6 år	1
7 år	5
8 år	7
9 år	16
10 år	16
11 år	15
12 år	12
13 år	8
14 år	6
15 år	5
16 år	3
17 år	2
18 år	2
19 år	1
> 19 år	0

---

¹⁰ Om detta innebär att könsfördelningen bland de som kommer att gå på Kulturskolan i framtiden blir bättre än i dag vet vi inte. Det kan vara på det sättet att könsfördelningen blir bättre i framtiden som en konsekvens av att könsfördelningen i elevkön är bättre men det kan också vara så att pojkar som är anmälda inte utnyttjar sin plats i samma grad som flickor och/eller att pojkar slutar i högre grad än flickor.

¹¹ Åldersfördelningen i Kulturskolans olika delar redovisas i tabell 2 i Tabellbilagan.

Vi ser att det är flest elever i Kulturskolan i mellanstadiet och minst i gymnasiet. 73% av deltagarna är under 13 år och 27% är i tonåren. Enbart 8% av Kulturskolans elever är i gymnasieåldern. 85% av de som står i kön är barn (12 år och yngre) och 15% är tonåringar.¹² I tabellen här nedan redovisas i vilken grad deltagarna i Kulturskolans fyra ämnen är 12 år och yngre respektive i tonåren.

Tabell 4. Åldersfördelning bland deltagarna i Kulturskolans olika delar. Andel (%) av deltagarna i respektive ämne.

	12 år och yngre	Tonåringar
Musik	67	33
Dans	74	26
Bild & Form	80	20
Teater	83	17

Andelen tonåringar är låg i alla fyra delarna av Kulturskolan. Lägst är den i teater- och högst i musikundervisningen. Vi ser också i tabell 2 i Tabellbilagan att andelen barn som är 9 år eller yngre är 48% i teater, 43% i dans, 28% i bild & form samt 19% i musik. Även bland de som vill börja i de olika ämnena är det få som är i tonåren.¹³

2.3 Kulturskolans organisation och lärare

Kulturskolan Stockholm är organiserad i tre enheter - Västerort, Innerstaden och Söderort – under ledning av en gemensam kulturskolechef. Varje enhet är indelad i ett antal verksamhetsområden som i de flesta fall överensstämmer med Stockholms stadsdelar. Den frivilliga undervisningen bedrivs i ett antal speciellt anpassade lokaler – barn- och ungdomsteatrarna samt lokala kulturhus – och i grundskolans lokaler på eftermiddagstid.

I verksamheten arbetar drygt 300 lärare med den frivilliga undervisningen varav 72 % är musiklejare, 20 % teaterpedagoger och teaterassistenter, 5 % danslärare och 4 % bild- och formlärare.¹⁴ Könnsstrukturen i Kulturskolans lärarkollegium redovisas i nedanstående tabell.

¹² Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?** för redovisning av tabellunderlag.

¹³ Av de som vill börja i Kulturskolan är följande andel tonåringar: Musik 21%, Dans 12%, Bild & Form 8% och Teater 8%. Se Tabellbilagan, tabell 3.

¹⁴ Se Tabellbilagan, tabell 1 för en jämförelse av andelen lärare/ämne samt andelen heltidstjänster/ämne.

Tabell 5. Könsfördelning bland Kulturskolans lärare. Andel (%). Registerdata.

	Män	Kvinnor
Musik	50	50
Teater	22	78
Bild & Form	20	80
Dans	0	100

Könsfördelningen i lärarkåren för respektive ämne överensstämmer i stora drag med könsfördelningen bland eleverna i samma ämne. Musiklärarkollegiet består av lika många män som kvinnor medan danslärarkollegiet är helt kvinnodominerat. Bland teater- och bildlärarna är ca en femtedel män. De allra flesta av Kulturskolans bild-, dans- och musiklärare har en pedagogisk utbildning från konstnärlig högskola eller motsvarande. Dramapedagoger har de senaste decennierna utbildats på två av landets folkhögskolor.¹⁵ Merparten av dramapedagoger i Kulturskolan har dessutom konstnärliga och/eller pedagogiska högskoleutbildningar.

---

¹⁵ Dramapedagogutbildningen finns vid folkhögskolorna i Ljungskile och Västerbergs. Sedan något år kan man också läsa 10 p dramapedagogik på högskolan i Gävle/Sandviken.

3. TIDIGARE STUDIER OM KULTURSKOLAN

Så långt vi har översikt finns det få kvalificerade studier om musik- och kulturskolan i Sverige. Antalet studier om andra verksamheter på elevernas fritid, t ex idrottsrörelsen och fritidsgården, är betydligt fler än antalet studier om barns och ungdomars aktivitet i musik- och kulturskolan. Granskningar av musik- och kulturskolor ur ett brukarperspektiv saknas helt, åtminstone om man kräver att bortfallet är rimligt. Emellertid har både musikskolan och Vår Teater studerats som en av många delar i studier som handlar om kultur-, musik- eller fritidsvanor i stort. Några avhandlingar om musikskolan och en om Vår Teater redovisas här nedan.¹ När Anna-Lena Rostvall och Tore West lade fram sin avhandling om interaktionen mellan lärare och elever i musikskolan fick de kritik av en lärare i musikskolan. I deras svar på kritiken finner vi kanske en del av förklaringarna till varför det finns så få kvalificerade granskningar av verksamheten. De skriver:

”Musiklärare har traditionellt haft en annan situation (hänvisar till t ex andra yrkesgrupper inom den offentliga sektorn). De har efter utbildningstiden arbetat ensamma utan insyn från det omgivande samhället. Därför har de som yrkesgrupp inte någon vana att bli granskade på det sätt som sker i vår avhandling. Att läsa aktuell forskning eller att arbeta med kontinuerligt kvalitetsarbete har sällan prioriterats. Detta innebär att eventuella problem i verksamheten ofta förläggs hos andra, t ex hos elever, lärarutbildningen, politiker eller på bristande resurser i största allmänhet. Det egna yrkesutövandet sätts därmed aldrig under lupp. Det behöver vi ändra på om musikläraryrket ska få ökad status i samhället. Vår förhoppning är att musiklärare inte ska räddas en sådan granskning, utan se den som en del i utvecklingen av musikläraryrket”.²

Kommunala musikskolans historia finns beskriven i Torgil Perssons avhandling ”Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal”.³ Perssons huvudtes är att den kommunala musikskolan ”vuxit fram genom organisk samverkan i en kommunal musiktradition där folkrörelsernas och musiklivets ensembler spelat en avgörande roll”.⁴ Jonas Gustafsson framför i sin avhandling om det musikpedagogiska fältets framväxt i Sverige likartade tankegångar som Persson om orsakerna till etableringen av musikskolorna. Gustafsson formulerar sig på följande sätt:

”De kommunala musikskolorna kan sägas vara en institutionaliserad och kommunaliserad förlängning av den verksamhet som många gånger bedrivits tidigare i privat regi eller i föreningslivet. I flera kommuner där musikskolan snabbt fick ordentlig skjuts fanns sedan tidigare ett aktivt frivilligt musikliv”.⁵

---

¹ Se Persson, T, **Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal** och Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling** samt Lindvåg, A, **Elsa Olenius och Vår Teater**. I Brändströms och Wiklunds avhandling undersöks också musikskolan utförligt. Se, **Två musikpedagogiska fält**. En studie om kommunal musikskola och musiklärarutbildning. Musikskolan behandlas också som mindre delar i några ytterligare avhandlingar.

² Rostvall/West, ”Vi har satt fokus på något vi alla kan lära oss av” i tidskriften, **Rum ’ba**, s 19.

³ Person, T, **Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal**. I Rostvalls/Wests avhandling finns också ett avsnitt om Musikskolans och Kulturskolans framväxt.

⁴ Persson, T, **Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal**, s 368.

⁵ Gustafsson, J, **Så ska det låta**, s 203. Se också s 276.

Vidare kan nämnas Ronny Lindeborgs uppsats ”Från musikbildningsarbete till kommunal musikskola”. Han anser att argumenten för en kommunal musikskola i Stockholm kan sammanfattas i följande sex punkter:⁶

”För det första ser vi ett prestigebehov hos Stockholm som Sveriges största stad och huvudstad att kunna mäta sig med landsorts- och förortskommuner, ett organisatoriskt imperativ som säger - vi ska inte vara sämre. Kommunala musikskolor har vid denna tid funnits i 15 år och med en avsevärd spridning just i Mälardalen och Stockholmstrakten. För det andra framförs en önskan att kontrollera instrumentalundervisningen. För det tredje nämns en kultur – och socialpolitisk aspekt, elevens egna förutsättningar såväl ekonomiska som musikaliska - ska i en kommunal musikskola inte inverka på möjligheterna att få undervisning. För det fjärde nämns de fördelar som fås med en stor organisations möjligheter till samordning. För det femte nämns den kommunala musikskolan som ett medel att sanera och kvalitetsförbättra undervisningen. För det sjätte så skall musiken som bildningsämne vara ett led i den ungdomsvårdande verksamheten”.

I en jubileumsbok om Stockholms kommunala musikskola framhåller förre grundskoledirektören Lars Hallberg att musikskolan genom åren har haft följande fyra funktioner⁷:

1. Lärt skolungdomar att hantera ett musikinstrument, sjunga och dansa
2. Varit en skola för blivande professionella musiker
3. Gett ungdomar ett ökat kvalitetsmedvetande inom musikområdet
4. Gett ungdomar en väg till en meningsfull fritid

Vår Teaters historia, pedagogik och metodik är föremål för Anita Lindvågs avhandling.⁸ Här finns också anledning att nämna Kent Häggglunds bok som gavs ut i samband med Vår Teaters 60-årsjubileum.⁹ Båda författarna hävdar att huvudskälet till att Vår Teater startades var att Elsa Olenius introducerade ”sagoberättanden och dramatisering av barnlitteraturen som ett medel att locka barn till biblioteken och läsning”.¹⁰ De flesta källor gör gällande att ledande opinionsbildare, som en följd av att ha sett Olenius arbete, insåg att många andra barn borde få möjligheter att spela teater.¹¹ Efter motioner i fullmäktige och en kommunal utredning beslöt också fullmäktige 1955 att bygga ut barnteaterverksamheten i Stockholm. Den fick nu namnet Vår Teater och blev organisatoriskt placerad i barnvårdsnämnden. Borgarrådet Hjalmar Mehrens argument för att stödja

---

⁶ Lindeborg, R, **Från musikbildningsarbete till kommunal musikskola**, s 57.

⁷ Sundstedt, R, red, **Musik för alla**, s 9. Hallberg har inte bedrivit någon forskning omkring detta utan slår fast detta utifrån sina erfarenheter.

⁸ Lindvåg, A, **Elsa Olenius och Vår Teater**.

⁹ Häggglund, K, **Vår Teater - de första 60 åren**.

¹⁰ Lindvåg, A, **Elsa Olenius och Vår Teater**, s 15 och Häggglund, K, **Vår Teater- de första 60 åren**, s 25 och 28-29.

¹¹ Se t ex Stockholms fritidsförvaltning, **Historik för Vår Teater**, s 1.

utbyggnaden av barnteaterverksamheten i Stockholm 1955 var att ”barnteatern är en exceptionellt lyckad form av barnsysselsättning och barnunderhållning”.¹²

Det finns få studier om anledningen till att många musikskolor ombildas till kulturskolor. Lars Graneheim försökte dock redan 1994 förstå orsakerna till att ett fåtal kommuner gått från kommunal musikskola till kulturskola.¹³ Hans huvudtes är att kommunerna ”ville ge alla barn möjligheter till uttrycksformer av mer än ett slag, och inte bara inom musikområdet”.¹⁴ Ett annat skäl skulle, enligt Graneheim, vara att en satsning på kulturskolor kunde vara en väg ur en ekonomisk kris. Genom att bredda utbudet så att fler barn sysslar med olika typer av kulturaktivitet blir verksamheten mindre känslig för nedskärningar än om färre barn enbart får musikundervisning. Vad som händer på lektionerna i musik- och kulturskolorna samt i Vår Teater vet vi mycket lite om. Mötet mellan elev och lärare i musikundervisningen har dock studerats av Rostvall och West i avhandlingen ”Interaktion och kunskapsutveckling”. Genom att videofilma elva musiklektioner har de studerat och analyserat interaktionen mellan fyra lärare och 21 elever.¹⁵ Att i det här sammanhanget sammanfatta deras studie ligger utanför rapportens syfte. Här ska enbart konstateras att forskarna iakttar att det i hög grad är lärarna som styr lektionerna och att eleverna därigenom befinner sig i en situation där de måste förhålla sig till lärarens initiativ i stunden. De saknar också i stor utsträckning de expressiva aspekterna av musicerandet i undervisningssituationen.¹⁶

Ytterligare en avhandling med musikskolan i fokus är skriven av Sture Brändström och Christer Wiklund.¹⁷ Utöver deras studie av musikskolan i Piteå har de undersökt musiklärarutbildningen vid musikhögskolan i samma stad. Syftet med studien av musikskolan är ”att beskriva och förklara hur 12-13-åringar med olika social och musikalisk bakgrund uppfattar och använder musik och musikskolans utbildning. Här finns anledning att redovisa resultaten från deras öppna frågor om det mest positiva och negativa med studierna i musikskolan. Det mest positiva är, enligt eleverna, upplevelsen av kompetens, dvs att lära sig eller att kunna.¹⁸ Den kategori som kommer på andra plats kallas av forskarna för ”spel för eget nöjes skull”. Det tredje mest positiva benämner Brändström och Wiklund som den sociala dimensionen. Om denna dimension skriver de båda forskarna följande:

”Förutom uppspelningarna inför kamrater och föräldrar pekar många på det positiva med ensemble- och orkesterspelspel. Flera elever har också tyckt att det var positivt att ha lektion tillsammans med en kompis...”.¹⁹

---

¹² Lindvåg, A, **Elsa Olenius och Vår Teater**, s 37.

¹³ Graneheim, L, **Från Musikskola till Kulturskola**, en studie av en skolform i förändring.

¹⁴ Graneheim, L, **Från Musikskola till Kulturskola**, en studie av en skolform i förändring, s 13.

¹⁵ Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 89.

¹⁶ Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 282- 297.

¹⁷ Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**. En studie om kommunal musikskola och musiklärarutbildning.

¹⁸ Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, s 81-82.

¹⁹ Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, s 80.

Den fjärde mest positiva dimensionen kallar Brändström och Wiklund för kunskapsanvändning. Det som är gemensamt för svaren i denna kategori är deras nära koppling till nytta och användning av musikkunskaperna. Det som eleverna upplever som det mest tråkiga med musikundervisningen är i tur och ordning: att man måste öva regelbundet, upplevelsen av inkompetens (t ex att inte kunna), att man måste hålla på med noter, monotoni (t ex samma låt länge) och läraren.²⁰ Elevers och föräldrars synpunkter på undervisningen, musikval och betygssättning av kulturskolan eller bara på musikskolan eller Vår Teater lyser i stort med sin frånvaro.²¹ Detta åtminstone om man kräver att studierna inte har större bortfall än 30 %.²² Eftersom alla de studier vi har sett antingen har mycket stora bortfall (40 - 60%) och/eller inte redovisar bortfallen eller urvalsramen kommer de inte att refereras här. Det innebär att det inte, förutom Brändström/Wiklunds avhandling, finns några studier att jämföra med vid redovisningen av resultaten i de följande kapitlen. Kulturskolans/Musikskolans elever har studerats i stora generella fritids- och kulturvanestudier. En rad studier visar att barn och ungdomar från de högre socioekonomiska grupperna är överrepresenterade i både Kulturskolan/Musikskolan och föreningslivet.²³ Den sociala rekryteringen till Vår Teater är däremot ganska jämn.²⁴ Dessa studier visar också att andelen flickor är fler än andelen pojkar i både Musikskolan och Kulturskolan. Vi ser också i ovan redovisade studier att de barn och ungdomar som lyckas bra i skolan är med i Kulturskolan i högre grad än de som lyckas mindre bra. Sambandet mellan deltagande i musikskolan och deltagande i andra fritidsaktiviteter har också studerats. Undersökningsresultaten ifrån dessa studier visar att det finns ett starkt samband mellan att vara med i musikskolan och andra instrumentella fritidsaktiviteter (t ex idrottsföreningar och övriga föreningar) och ett starkt negativt samband mellan de instrumentella fritidsaktiviteterna och att gå på fritidsgård.²⁵ Några större eller djupa studier om varför barn och ungdomar slutar i musik- och kulturskolan finns inte.²⁶ I de stora fritids- och kulturvanestudierna har barn och ungdomar fått frågan om de slutat i Vår Teater eller i musikskolan och i så fall varför.²⁷ Det som i studierna under 1990-talet formulerades som det viktigaste skälet till att sluta i Vår Teater var ”andra intressen”. Ytterligare skäl till att högstadiel elever lämnat Vår Teater var att kompisar slutat och att man tröttnat på Vår Teater. De tre viktigaste skälen, enligt ungdomarna, till att de slutat i musikskolan var: ”Jag tröttnade”, ”andra intressen” och ”det tog för mycket tid”.

²⁰ Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, s 81-82.

²¹ I våra ordinarie fritidsvanestudier har vi ställt några innehållsmässiga frågor till högstadiel elever och gymnasister. Se Blomdahl Elofsson, **Vår Teater- några resultat från studier med högstadiel elever och gymnasister 1994**.

²² De flesta studier vi sett har ett bortfall på mellan 40 och 60%.

²³ Se t ex SCB, *Fritid 1976-1991*, s 128 och Blomdahl, U, **Folkkrörelserna och Folket**, t ex s 65 och Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna**, t ex s 148 och Blomdahl/Elofsson, **Musikskolan/Kulturskolan 1998**. Vilka är deltagare i Stockholms län? Stig Elofsson håller för närvarande på att skriva färdigt en rapport om Musikskolan utifrån dels ett genusperspektiv dels ett socioekonomiskt perspektiv. Se Elofsson, S, **Musikskolan under perioden 1985-2002**. Genus och social bakgrund. Se också Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, kap 1 och 2.

²⁴ Se Blomdahl/Elofsson, **Musikskolan/Kulturskolan 1998**. Vilka är deltagare i Stockholms län?

²⁵ Se t ex Blomdahl, U, *Fritidsaktiviteternas kumulativitet*, t ex s 84 och **Folkkrörelserna och Folket**, s 106-107.

²⁶ Rostvall och West ser brister på studier av varför de många ungdomarna slutar i Kulturskolan som en av Kulturskolans stora brister. Se Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 2.

²⁷ Blomdahl/Elofsson, **Varför har du slutat i Vår Teater och Musikskolan?** - en presentation av 1990-talets studier. I den här studien har vi frågat eleverna om de funderat på att sluta. Svaren redovisas under respektive ämnes kapitel.

4. NÅGRA UTGÅNGSPUNKTER

Varför deltar man i kulturella aktiviteter på sin fritid? Varför väljer man att gå i kulturskola utöver den vanliga skolan? Vilken del har kulturen i uppfostran? Vilka faktorer formar undervisningen i estetiska ämnen? Följande avsnitt består dels av en sammanfattning av de tankegångar som format den ideologiska bakgrunden till de nuvarande kulturskolorna och dels av ett referat av några teorier som används för att förstå den undervisning elever möter i Kulturskolans frivilliga verksamhet.

4.1 Börja med barnen

Runt sekelskiftet 1900 får en ny bild av barnet fastare kontur: Barnet med en barndom. Under många århundraden tidigare hade barnet betraktats som en liten vuxen som så snart möjlighet gavs skulle delta i produktionen och bidra till sin och familjens försörjning. Bilden får i Sverige färg och röst av konstnärer som Elsa Beskow, Ivar Arosenius och Alice Tegnér och sprids via böcker och tidningar till tusentals barn och föräldrar. Genom den nya vetenskapen psykologi och landvinningarna inom psykoanalys ökar medvetenheten om hur betydelsefull denna barndom är för individens fortsatta utveckling: Det är genom upplevelser och erfarenheter från barndomen som vårt känsloliv och medvetande formas för resten av livet.

I ”Barnets århundrade”, som utkom på nyåret 1900, tar Ellen Key avstånd från den barnuppfostran som använder sig av våld och förtryck. Hon menar att om barn ska kunna utvecklas till harmoniska människor måste de möta tålmod och förståelse från föräldrar och andra vuxna. Ellen Key hoppas att 1900-talet ska bli den tidsepok då barnet får mänskliga rättigheter, då brutaliteten försvinner från barnuppfostran och de vuxna lär sig att visa tillit till barns naturliga förmåga att mogna. Samhällsordningen måste börja med barnet och villkoren för dess tillblivelse - den fysiska och psykiska fostran. ”Det betyder att man icke möter barnet med list eller våld utan med dess eget allvar och dess egen ärlighet”.¹

I det demokratiska samhället behöver medborgarna kunna ta ansvar, samarbeta och fatta beslut som inte bara handlar om det egna bästa. De tongivande pedagogerna framhåller att undervisningen måste utgå från barnets behov och intressen för att skapa bästa möjliga förutsättningar för inlärning. Leken som metod och kraftkälla kommer i fokus och man betonar dess betydelse för att utveckla barnens känsla, fantasi och inlevelseförmåga. Nyckelorden ”nyfikenhet”, ”själverksamhet” och ”skapande” ersätter den äldre pedagogikens fokusering på lydnad och auktoritetstro. Det är i dessa tankestrukturer som de reformpedagogiska strömningarna, vilka från 1920-talet kom att påverka mycket av det pedagogiska nytänkandet inom barnomsorg och skola i Sverige, har sina rötter.²

---

¹ Se Key, E, **Barnets århundrade**, s 12

² Reformpedagogik, ”progressivistiska” tankegångar, projektmetoden. Se t ex Arfwedson/Arfwedson, **Didaktik för lärare**, s 154 – 158.

”En levande demokrati förutsätter upplysta människor med bildning och kunskap.”³ Det är viktigt att erfarenheterna i barndomen blir goda och att en mångfald möjligheter ges för att utveckla inneboende intressen och talanger. ”Endast det bästa är gott nog åt barnen” skrev Ellen Key och syftade på att den goda smaken måste få möjlighet att utvecklas redan i unga år. På folkrörelsernas program stod uppdraget att delge de bredare folklagren kulturarvet.

Ansvar för uppfostran flyttas alltmer över från familjen till de statliga och kommunala institutionerna för skola och barnomsorg. Den obligatoriska skolan utvecklas under 1900-talet från ett parallellskolsystem till en grundskola för alla barn. Barnomsorgen byggs ut i en omfattning så att det under 1900-talets sista decennier snarast är ett undantag att inte gå på daghem eller i förskola. Det är i detta perspektiv de kommunala musikskolorna uppstår. De första startade redan på 1930-talet, fick sin uppmarschperiod under 1950-talet för att under 1960-talet expandera starkt.⁴ År 1983 fanns musikskolor i 283 av landets 284 kommuner.

Från och med 1930-talet medför tillgången och den ökade användningen av radio, grammofon och film ett ökat inflöde av kulturella impulser från omvärlden, inte minst från USA. Efter ett tillfälligt avbrott under andra världskriget ökar inflödet åter under 1950-talet. Med en tidigare okänd styrka blir den nya afro-amerikanska musiken - först jazz, sedan rock och pop – ett utmärkande drag i en framväxande ungdomskultur.

1974 antar riksdagen ett program om en ny kulturpolitik. Det övergripande målet för statens insatser på området kan beskrivas som att skapa ett samhälle präglad av jämlikhet där människorna ges möjligheter till ett rikare liv. En central tanke är också att motverka skräpkultur och de negativa verkningarna av kommersialismen.

Barnen framställs som en ”eftersatt” grupp och en särskild barnkulturgrupp tillsätts. Barnkulturgruppen avslutar sitt arbete med rapporten ”Barnen och kulturen” som blev en av 60- och 70-talets många rapporter kring barnens situation.⁵ Kommunernas ansvar för barnkulturen beskrivs i debattskriften ”Börja med barnen”.

”Det gäller att hjälpa barn att bli mottagliga för det som är kvalitet och låta dem att genomskåda det kommersiella mönster som många kulturprodukter präglas av. Genom att uppmuntra dem till eget skapande inom det estetiska området kan man också bryta den envägs-kommunikation som t ex filmen och TV-tittandet präglas av.”⁶

Under det tidiga 1980-talet fördjupas insikterna om barnets utveckling bl a genom forskningen kring spädbarn.⁷ Howard Gardners bok ”De sju intelligenserna” visar på ett helt nytt sätt att se

³ Se Sundstedt, Red, **Musik för alla**, s 11

⁴ De första musikskolorna var Eskilstuna 1933 och Nacka 1934. Se Reimers-Wassberg, M, ”Lyssna är silver – spela är guld” i **Musik för alla**, s 26

⁵ Barnstugeutredningen (1968), Barnmiljöutredningen (1975 – 1979). Andra grupperingar var Barnfilmrådet och Lekmiljörådet.

⁶ Se Kommunförbundet, **Börja med barnen!** s 16.

⁷ Bl a Margaret S Mahler och Louise J Kaplan. För en redogörelse kring detta, se t ex Sundin, B, **Musiken i människan**, s 24 – 28.

barnets/människans kompetens som innehållande bl a en kinestetisk, en rumslig och en musikalisk intelligens – alla med direkt koppling till kulturens kunskapsområden. Jon-Roar Bjørkvold tar i boken ”Den musiska människan” fasta på hur barnet obekymrat vandrar mellan olika uttrycksmedel och gränsöverskridande söker sina uttryck. Han återknyter härigenom till den musiska rörelsen i början av seklet.⁸

1989 ratificerar Sverige Barnkonventionen. Konventionens utsaga om ”barns rätt till kultur” inspirerar regeringen till en omfattande projektverksamhet för att stimulera kulturaktiviteter bland barn och ungdomar inom den obligatoriska skolans ram.⁹ Under 1980-talet bildas de första kulturskolorna i Sverige. Med ombildningen till kulturskola hoppades man, genom breddningen av ämnen, att åstadkomma en vitalisering av den kommunala musikskolan samt att locka fler barn till verksamheten. I samband med den ekonomiska nedgången i början av 90-talet blir alternativet kulturskola även ett sätt att expandera ur krisen.¹⁰

4.2 Fritidens ökade betydelse

I det gamla bondesamhället och i hantverksskråna flöt fritid och arbete in i varandra. Barnen hjälpte föräldrarna med allehanda sysslor vilket också tjänade som en yrkesförberedelse. Som en konsekvens av att en allt större del av befolkningen från mitten av 1800-talet blir lönearbetare får allt fler människor en tydlig uppdelning av arbetstid och fritid.¹¹ Under 1800-talets första hälft utnyttjades barn hänsynslöst i den framväxande industrin. Lagstiftning mot barnarbete sker för första gången 1881 och barns tid kommer efterhand att spaltas upp i skoltid och fritid.

Fritiden har under 1900-talet kommit att få en ökad betydelse som den arena där vi visar vilka vi är och vill vara. Det är här vi skapar såväl identitet som mening med våra liv.¹² Genom ”valet att ägna sig åt en viss aktivitet ger man uttryck för, signalerar man, tillhörighet respektive avståndstagande”.¹³ Att som barn delta i organiserade verksamheter på fritiden är i lägre åldrar ofta föräldrarnas val. Anledningen till deltagandet kan måhända sökas i något som man uppfattar kommer att vara av betydelse för barnets uppfostran och utveckling och som inte ges av den obligatoriska skolan i tillräcklig utsträckning. ”Fritidssysselsättningarna blir investeringar inför framtiden.”¹⁴

---

⁸ Den musiska rörelsen eller (”musisk uppfostran”, ”musisk bildning”) var en del av de reformpedagogiska strömningarna. Med förebild i det antika Grekland betonades samhörigheten av musik, dans och dikt. Rörelsen - vars främsta företrädare var tysken Fritz Jöde – framhöll ”skapandet”, ”det ursprungliga” och ett ”helhetsperspektiv” på människan (kropp, känsla och intellekt). Se Nielsen, F, **Almen musikdidaktik**, s 180 – 184. Jöde föreläste även i Sverige.

⁹ Se Svensson, G, **Barns rätt till kultur**, s 6. Det landsomfattande projektet ”Kultur i skolan” var ett resultat av dessa insatser.

¹⁰ Se Graneheim, L- **Från musikskola till kulturskola**, s 113.

¹¹ ”Fritid” används i det följande resonemanget i betydelsen av ”den del av dygnet och veckan som inte upptas av arbete (skola), måltider och sömn”, se Nationalencyklopediens ordbok.

¹² Nilsson, P. ”Fritiden i ett föränderligt samhälle” i **Riv Reviren och Realisera Ungdomspolitiken**, s 26.

¹³ Engström, L-M, **Idrott som social markör**, s 47.

¹⁴ Jönsson, m fl, **Skola – fritid – framtid**, s 46.

Under 1900-talet ökar det kommunala och statliga engagemanget i barns och ungdomars fritid. Den offentliga resurstilldelningen för fritidsområdet har som motiv både att *främja* barns och ungdomars utveckling genom meningsfulla fritidsintressen och *motverka* sysslolöshet som kan ge upphov till störd ordning på gator och torg.¹⁵

Vad söker individen i en fritidsverksamhet? Motiven kan vara högst personliga men i studier av fritidsvanor har man kunnat urskilja två huvudkategorier.¹⁶ I den ena kategorin dominerar ett **investeringsvärde** – att genom en regelbunden, långsiktig träning uppnå ett resultat. Här är ändamålet det viktiga, inte aktiviteten i sig. Aktiviteten är av instrumentell art och mer att betrakta som en transportsträcka mot ett mål i framtiden. Typiska instrumentella aktiviteter är instrumentalstudier samt balett- och idrottsträning.

Den andra kategorin domineras av värden som gäller upplevelsen i ögonblicket, av här och nu. Det unika i aktiviteten – som är av expressiv art och ofta rolig, spänningsfylld och/eller avkopplande – betonar inte sällan social samvaro. Konst- och musikupplevelser liksom kroppsövning kan ses som exempel på denna dimension som benämns **egenvärde**. Självklart kan de båda ovan beskrivna värdena finnas i en och samma aktivitet.

Generellt sett värderar flertalet människor och de offentliga organen aktiviteter med investeringsvärde högt. Det gäller både synen på den status aktiviteten skapar samt fördelningen av verksamhetsanslag. Aktiviteter som domineras av egenvärde, ”vara-kulturer”, som t ex fritidsgårdsverksamhet, åtnjuter inte alls samma stöd som ”göra-kulturer”, t ex musikskola och idrottsförening.¹⁷ Inom forskningen av fritidsvanor används också terminologin respektabla samt icke-respektabla fritidsaktiviteter.¹⁸

Utvecklingen av såväl arbetsliv som fritidsvanor har under det senaste århundradet gått mot en allt högre grad av **differentiering**.¹⁹ För det område som har anknytning till denna rapport har t ex antalet musikstilar, radio- och tv-kanaler och antalet dansformer ökat drastiskt sedan t ex början av 60-talet. Det ökade utbudet medför större möjligheter till individuell profilering samt ökad konkurrens mellan olika fritidsaktiviteter. **Individualiseringen** är mycket tydlig i den mängd olika livsstilar ungdomar väljer genom att blanda musik med olika attribut som t ex kläder, smycken och redskap.²⁰ Under de senaste årtiondena har utbudet av fritidsaktiviteter ökat på ett mycket påfallande sätt. De barn och ungdomar som deltar i organiserade fritidssysselsättningar har ofta ett engagemang i flera sådana.²¹

¹⁵ Viirman, A, ”Ungdomspolitik – vad är det?” i **-Riv Reviren och Realisera Ungdomspolitik**, s 11.

¹⁶ Blomdahl, U, ”Från industrisamhälle till informationssamhälle” i **Fritid i ny tid**, s

¹⁷ Blomdahl, U, ”Från industrisamhälle till informationssamhälle” i **Fritid i ny tid**, s 33. Jfr också resurstilldelningen till fritidsgårdsverksamhet respektive kulturskola under den senaste 10-årsperioden. Blomdahl, Elofsson, Öhman **Hur mycket satsas på fritidsgårdar år 2002 jämfört med 1981 och 1990?**

¹⁸ Jfr Olsson, H-E, **Staten och ungdomars fritid – kontroll eller autonomi**.

¹⁹ Se Blomdahl, U, ”Från industrisamhälle till informationssamhälle” i **Fritid i ny tid**, s 25.

²⁰ Se Bjurström, E, **Högt och lågt – smak och stil i ungdomskulturen** samt Blomdahl, U, ”Från industrisamhälle till informationssamhälle” i **Fritid i ny tid**, s 26.

²¹ Se Blomdahl, /Elofsson, **Fritidsaktiviteternas kumulativitet**.

4.3 Ett genusteoretiskt perspektiv

”Man föds inte till kvinna, man blir det.” Simone de Beauvoirs ord visar vägen för ett genusbegrepp som betecknar det kulturellt och socialt skapade könet. Kön har betydelse för förståelsen av både mänskliga relationer och sociala processer. Pojkar och flickor skapar med den rådande genusordningen sina identiteter på olika sätt²². Medan flickorna blir bejakade genom **likhet** med viktiga andra i ett personligt rum (förtrolig, intim sfär) finner pojkarna bekräftelse genom att uppleva **skillnad** till andra i ett offentligt rum.²³ Forskningen inom området beskriver flickornas värld som ”individorienterad” och pojkarnas som ”process- eller produktorienterad”.²⁴ Men det finns betydande variationer såväl bland kvinnor som bland män. Dessutom är klasstillhörighet en viktig faktor.

Flera av de verksamheter som undersöks i denna rapport är tydligt flickdominerade liksom hela kulturområdet totalt har en överrepresentation av kvinnor. Helt uppenbart finns här värden som det socialt och kulturellt formade kvinnokönet uppskattar. De pojkar som deltar i den flickdominerade kulturverksamheten har, förutom att förhålla sig till flickorna i undervisningssituationen, även att balansera relationen och motivera deltagandet för de pojkar som står utanför verksamheten. Denna problematik påverkar Kulturskolans hela arbete såväl i undervisningen som i den utåtriktade verksamheten och rekryteringen av nya elever.

4.4 Undervisning i estetiska ämnen

Genom olika former av privat undervisning och mästare - lärlingssituationer har barn och ungdomar genom historiens lopp undervisats i konstarnas bild, musik och dans. Undervisningen i de estetiska ämnena har olika traditioner och de har på olika sätt blivit påverkade av 1900-talets pedagogiska strömningar. Generellt sett har behovet av frivillig undervisning i estetiska ämnen uppstått och fått stor efterfrågan då motsvarande undervisning inte funnits inom den obligatoriska skolan. Under 1800-talets sista decennier etablerades en rad privata skolor och institut med undervisning i bl a sång och instrumentalspel samt dans.

”Begreppet skola uppkommer när ting, kunskaper, erfarenheter och värden måste representeras på ett annat sätt än genom det direkta lärandet i det sammanhang där erfarenheterna görs och kunskaperna produceras.”²⁵

²² Se Hirdman, Y, ”Genusordningen” i **SOU 1990:4**.

²³ Se Bjerrum-Nielsen/Rudberg, ”Hur flickor blir flickor och pojkar blir pojkar” i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1/1988.

²⁴ Se Dahlgren, A, *TVå världar. Om ungdomar och könsroller. För forskning inom fritidsområdet från ett genusperspektiv* se även *SOU 1995:45, Fria val, Om kön, makt och fritid*, Fagrell, B, *De små konstruktörerna – flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete*, Claeson, Å, *Flickors fritid*, Pettersson, D, *Fritidsmetodik för tjejer* samt Elofsson, S, ”Värdeskillnader – ett problem för idrottens jämställdhet” i **Svensk idrottsforskning**.

²⁵ Sandberg, R, *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv*, s 63.

En skola hämtar sitt undervisningsmaterial från en bas utanför själva skolan. När det gäller till exempel fysik kommer ämnesstoffet från vetenskapen fysik. Analogt med detta resonemang hämtar undervisningen i de estetiska ämnena sitt stoff från konstnärerna själva, representerade i de konstnärliga verken och stilarna samt de konstnärliga förhållningssätten.²⁶ Huruvida detta resonemang är tillämpligt för de olika åldersgrupperna i Kulturskolans skilda ämnen är en öppen fråga. Målsättningen för en skolas verksamhet illustreras av följande figur:²⁷

Figur 1.

Kommunernas behov av och krav på en kulturskolas verksamhet är otydliga jämfört med motsvarande behov och krav på den obligatoriska skolan. De kommunalt organiserade satsningen på kommunala musikskolor har varit en del av det svenska välfärdsbygget med den bärande tanken att skapa förutsättningar för en meningsfull fritid samt att ge musikundervisning till barn och ungdom utan att föräldrarnas privata ekonomi ska vara avgörande. Det har också funnits ett behov av att samordna det lokala kulturlivet och rekrytera nya deltagare till framförallt amatörorkestrar. I och med expansionen till kulturskola har detta uppdrag breddats till att gälla samtliga konstnärliga ämnen.

Allmänt sett styrs en lärares undervisningsmetoder och undervisningsupplägg av den egna utbildningen, bakgrunden och erfarenheten.²⁸ Eftersom Kulturskolans målsättning är förhållandevis allmänt skriven, samt saknar tydliga anvisningar kring hur undervisningen ska bedrivas, blir utrymmet stort för den enskilda lärarens egna avgöranden vid val av metoder och undervisningsmaterial. En ytterligare aspekt på verksamheten utgörs av de kunskaper, förutom teknik och repertoar, som undervisningen förmedlar, dvs vilken är Kulturskolans ”dolda läroplan”?²⁹

Vad som händer i undervisningssituationen – praxis - bygger på lärarens respektive elevernas bakgrund och erfarenheter samt på ämnesinnehåll och arbetsformer. Detta förhållande åskådliggörs i nedanstående modell:³⁰

²⁶ Nielsen, **Almen musikdidaktik**, s 104 - 105

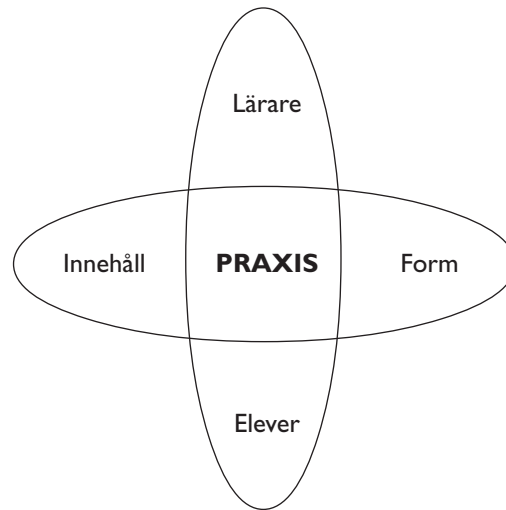
²⁷ Arfwedsson/Arfwedsson, **Didaktik för lärare**, s 144

²⁸ Arfwedsson/Arfwedsson, **Didaktik för lärare**, s 106

²⁹ Se Broady, D. **Den dolda läroplanen**, s 114 och framåt. Se även Blomdahl, U, ”Fritidens dolda läroplan” i **Fritid i ny tid**.

³⁰ Modellen är hämtad från Claesson, Gustafsson, West., **Musikutbildning i en föränderlig tid**, s 37

Figur 2.

Formerna för Kulturskolans undervisning inom respektive ämne är framsprungna ur olika undervisningstraditioner. Innehållet i undervisningen präglas i högsta grad av normer och värderingar hos dem som bestämmer vad som ska göras på lektionen, vilket i varierande grad kan utgöras av lärare, elever eller båda tillsammans.

Kulturskolan Stockholm har under ett par år arbetat med att få till stånd beskrivningar av undervisningen, såsom ämnesplaner. De publicerades i september 2002 på Kulturskolans webbsida. En redovisning av ämnesplanerna ges i kapitlen som behandlar undersökningsresultaten för respektive ämne.

5. UNDERSÖKNINGEN

5.1 Urval

Huvudsyftet med denna studie är att undersöka hur Kulturskolans elever uppfattar och värderar den frivilliga undervisningen i konstformerna bild & form, dans, musik och teater. De fyra olika delarna är till storleksordning väldigt olika. Musikundervisningen hade, när undersökningen genomfördes våren 2002, över 7000 elever och bild & formundervisningen något under 300 elever. Om vi hade gjort ett obundet slumpmässigt urval på t ex 10% av alla elever skulle antalet elever i Bild & Form enbart blivit omkring 25 personer. Även om vi hade haft ekonomiska resurser att undersöka 20% av alla elever skulle antalet elever i Bild & Form enbart blivit ungefär 50 personer. Att med begränsade resurser göra ett obundet slumpmässigt urval av alla Kulturskolans elever är inte en framkomlig väg, om man även vill undersöka vad eleverna i de små verksamheterna Dans och Bild & Form tycker om den undervisningen.

Med andra ord - eftersom målet med studien är att kunna göra uttalanden om Kulturskolans olika delar beslöts att göra ett tillräckligt stort urval från varje del av Kulturskolan. Det har inneburit att andelen elever från varje del är väldigt olika. T ex deltar 7% av musikeleverna och mer än 69% av eleverna i Bild & Form.

Det enklaste sättet att få fram ett representativt urval från Vår Teater och de andra delarna av Kulturskolan hade varit att göra ett slumpmässigt urval på varje del och sedan skicka ut enkäten med post. Vi valde dock att avstå från denna metod med tanke på att tidigare studier med hemskickade enkäter (direkt hem via posten eller utdelade av lärare för ifyllning hemma) som undersökningsmetod om musik- och kulturskolan både i Stockholmsområdet och på andra orter har fått ett bortfall på uppåt 50%. Istället beslöt vi oss för att, vad gäller gruppämnen Bild & Form, Dans och Teater, låta eleverna fylla i enkäten i anslutning till sina lektioner. Eftersom musikundervisningen i stor utsträckning bedrivs i enskild form var det administrativt omöjligt att besöka alla under lektionstid.¹ Beslutet blev därför, trots oron för stora bortfall, att låta musikeleverna fylla i enkäterna hemma. I samband med enkäten som tillställdes musikeleverna på låg- och mellanstadiet medföljde även en enkät riktad till deras föräldrar.²

Hur har vi då gått tillväga för att få fram ett representativt urval från Vår Teater, Dans och Bild & Form? Eftersom ett stort antal lektionspass skulle besökas var det av resursskäl omöjligt att låta all verksamhet i staden vara urvalsenhet. Vi beslöt då, liksom i de tidigare studierna om kulturvanor, att låta ett mindre antal stadsdelar representera hela Stockholm. Således har ett antal stadsdelar valts ut som, vad gäller socioekonomisk struktur och andelen invandrare, ungefär motsvarar hela stadens befolkning. Samma teknik har använts för urvalet inom musikundervisningen.

---

¹ Se kapitlet "Musik" i denna rapport.

² Resultaten från föräldraundersökningen finns publicerade i Blomdahl, U, **Vad tycker barnens föräldrar om musikundervisningen i Kulturskolan?**

Ett stort antal undervisningsgrupper, vardera med många individer, har varit den konkreta urvals-enheten för ämnena Bild & Form, Dans och Teater. Individerna i urvalet ska könsmässigt och åldersmässigt totalt motsvara alla elever i det aktuella ämnet. Efter att ha bestämt hur många individer inom varje del som skulle ingå i studien, valdes ett antal grupper ut som åldersmässigt (här representerat av låg-, mellan- och högstadiet/gymnasiet) och könsmässigt motsvarade undervisningen i det aktuella ämnet i hela Kulturskolan. I tabell 4 i bilagan ser vi att de som har besvarat enkäten i respektive gruppämne i stora drag motsvarar könsfördelningen bland deltagarna totalt. När det gäller musikundervisningen är det enskilda barnet och dess föräldrar urvalsenheten. Här har ett obundet slumpmässigt urval gjorts utifrån den elevlängd som finns. Vi kan i tabell 4 i bilagan se att de som besvarat enkäten könsmässigt motsvarar hela gruppen i Musikskolan. Andelen elever som ingår i urvalet är i Musik 7% av alla elever i musikundervisningen. Motsvarande siffra är för Teater 9%, för Bild & Form 69% samt för Dans 27%.³ I tabell 5 presenteras undersökningsgruppen.

Tabell 5. Undersökningsgruppen - elever.

	Nettourvalet	Antal besvarade enkäter	Svarsfrekvens %
Musik	496	416	84
Teater	347	306	88
Bild & Form	176	151	86
Dans	168	132	79
Totalt	1187	1005	85

Svarsfrekvensen i undersökningen varierar mellan 79 och 88%. Ser man till hela undersökningen är svarsfrekvensen 85%.⁴

5.2 Undersökningsteknik

Elever och föräldrar har fyllt i enkäterna under perioden mars till och med maj månad år 2002. Barn och ungdomar i Vår Teater, Bild & Form och Dans har, som tidigare påpekats, fått fylla i en enkät när de har haft sina lektioner. Jag har tillsammans med Jenny Dannberg, studerande vid Karlstads högskola och praktikant på kulturförvaltningen, introducerat undersökningen för de elever som skulle delta, delat ut enkäten, skött övervakningen och samlat in enkäterna. Vi (var och en för sig) var närvarande vid 88% av de tillfällen eleverna fyllde i enkäterna (68 av 77 grupper).

³ Antalet elever i urvalsramen är för Musikskolan 7674 barn och ungdomar, för Vår Teater 3848, För Bild & Form 257 och för Dans 619. Det bör observeras att eleverna i KMI inte ingår i vår urvalsram för musikundervisningen.

⁴ Svarsfrekvensen i undersökningen av musikelevernars föräldrar är också 85%. Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?**

Resten av undersökningen i de olika grupperna sköttes av några från den centrala kulturförvaltningen, en enhetschef samt några verksamhetsledare i Kulturskolan. Ingen lärare skötte utdelning av enkäterna, övervakning eller insamling av de ifyllda enkäterna. I 75 av de 77 grupperna var läraren heller inte närvarande i klassrummet när eleverna fyllde i enkäterna.

Eftersom tidigare studier av elever i musik- och kulturskolan har gett mycket dåliga resultat när det gäller svarsfrekvens hade vi som delmål att testa två olika modeller för distribution och insamlande av enkäter. I båda modellerna lämnade lärarna ut enkäterna till de elever som deltog i undersökningen.

I den första modellen (gäller hälften av musikeleverna) skulle eleverna och föräldrarna efter att ha fyllt i enkäten hemma skicka enkäten direkt till oss i undersökningsledningen i ett av oss betalt svarskuvert. Hälften av eleverna och deras föräldrar skickade då in enkäten. Vi fick alltså ungefär samma svarsfrekvens som tidigare studier fått med denna teknik. I ett andra steg skickade vi en påminnelse direkt hem till de barn och föräldrar som ej svarat på vår enkät. Svarsfrekvensen ökade då till 72%. I ett tredje steg skickade vi en andra påminnelse direkt hem till barnet och deras föräldrar. I detta tredje steg bifogade vi på nytt en enkät. Svarsfrekvensen steg nu till 81% i barn- och ungdomsgruppen och bland föräldrarna. Lärarnas enda insats i den här modellen var att i första steget lämna ut enkäten till berörda barn och ungdomar.

I den andra modellen lämnade musiklärare både ut och samlade in enkäten (gäller hälften av eleverna och föräldrarna). Till dessa musiklärare gav vi följande instruktion:

”Vi ber att du överlämnar kuvertet till dina elever med instruktioner att de ska ta med kuvertet hem och där fylla i enkäten för att sedan, i det bifogade igenklustrade kuvertet, återlämna enkäterna till dig. Kuvertet lämnar du därefter till din verksamhetsledare som vidarebefordrar det till forskningsenheten vid kulturförvaltningen. Du ska alltså inte själv läsa enkäten”.⁵

Till eleverna skrev vi bl a att deras lärare eller någon i kulturskolans ledning inte skulle få se deras enkät. Svarsfrekvensen här var direkt 79 %. Den höga svarsfrekvensen beror troligtvis delvis på att berörda lärare påmint sina elever både en och flera gånger. Till de elever som inte svarat på enkäten skickade vi en påminnelse hem. Eleverna och deras föräldrar skulle då skicka enkäterna direkt till oss på forskningsenheten. Den totala svarsfrekvensen blev då 86%. Med denna teknik behövde vi bara skicka ut en påminnelse.

Svarsfrekvensen blev alltså något högre med modell 2. Observeras ska att modell 1 är dyrare och att modell 2 är mycket mer tidskrävande för undersökningsledningen samt berörda lärare. Modell 2 tar också längre tid att genomföra. Läsaren ställer sig troligtvis frågan om elevernas och föräldrarnas betygssättning skiljer sig åt mellan de två modellerna. Man kan tänka sig att det fanns en rädsla för

---

⁵ Hela instruktionen till lärarna kan erhållas från forskningsenheten vid idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad.

att lärarna ändå tittade på enkäten (även om den fanns i ett igenklistrat kuvert) när det samlades in och att det påverkade elevernas betygssättning. Vi kan konstatera att både barn, ungdomar och föräldrar ger musikundervisningen nästan samma betyg oberoende av vilken modell vi använt. Det ska också observeras att de flickor som ingick i vårt urval har besvarat enkäterna i högre grad än pojkarna. Detta gäller för bägge modellerna.

5.3 Enkätkonstruktion

För varje ämne (Bild & Form, Dans, Musik och Teater) har tre enkäter konstruerats, en för lågstadielever, en för mellanstadieelever och en för högstadie/gymnasieelever. Dessutom har vi tagit fram en föräldraenkät.⁶ Sammanlagt har alltså 13 olika enkäter använts i vår studie.

En viktigt underlag för såväl val av frågeområdena som hur de konkreta frågorna konstruerades var de samtal jag hade med nio olika grupper av barn och ungdomar inom Kulturskolans verksamhet. Frågeområdena har också påverkats av tidigare studier om kulturvanor och om Kulturskolan, lärare vid Kulturskolan, projektets referensgrupp, verksamhetsledare inom Kulturskolan, anställda inom kulturförvaltningen, våra egna tidigare studier och andra forskare.⁷ Ett antal elever har också testat våra olika förslag till enkäter.

Elevenkäten innehåller frågor inom bl a följande områden:

- Elevernas ålder och kön
- Motiv för att delta i Kulturskolan
- Vad är bäst och sämst med den verksamhet man deltar i
- Preferenser för olika uttryck i ungdomskulturen
- Vad man tycker om olika delar/moment av innehållet i undervisningen
- Vad man tycker om formerna för undervisningen
- Vad man tycker om sin lärare
- Om man kan få hjälp av föräldrarna med ”spelläxor”
- Vad man tycker är viktigt för att försätta
- Om man funderat på att sluta och i så fall varför
- Viktigaste fritidsintresse

Enkäterna är anpassade till de olika åldersgrupperna så tillvida att lågstadiebarnen har fått betydligt färre frågor än mellanstadiebarnen.⁸ Högstadie/gymnasiegruppens enkät omfattar flest frågor. De frågor vi har ställt till barn och ungdomar i musikundervisningen har vi också, där det var möjligt, ställt till föräldrarna.⁹ Utöver dessa frågor har vi ställt frågor till föräldrarna om i vilken grad de har spelat och i dag spelar musikinstrument eller sjunger.

⁶ Samtliga enkäter kan beställas från forskningsenheten vid idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad.

⁷ Se t ex Blomdahl/Elofsson, **Varför har du slutat i Vår teater och Musikskolan**- en presentation av 1990-talets studier.

⁸ För resultaten i lågstadiestudien se Blomdahl, U, **Vad tycker lågstadiebarnen om Kulturskolans undervisning?**

⁹ Blomdahl, U, **Vad tycker barnens föräldrar om musikundervisningen i Kulturskolan?**

6. KULTURSKOLANS ELEVER

6.1 Inledning

Vilka deltar i Kulturskolans verksamhet? Till vårt förfogande står Kulturskolans registerdata, där ålders- och könsstruktur samt bostadsadress kan utläsas, men också resultat från tidigare undersökningar vad gäller deltagarnas socioekonomisk bakgrund, etnicitet och skolframgång. I kapitlet "Kulturskolan i Stockholms stad" redovisades att det i första hand är flickor som går i verksamheten. Dansundervisningen är mest flickdominerad medan musikundervisningen har den jämnaste fördelningen med 45 % pojkar och 55 % flickor i verksamheten. Vår undersökning kompletterar informationen om ålder och kön med elevernas val av viktigaste fritidsintresse samt uppgifter om kulturell bakgrund och musikaliska preferenser.

6.2 Socioekonomisk bakgrund och etnicitet

De omfattande kultur- och fritidsvaneundersökningar som gjorts i Sverige sedan mitten av 1980-talet visar att de elever som deltar i musik- och kulturskolornas undervisning i första hand kommer från hem med goda socioekonomiska förhållanden och där föräldrarna har en hög utbildning.¹ Det finns dock ett undantag från ovanstående mönster. Deltagarna i Vår Teater kommer i ungefär samma grad från hem med olika socioekonomisk bakgrund.²

Bl a Blomdahls och Elofssons studier i olika kommuner i landet under perioden 1985 till år 2000 visar att både första och andra generationens invandrabarn är underrepresenterade i musikskolan och kulturskolan. Detta gäller både pojkar och flickor i åldrarna mellan 10 och 19 år. Vid kontroll för samhällsställning (socioekonomiska faktorer?) minskas skillnader i deltagande mellan svenskar och olika invandragrupper. Bland flickorna är skillnaderna i deltagande inte ens statistiskt signifikanta efter kontroll för samhällsställning.³

6.3 Kulturellt kapital och skolframgång

Kulturskolans deltagare visar sig i de stora kultur- och fritidsvaneundersökningarna även vara bärare av en förhållandevis stor andel kulturellt kapital⁴ vilket bl a betyder att man i familjen i större utsträckning än befolkningen som helhet läser böcker, går på konserter och teaterföreställningar och spelar musikinstrument. Resultaten från vår undersökning ger vid handen att en mycket stor del av eleverna i samtliga ämnen har föräldrar som "ofta" har läst sagor och böcker, gått på museer och utställningar samt sjungit med dem under uppväxten. Bland musikelevernas föräldrar uppger 79 % att de spelar eller har spelat musikinstrument vilket är betydligt högre än för befolkningen i

---

¹ Se Blomdahl/Elofsson, **Musikskolan/Kulturskolan 1998. Vilka är deltagare i Stockholms län?**

² Se Blomdahl/Elofsson, **Musikskolan/Kulturskolan 1998. Vilka är deltagare i Stockholms län?**

³ Se Blomdahl, U, **Integreras invandrarna i idrottsrörelsen?**, kap 9.

⁴ Kulturellt kapital är ett uttryck som introducerats av den franske sociologen Pierre Bourdieu. Individer kan vara bärare av ekonomiskt, socialt och/eller kulturellt kapital. Med kulturellt kapital avser Bourdieu i första hand utbildning men även tillgång och erfarenhet av de sköna konsterna bild, dans, musik och teater. Se t ex Broady, D, **Kulturens fält – en antologi**, s 13.

allmänhet. Att vara elev i musik- och kulturskolan har också en hög korrelation med skoltrivsel och goda studieresultat. I vår studie har också samtliga elever ett medelbetyg som ligger klart över genomsnittet.⁵ Svaren på undersökningens fråga vad föräldrarna brukat göra i form av kulturella aktiviteter under barnens uppväxt visar dock att musikeleverna inte i högre utsträckning än eleverna inom Bild, Dans och Teater har musicerat ofta tillsammans med sina föräldrar.⁶

6.4 Elevernas fritidsintressen

Sambandet mellan deltagande i musikskolan och deltagande i andra fritidsaktiviteter har studerats av bl a Ulf Blomdahl och Stig Elofsson.⁷ Deras studier visar att det finns en stark korrelation mellan att vara med i musikskolan och andra instrumentella fritidsaktiviteter (t ex idrottsföreningar och övriga föreningar) och ett starkt negativt samband mellan de instrumentella fritidsaktiviteterna och att t ex gå på fritidsgård.

I vår undersökning har samtliga elever på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet fått en öppen fråga där de ombetts ange sina viktigaste fritidsintresse. Svaren har sedan sammanställts och kodats på ett systematiskt sätt. I resultaten framkommer i första hand ett mycket stort intresse för den egna konstarten som anges av 70% - 80% av eleverna i båda åldersgrupperna i samtliga ämnen.⁸ Därefter följer ett stort idrottsintresse, både för lagidrott och individuell idrott, såväl på mellanstadiet som högstadiet/gymnasiet. Idrottsintresset är störst bland musikeleverna på mellanstadiet men även musikeleverna på högstadiet/gymnasiet anger i hög grad idrott som ett av sina viktigaste intressen. Detta förstärker ytterligare den instrumentella koden hos denna grupp av elever.⁹ Minst idrottsintresse har bildeleverna på högstadiet/gymnasiet.

Internationella och svenska undersökningar kring fritidsvanor visar att kompisar är mycket viktiga för barn och ungdomar och något man i mycket hög grad ägnar sig åt på fritiden.¹⁰ Betydelsen av kompisar ökar i tonåren och är högst i gymnasieåldern. I vår undersökning uppger drygt 25% av bild & form- musik- och teaterleverna på mellanstadiet att kompisar är ett av de viktigaste fritidsintressena medan motsvarande andel på högstadiet/gymnasiet är mellan 40 och 50%. Danseleverna på mellanstadiet skiljer sig från de övriga ämnena genom att ange kompisar som fritidsintresse i samma stora omfattning som eleverna i tonåren.

---

⁵ Tabellen redovisas ej här men går att beställa från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna.

⁶ Se Tabellbilagan, tabellerna 5 och 6.

⁷ Se Blomdahl/Elofsson **Fritidsaktiviteternas kumulativitet**, s 84 samt **Folkkrörelserna och Folket**, s 106 – 107.

⁸ Tabellerna redovisas ej här men går att beställa från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna.

⁹ Se kapitlet "Några utgångspunkter" avsnittet 4.3 i denna rapport.

¹⁰ Se t ex Blomdahl/Elofsson, **Viktigast att syssla med på fritiden**.

6.5 Motiv för att delta i Kulturskolans verksamhet

Vilka är motiven för Kulturskolans elever att delta i verksamheten? Vi har ställt frågan ”Varför går du i Kulturskolans undervisning?” och deltagarna i undersökningen har kunnat redovisa sina motiv genom att kryssa i en lista med fasta svarsalternativ, varav några redovisas i tabellen nedan.

Tabell 7. Motiv för deltagande i Kulturskolans verksamhet. Andel (%) av antalet deltagande på mellanstadiet. Flera svar möjliga.

	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Jag vill bli bättre i mitt ämne	71	64	65	72
Jag vill utveckla min talang	51	36	38	59
Jag vill bli konstnär – dansare – musiker/sångare – skådespelare	20	27	20	68
Mina kompisar går	18	16	8	42
Jag vill uppträda för publik/ medverka vid utställningar	13	46	23	74
Mina föräldrar vill att jag ska gå	11	11	29	12

Tabell 8. Motiv för deltagande i Kulturskolans verksamhet. I % av antalet deltagande på högsta-
diel/gymnasiet, flera svar möjliga

	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Jag vill utveckla min talang	65	37	50	48
Jag vill bli bättre i mitt ämne	36	77	73	62
Mina kompisar går	36	87	3	48
Jag vill bli konstnär – dansare – musiker/sångare – skådespelare	16	20	12	38
Mina föräldrar vill att jag ska gå	7	0	18	2
Jag vill uppträda för publik/ medverka vid utställningar	3	57	25	61

Deltagarna i Kulturskolans ämnen har en påtagligt olika svarsprofil vad gäller anledningarna till att delta i verksamheten. Några drag är dock gemensamma och de mest markanta är önskemålen att bli bättre på det egna ämnet samt att utveckla sin talang. Motivet att deltagandet syftar mot en framtida yrkesverksamhet är betydligt större hos teaterleverna i båda åldersgrupperna än i de andra ämnena. Det gäller även önskemålet om att få uppträda inför publik. I tonårsgruppen delas detta i samma utsträckning av danseleverna. Musikeleverna skiljer sig på två avgörande punkter

från de övriga. Till att börja med ser vi hur föräldrarnas önskemål om deltagande har störst inflytande bland musikeleverna på mellanstadiet. I tonårsåldern minskar detta inflytande påtagligt i samtliga ämnen även om det för musikeleverna på högstadiet/gymnasiet fortfarande är en relativt stor andel som anger att man går i verksamheten för att föräldrarna vill det (större än bland övriga ämnen på mellanstadiet). Av danseleverna på högstadiet/gymnasiet är det ingen som uppger att man går i verksamheten på grund av föräldrarnas önskemål.

Den andra stora skillnaden gäller kompisarnas betydelse för deltagandet. Medan kompisar betyder mycket för teater eleverna inom båda åldersgrupperna är de inte alls särskilt betydelsefulla för musikelevernas deltagande i verksamheten. Allra minst anledning att gå i verksamheten för kompisars skull anger musikeleverna på högstadiet/gymnasiet – och detta i en ålder då kompisar är av största betydelse och ett av de viktigaste fritidsintressena! Allra mest betyder kompisar för deltagandet bland danseleverna på högstadiet/gymnasiet där nästan 90 % av eleverna uppger att de går i verksamheten med ett sådant motiv som grund.

Genom dessa svar får man uppfattningen att teater och dansundervisningen, förutom den konstnärliga verksamheten, även är ett sätt för de deltagande att umgås med jämnåriga. Deltagandet är kanske också i större utsträckning ett ”eget” val, oberoende av föräldrarnas åsikter. Vad musikundervisningen beträffar förefaller det som den, genom föräldrarnas påtagliga intresse, är mer knuten till en idé om uppfostran/utbildning.

Ytterligare en aspekt där ämnena skiljer sig från varandra är kring motivet att vilja uppträda för publik/medverka i utställningar. Uppenbarligen har Kulturskolans elever mycket olika intresse av detta vilket redovisas mer utförligt i kapitlet som behandlar undersökningsresultaten för respektive ämne.

Hur står det till med yrkesplanerna hos Kulturskolans elever? Vill eleverna satsa på att bli konstnärer inom respektive område? I resultaten ovan framgår tydligt att andelen som deltar med tanke på en framtida yrkesverksamhet inte är speciellt stor. Cirka en femtedel av bild-, dans- och musikeleverna har sådana planer. Minst omfattande yrkesplaner har tonåringarna i musikundervisningen. Teater eleverna skiljer sig markant från Kulturskolans övriga elever genom att en mycket hög andel - 68 % på mellanstadiet och 38 % på högstadiet/gymnasiet - anger att de vill bli skådespelare som ett motiv för deltagandet.

6.6 Vilket uppdrag ger eleverna Kulturskolan?

Det är i detta sammanhang intressant att höra vad eleverna tycker ska vara målsättningen för Kulturskolan? Ska verksamheten i första hand vara till för alla som är intresserade av att praktisera konstnärliga ämnen? Eller ska den i första hand vara till för de som vill utbilda sig inom konstområdet?

Tabell 9. Vad är målet för Kulturskolans undervisning?¹¹ Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/ som har uppgett alternativet ”stämmer precis”.

	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Kulturskolans undervisning bör i första hand vara till för alla ungdomar som vill lära sig konstarten	74	97	89	82
Kulturskolans undervisning bör i första hand vara till för de ungdomar som vill satsa på ett konstnärligt yrke	7	17	13	16

De allra flesta elever inom samtliga ämnen är eniga i bedömningen av att Kulturskolan ska bedrivas utifrån ett amatörperspektiv, dvs vara till för alla och inte bara de som vill ”elitsatsa”.¹² Resultaten från den undersökning som parallellt genomförts av musikelevernas föräldrar visar att även denna grupp sluter upp kring amatörperspektivet.¹³

6.7 Deltagande i andra ämnen i Kulturskolan

I samband med etablerandet av Kulturskolan 1996 genomfördes en satsning på att bygga ut undervisningen inom Bild & Form och Dans. Avsikten var att bredda verksamheten och attrahera nya grupper av deltagare. I vilken utsträckning deltar Kulturskolans elever även i flera ämnen i Kulturskolan?

Tabell 10. Deltar i flera ämnen i Kulturskolan. I % av antalet svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Mellanstadium	41	46	12	39
<i>Mest frekvent</i>	<i>Musik</i>	<i>Musik/Teater</i>	<i>Teater</i>	<i>Musik</i>
Högstadium/Gymnasium	26	27	12	15
<i>Mest frekvent</i>	<i>Musik</i>	<i>Musik</i>	<i>Teater</i>	<i>Musik</i>

¹¹ Frågans formulering är ” För att jag ska fortsätta vilja gå på Bild & Form i Kulturskolan är det viktigt att” samt ”Så här tycker jag om bild & formundervisningen i Kulturskolan just nu”. Eleverna har kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen visas endast resultaten av den högsta prioritet ”stämmer precis”. En fullständig redovisning av svaren går att beställa från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna.

¹² En intressant iakttagelse är att teaterleverna i en så stor utsträckning har denna åsikt trots att en mycket stor del säger sig delta i undervisningen med motivet att bli skådespelare. Kan det vara så att just dessa elever ännu inte har upplevt de svårigheter och begränsningar som t ex instrumentalstudier innebär? Uppfattar man inte i teaterundervisningen de kvalifikationer som krävs för att bli professionell? Har ”såporna” en betydelse genom att tona ner kraven på och föreställningarna om yrkeskunskap? Massmedia framhåller ofta de artister som ”vandrat in från gatan” direkt till studion. Svarar dessutom teaterundervisningen och skådespelardrömmarna på ett stort behov att bli sedd?

¹³ Se Blomdahl, U, **Vad tycker barnens föräldrar om musikundervisningen i Kulturskolan?**

Ca 40 % av mellanstadiel eleverna i bild & form, dans och teater är aktiva i flera ämnen i Kulturskolan. Detta tyder på ett stort kulturintresse men också på att Kulturskolans brukare i de olika ämnena i ganska stor utsträckning är desamma. Det är företrädesvis musikstudier man ägnar sig åt. Förhållandet spetsar till frågor om resursfördelning men också om Kulturskolans vägar att rekrytera nya elever. Musikeleverna deltar dock endast i begränsad omfattning i flera ämnen. Hos bild & formeleverna respektive danseleverna på högstadiet/gymnasiet har deltagandet i andra ämnen sjunkit till en fjärdedel. I denna åldersgrupp liknar teater- och musikeleverna varandra så tillvida att ca var åttonde elev även är aktiv inom ett annat ämne.

6.8 Musikpreferenser – musikalisk smak och avsmak

Genom forskningen kring ungdomars kultur- och fritidsvanor vet vi att preferenserna för musikstilar tjänar som viktiga särskiljande drag för olika livsstilar.¹⁴ Genom musikalisk smak och avsmak söker ungdomar sin identitet och visar omvärlden vilken man vill förknippas med och vem man därmed vill vara. Hur ser lyssnarpreferenserna ut bland Kulturskolans elever på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet?

Till att börja med kan man konstatera att Kulturskolans deltagare, liksom hela ungdomsgruppen i Sverige, i stor utsträckning lyssnar på ”pop/rock”. Drygt hälften av eleverna i vår undersökning svarar att det ”stämmer precis” att man gärna lyssnar till sådan musik.¹⁵ Motsvarande preferenser för ”klassisk musik” uppges endast av 6 – 10% av de svarande. Minst intresse har Kulturskolans elever för folkmusik/visor som enbart 1 – 3% (något högre i högstadiet/gymnasiet) anger att de mycket gärna lyssnar till. Många lyssnar också mycket gärna till ”hip-hop/rap”, speciellt gäller detta danseleverna där intresset för genren till och med överträffar pop/rock. Intressant är också den höga värderingen av ”reggae” hos bild- och formeleverna på högstadiet/gymnasiet. Musikeleverna skiljer sig från övriga elever genom att en dryg fjärdedel både på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet uppger att de mycket gärna lyssna till ”hårdrock-metall”.

Den musikaliska avsmaken utgörs av ett stort avståndstagande bland eleverna i samtliga ämnen till genren ”folkmusik/visor”. Mellan 40 % och 70 % anger att de inte alls vill lyssna på sådan musik. I andra hand gäller avståndstagandet ”hårdrock-metall” (speciellt på mellanstadiet) och ”**techno**” (högstadiet).

6.9 Sammanfattning

Att delta i organiserad verksamhet på fritiden kan ses som en investering i socialt, ekonomiskt och/eller kulturellt kapital. Genom aktiviteten erhålls kunskap och/eller andra viktiga tecken på delaktighet i en åtråvärd livsstil. Det kan gälla allt från att behärska ett instrument, vara med rätt kompisar vid rätt tillfälle, uppträda på olika scener eller kunna de senaste dansstegen. Att låta barnen

¹⁴ Se Bjurström, E, **Högt och lågt. Smak och stil i ungdomskulturen.**

¹⁵ Se Tabellbilagan, tabellerna 7 och 8 för en fullständig redovisning av resultaten.

prova olika kulturella aktiviteter är ett tankegods som omfattas av de flesta medelklassföräldrar med god socioekonomisk ställning och stor tillgång på och erfarenhet av kulturaktiviteter. Både barn och föräldrar ger Kulturskolan uppdraget att verka i ett amatörperspektiv med visionen att verksamheten ska vara tillgänglig för alla barn. Det är i första hand musikeleverna som uppger att ett av motiven för deltagande är att föräldrarna vill att de ska gå.

7 BILD & FORM

7.1 Inledning

Redan från folkskolans begynnelse 1842 fanns teckning representerat i läroplanen i form av geometri och linearritning men det dröjde ända till 1870-talet innan det blev ett självständigt ämne. Tidigare bedrevs teckningsundervisning framförallt inom konstnärsutbildningar och högre hantverksutbildning och därutöver även som privatundervisning i hemmen. De metoder som användes utgjordes av individuella instruktioner från vuxen till barn, från mästare till elev. I folkskolan utvecklades disciplinerade metoder för gruppundervisning.¹ Ämnet ansågs ha betydelse för utvecklingen av iakttagelseförmågan och eleverna skulle i första hand lära sig att avbilda naturen och olika föremål. Undervisningsmetoderna innehöll tydliga anvisningar om vad som var rätt eller fel. I småskolan blev teckning efterhand ett hjälpmedel för hembygdsundervisningen och i högre stadier för studier i framförallt geografi, naturkunskap och historia.

1900-talets förändrade syn på barn och barnuppfostran kom tidigt att påverka ett nytt förhållningssätt till barns bildskapande. Med psykologins hjälp riktades fokus på det ursprungliga och primitiva vilket också bejakades på olika sätt av konstnärerna runt sekelskiftet. Från och med mellankrigstiden kom egenaktivitet och skapande arbete att få genomslag i bildpedagogiken. Bildskapandet sågs som ett sätt för barnet att fritt få uttrycka sin person och sina tankar, föreställningar och känslor.

Under 1950- och 60-talet får det fria skapandet sitt definitiva genombrott i den allmänna skolan. Några av de utgångspunkter som formulerades då är fortfarande att betrakta som allmängiltiga bildpedagogiska tankegångar.²

- Ett barns teckning kan aldrig bli felaktig. Läraren bör undvika att korrigera det som tecknats eller målats
- Det är viktigt att lära barn använda färger samt att uttrycka känslor i färg och form
- Målning med täckfärgsteknik gynnar barns spontanitet – att färglägga blyertsteckningar hämmar däremot barnet
- Personliga uttryck kräver stora ytor
- Undervisning i perspektiv och kopiering skall ske med försiktighet eftersom den kan leda till att barn misstror sin förmåga och hämmar sin kreativitet
- Färg- och formuttryck är kopplade till personligheten och det är viktigt att de är personliga
- Olika personligheter kräver olika uttrycksmedel – ju rikligare uppsättning olika material desto bättre

Under 1950- och 60-talet hämtade lärarna också inspiration i det samtida måleriet och det är intressant att notera att den moderna abstrakta konsten tidigt blev en viktig förebild i undervisningen.³

¹ Åsén, G, "Från linearritning till bild" i **Tidsbilder**, s 10.

² Åsén, G "Från linearritning till bild" i **Tidsbilder**, s 18.

³ Jämför med de musikaliska experiment som framförallt under 1960-talet spreds via skolradioprogrammen, där den moderna, seriösa musikens arbetssätt med t ex grafiska partitur och kluster utnyttjades.

Från och med 1960-talet förändrades bildutbudet i samhället kraftigt och både vuxna och barn möter nu dagligen ett stort visuellt informationsflöde genom medierna reklam, film och TV. Här används bilden som ett kommunikationsmedel vid sidan om det talade, lästa och skrivna språket. Under denna tid förs starka åsikter fram om att teckningsundervisningen inte bara bör omfatta skapande bildarbete utan även teori i form av bildanalys och bildkommunikation - inte minst för att skapa medvetenhet om det kommersiella bildspråkets makt. Detta genomförs i läroplanen Lgr 80 då samtidigt ämnet ”Teckning” byter namn till ”Bild”. Under denna tid ökar också intresset för forskning kring barns bildskapande.⁴

Under hela 1900-talet har det funnits privata konstskolor, om än i begränsad omfattning. Även studieförbund, scoutverksamhet och ideella föreningar har haft konstverksamhet för barn. En kommunal satsning, likt den finska, har aldrig fått något genomslag i Sverige.⁵ I Stockholm gav kommunen under 1960-talet medel för ett antal bildkonsulenter som på olika sätt gav stöd till undervisningen i grundskolorna. 1968 startades den kommunala konstskolan som i första hand vände sig till ungdomar i gymnasieåldern. Lektionerna leddes av konstnärer som på eftermiddagstid i skolans lokaler gav kurser i ”färg och miljö, volym och rum, teckning och grafik samt film och tv”.⁶ Av olika skäl upphörde dock verksamheten efter några år.

Inom Vår Teater har undervisning i bild & form förekommit i begränsad omfattning genom arbetet i verkstadsgrupper ledda av konstnärer, bildpedagoger och teaterassistenter. Denna verksamhet har ofta haft fokus på produktionen av t ex dekor och rekvisita inför en föreställning.⁷

Kulturskolans undervisning i Bild & Form fick en ”nystart” våren 1998 genom anställandet av sex nya bildpedagoger. Tjänsterna fick utformningen av halvtidstjänster med det uttryckliga önskemålet att respektive bildpedagog även skulle ha en konstnärlig verksamhet som försörjning. Idag arbetar ca 10 bildpedagoger med Kulturskolans bild & formundervisning, elevantalet är ca 300 och köerna hör till de längsta i Kulturskolan. Undervisningen bedrivs i speciellt anpassade lokaler runt om i Stockholm. I en av lokalerna finns videoutrustning och redigeringsmöjligheter. Keramikugn saknas på de flesta ställen och utrustning för tryckteknik förekommer endast i begränsad omfattning. I Kulturskolans ämnesplan för Bild & Form beskrivs undervisningen omfatta:

”• teckning • målning • grafik • skulptur • digital bild • foto • video

Barn från 6 år

Eleverna börjar med ett fritt och lekfullt skapande. Stegvis får de lära sig olika tekniker för att kunna arbeta vidare på egen hand och vidare mot ett mer avancerat och målinriktat arbete som t ex perspektiv och figurteckning. Bild & formeleverna arbetar bl a med ritkol, blyerts, pastell, akryl, akvarell, lera, gips och papier maché. Ibland ingår även andra okonventionella tekniker. Varje termin avslutas med en utställning.

⁴ Se t ex Centrum för barnkulturforskning som etablerades 1980. Här har från starten barns bildskapande rönt ett stort intresse.

⁵ I Finland är den kommunala konstskoleverksamheten större än motsvarande musikskoleverksamhet.

⁶ Bo Söderberg, ”Die Bedeutung des ästhetischen, kreativen und sozialen Lernens in der Sekundarstufe II”, s 54.

Ungdomar upp till 20 år

Ungdomarna fördjupar sitt bild & formarbete med teckning, målning och skulptur, ibland med experimentella uttryck. Eleverna arbetar självständigt med egna projekt, t ex målning i UV-ljus, väggmålning eller en multimedieföreställning. Samarbete med dans-, musik- och teatergrupper ingår också.”⁸

Ur texten framgår att bild & formundervisningen, i perspektiv av historiken ovan, huvudsakligen arbetar i en tradition av fritt skapande utan referenser till de teori- och analysdelar som tillkommit i den obligatoriska skolans läroplan fr o m Lgr 69. I detta kapitel kommer utvärderingsresultaten för bild & formundervisningen att redovisas. De tar utgångspunkt i elevernas svar på frågan vad som är bäst respektive sämst med bild & formundervisningen och går därefter in på deras önskemål och uppfattning om innehåll och former. En sammanfattande diskussion avslutar kapitlet.

7.2 Vad är bäst med bild & formundervisningen i Kulturskolan?

Samtliga elever har fått en öppen fråga där de ombetts att beskriva vad som är bäst med bild & formundervisningen i Kulturskolan. Dessa svar har sedan sammanställts och kodats på ett systematiskt sätt. Svaren redovisas i tabellen nedan.

Tabell 11. Vad är bäst med bild & formundervisningen i Kulturskolan? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande på mellanstadiet (n=80) respektive högstadiet/gymnasiet (n=31)

Vad är bäst med Bild & Form?	Mellan	Hög/Gymn
Kul, roligt	34	13
Göra/prova en mångfald tekniker och material	33	29
Måla	29	3
Lära sig olika tekniker	24	10
Bestämma själv vad man ska göra	18	68
Rita, teckna, skissa	16	-
Lera, gips, skulptur	11	-
Bli bättre, utvecklas	11	7
Nya kompisar	6	-
Läraren	6	10
Få hjälp, goda råd	-	26
Stämningen	-	16
Göra film, redigera	-	10
Billigt	-	10

⁷ Uppgifter från samtal med Bo Söderberg januari 2003.

⁸ Ämnesplan för bild & formundervisningen. Se www.stockholm.se Välj Kulturförvaltningen, klicka fram till Kulturskolan/ämnen.

Bild & formeleverna har många olika synpunkter på vad som är bäst med undervisningen. De dominerande åsikterna på mellanstadiet gäller lustmomentet i undervisningen – att det är ”kul” och ”roligt” – samt möjligheterna att pröva olika tekniker och material. Vi ser också att eleverna föredrar den konstnärliga tekniken ”att måla” i nästan dubbelt så stor utsträckning som att ”teckna” (29 % respektive 16 %). Upplevelse av utveckling av kompetens, dvs ”att lära sig” behärska olika tekniker, uppskattas av en fjärdedel av eleverna medan var tionde framhåller aspekterna av att ”bli bättre” och ”utvecklas” inom ämnet.

Högstadie/gymnasieeleverna framhåller delvis andra moment av undervisningen än vad eleverna på mellanstadiet gör. Medan det bland mellanstadietseleverna finns en betoning på det lustfyllda och själva aktiviteterna ”i sig” – att måla, teckna och rita – ser vi att högstadie/gymnasieeleverna speciellt uppskattar den stora friheten att ”själv bestämma” vad man ska göra. I denna åldersgrupp fäster man stor vikt vid den pedagogiska metoden där lärare mer fungerar som en handledare och ger ”hjälp och goda råd”. En ”god stämning” i undervisningen uppskattas också av tonårsgruppen. Liksom mellanstadietseleverna fäster de äldre eleverna stor vikt vid möjligheten att ”prova en mångfald tekniker och material”.

Med elevernas egna ord kan det låta på följande sätt:

”Man får tillgång till redskap och material. Man får göra vad man vill och får hjälp när man behöver det. Det är lugnt.” *Pojke, åk 7*

”Att man får utvecklas med sig själv och inte efter en färdiglagd mall.” *Pojke, åk 1 gymnasiet*

”Det är så pass fritt. Men inte oseriöst. När man kommer hit vet man vad man ska göra och kommer just bara i det syftet. Man har tillgång till mer material här, än hemma. Det är bra att ingen säger exakt vad man ska göra. Man kan utveckla sig själv bättre och får råd.” *Flicka, åk 9*

7.3 Vad är sämst med bild & formundervisningen i Kulturskolan?

Eleverna har också fått svara på en öppen fråga om vad som är sämst med bild & formundervisningen i Kulturskolan. I tabellerna nedan redovisas svaren från mellanstadietseleverna samt eleverna på högstadiet/gymnasiet.

Tabell 12. Vad är sämst med bild & formundervisningen? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande på mellanstadiet (n=80) respektive högstadiet/gymnasiet (n=31)

Vad är sämst i bild & formundervisningen?	Mellan	Hög/Gymn
Får inte bestämma	8	-
För lite instruktion	8	7
Lokalerna	7	6
För lite tid	5	29
För lite material/resurser	-	10

Bland mellanstadieeleverna finns få gemensamma negativa synpunkter på undervisningen. De kommentarer som finns samlar mindre än 10 % och gäller ”för lite instruktion” och ”får inte bestämma själv vad man ska göra”, dvs synpunkter som båda berör lärarens förhållningssätt till eleven och undervisningssituationen. Det framkommer även åsikter på undervisningslokalens ändamålsenlighet.

I tonårsgruppen finns däremot en utbredd uppfattning om att det är ”för lite lektionstid”. Här tycker man också att det är ”för lite resurser” i form av materialtillgång, vilket kommenteras av var tionde elev. Bland svaren som givits av mindre än 10 % av de intervjuade framkommer, precis som bland mellanstadieeleverna, att man ”vill ha mer instruktion” samt att lokalerna inte är ändamålsenliga.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det som Kulturskolans bild & formelever i första hand uppfattar som det bästa med undervisningen handlar om ett pedagogiskt upplägg med en stor frihet att själv kunna bestämma vad man vill göra, mycket material att välja på samt goda möjligheter att prova olika tekniker. I högstadie/gymnasiegruppen handlar de flesta negativa synpunkterna om att undervisningstiden är otillräcklig, dvs en organisatorisk aspekt. Låt oss därmed gå vidare till frågan om hur ofta eleverna vill att lektionerna ska äga rum samt hur långa de ska vara.

7.4 Bild & formundervisningens former

Frågor om bild & formlektionernas längd, frekvens och innehåll är endast ställda till högstadie/gymnasieeleverna. I deras svar framkommer följande resultat:

Tabell 13. Hur ofta har och hur ofta vill eleverna ha undervisning? Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet (n = 30)

Undervisning/vecka	Nuläge	Önskemål
1 gång	100	58
2 ggr	-	26
3 ggr	-	3
4 ggr	-	10

Alla ungdomar i Kulturskolans bild & formverksamhet får för närvarande undervisning en gång/vecka. Vi ser också att önskemålet om att få lektioner minst två gånger/vecka delas av drygt 40 % av eleverna (26 % + 3 % + 10 %). Angående längden på lektionerna uppger de allra flesta att de har mellan 1,5 – 2 timmar till förfogande/gång. Hur många minuter per gång vill man att undervisningen ska hålla på?

Tabell 14. Lektionslängd – önskemål och nuläge. Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet. (n = 30)

Lektionslängd	80 – 90 min	120 min	160 – 180 min	240 – 270 min
Hur det är nu	47	53	-	-
Hur man vill ha det	10	67	17	7

Resultaten visar tydligt att den allra största andelen elever i tonårsgruppen vill ha en lektionslängd som omfattar minst 2 timmar. Vi har också frågat eleverna om de föredrar regelbunden undervisning eller intensivundervisning i projektform. Svaren fördelar sig enligt följande:

Tabell 15. Vilken undervisningsform föredrar eleverna – regelbunden eller projekt?⁹ Andel (%) av antalet deltagande på högstadiet/gymnasiet (n = 31).

Undervisningsform	%
Regelbunden undervisning varje vecka under en lång period (precis som nu)	97
Intensivundervisning i projektform, t ex många gånger i veckan under en kortare period som leder fram till en utställning eller samproduktion	58

Avsikten med frågan var att rangordna de båda alternativen. Bildeleverna har dock i stor utsträckning angivit två förstahandsalternativ. Det visar sig att mer än hälften av eleverna, förutom den regelbundna veckovisa undervisningen, även önskar projektinriktad intensivundervisning. Mot bakgrund av de synpunkter man har om för lite undervisningstid kan dessa uppgifter tolkas som att man vill ha så många tillfällen som möjligt att få utöva konstarten.

7.5 Bild & formundervisningens innehåll

Vilka värden söker man i undervisningen? Vad är viktigt för att man ska fortsätta? Hur är undervisningen just nu? I nedanstående redovisning av elevernas synpunkter på en rad frågor med fasta svarsalternativ angående undervisningens innehåll blandas sociala/personliga aspekter med rena ämnesmoment.

⁹ Frågans formulering är "Vad föredrar du vad gäller bild- och formundervisningen i Kulturskolan?. Eleverna har sedan ombetts att rangordna de båda alternativen som framgår i tabellen.

Tabell 16. Önskemål och uppfattning om innehållet i bild & formundervisningen. ¹⁰ Andel (%) av antalet svarande på mellanstadiet.

Innehåll i bild & formundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Det är bra stämning i gruppen	88	62
Lektionerna är roliga	87	74
Jag får prova olika material och tekniker	70	74
Jag får måla	60	53
Jag får teckna	57	56
Jag får göra det jag själv vill	56	45
Jag får skulptera	49	45

I tabellen ovan ser vi hur mellanstadieeleverna ger en **mycket hög värdering** åt lektionernas **lustmoment** och att det är en **god stämning i gruppen** för att man ska vilja fortsätta i verksamheten. Det framgår också att dessa sociala/personliga aspekter värderas högre än undervisningens rena ämnesmoment. Precis som i svaren på frågan vad som är bäst i bild- och formundervisningen (se tidigare i detta kapitel) prioriterar de flesta av eleverna möjligheterna att få **”prova olika material och tekniker”** före en speciell teknik. Vi ser också att det är en **stor överensstämmelse** i svaren mellan hur man önskar att det ska vara och hur det är nu vad gäller ämnesinnehållet, dvs möjligheten ”att prova olika material och tekniker”, ”att måla”, ”att teckna” och ”att skulptera”. Däremot finns **inte samma överensstämmelse** om man jämför önskemål och nuläge i de sociala/personliga aspekterna. 56 % av de deltagande eleverna tycker att det är mycket viktigt att på lektionen kunna få göra vad man själv vill men bara 45 % tycker att de får det. De största diskrepanserna finns dock i delfrågorna kring lustfyllda lektioner med god stämning i gruppen. **Med andra ord är inte lektionerna lika roliga som eleverna vill att de ska vara och inte heller är stämningen i gruppen så bra som de önskar.** I tabellen nedan redovisas svaren på frågan ”Så här känner jag mig när jag tänker på min bild & formgrupp.” Eftersom det är lite för få pojkar i studien av bild & formundervisningen för att resultaten med säkerhet ska kunna generaliseras till alla pojkar, redovisas svaren inom parentes.

¹⁰ Frågornas formuleringar är ” För att jag ska fortsätta vilja gå på Bild & Form i Kulturskolan är det viktigt att” samt ”Så här tycker jag om bild & formundervisningen i Kulturskolan just nu”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioritet ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. För en fullständig redovisning av svaren, se tabellerna 9 och 10 i Tabellbilagan.

Tabell 17. Så här känner jag mig när jag tänker på min bild & formgrupp – enligt kön.*Andel (%) av de svarande på mellanstadiet. (pojkar n=10, flickor n=70)*

Trivsel med bild & formgruppen	😊	😐	☹️
Pojkar	(70)	(10)	(20)
Flickor	80	19	1

Pojkarna visar en tendens till att inte trivas i samma utsträckning som flickorna i sin bild & formgrupp. Tänkbara anledningar till detta kommer att diskuteras i kapitlets sammanfattande avsnitt. Låt oss gå vidare till svaren från högstadie/gymnasieungdomarna.

Tabell 18. Önskemål och uppfattning om innehållet i bild & formundervisningen.¹¹ Andel*(%) av antal svarande på högstadiet/gymnasiet.*

Innehåll i bild & formundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Lektionerna är roliga	87	81
Jag får själv bestämma vad jag ska göra på lektionerna	81	97
Det är bra stämning i gruppen	74	81
Jag får prova olika material och tekniker	65	68
Jag blir bättre på att uttrycka mig i bild & form	63	52
Jag får måla	55	65
Jag får utmaningar	45	32
Jag får teckna	39	65
Jag får arbeta med video	33	26
Jag får skulptera	29	36
Jag får arbeta med digital bild	19	23
Jag får arbeta med tryckteknik	19	10
Jag får arbeta med keramik	16	16

I tabellen ser vi att även denna åldersgrupp värderar lustfyllda lektioner med bra stämning högre än enskilda ämnesmoment som t ex att måla och teckna. Här är också möjligheten att kunna påverka

¹¹ Frågornas formuleringar är ” För att jag ska fortsätta vilja gå på Bild & Form i Kulturskolan är det viktigt att” samt ”Så här tycker jag om bild & formundervisningen i Kulturskolan just nu”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioritet ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. Se Tabellbilagan, tabellerna 11 och 12 för en fullständig redovisning av svaren. Sammanställningen av konstnärliga tekniker är gjord av Cilla Ericson och Peter Tucker, bildlärare på Kulturskolan.

lektionernas innehåll mycket högt prioriterat. Vad gäller situationen just nu finns en mycket stor tillfredsställelse med just dessa aspekter.

För de flesta av ungdomarna är det mycket viktigt att få prova olika material och tekniker. Vi ser i tonårsgruppen samma mönster som bland mellanstadieeleverna då denna aspekt värderas högre än att utöva en speciell teknik. De allra flesta tycker också att det stämmer precis att man får mycket material och en mångfald tekniker vilket står i överensstämmelse med svaren på den öppna frågan ”Vad är bäst i bild- och formundervisningen?” där eleverna just svarar ”göra/prova många olika saker”.

Däremot ser vi att man inte är nöjd med den egna konstnärliga utvecklingen – diskrepansen är ganska stor vad gäller önskemålen och nuläge i frågeställningen som handlar om att utveckla sin kompetens inom konstarten, här gestaltad i formuleringen ”Jag blir bättre på att uttrycka mig i bild & form”. Man tycker inte heller att man får utmaningar i den utsträckning man önskar.

Av de konstnärliga teknikerna värderar Kulturskolans elever på högstadiet/gymnasiet mest möjligheten att kunna måla följt av att kunna teckna. Intresset för video är också ganska stort i tonårsgruppen. Minst intresserad är man av att arbeta med digital bild, tryckteknik och keramik. Dessa prioriteringar överensstämmer i stor utsträckning med mellanstadieelevernas.¹²

Högstadie/gymnasiegruppen har också fått några frågor om tillgång till material, utrustning och lokaler.

Tabell 19. Lokaler, material och utrustning – önskemål och nuläge.¹³ Andel (%) av antal svarande på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Det finns gott om material att arbeta med	83	39
Jag har bild & formundervisning i en bra lokal	45	48
Det finns datorer att arbeta med	19	37

Genom att jämföra kolumnerna ”Mycket viktigt” med ”Stämmer precis” ser vi att eleverna anser att det inte finns material att arbeta med i den utsträckning man önskar. Dessa synpunkter såg vi också i resultaten på den öppna frågan om vad som är sämst i undervisningen. Vad gäller lokalernas utformning uppmärksammar vi en god överensstämmelse mellan de önskemål man har om lokaler och hur de bedöms i nuläget. Ytterligare en aspekt på utrustning är tillgången på datorer och därigenom att möjligheten att arbeta med digital bild i undervisningen. Det är samma andel elever som önskar tillgång till datorer som tycker att det är mycket viktigt att arbeta med digital bild (se tabell 18).

¹² Se Tabellbilagan, tabell 13.

¹³ Se Tabellbilagan, tabellerna 14 och 15 för en fullständig redovisning av svaren.

7.7 Deltagande i utställningar

Kulturskolans bild & formverksamhet ordnar regelbundet utställningar som ett sätt att redovisa resultaten av en arbetsperiod för en publik. Många gånger sker utställningarna i de egna lokalerna men man samarbetar också ofta med biblioteket i närheten för att ge utställningen en mer ”officiell” prägel, få ett större antal besökare och göra Kulturskolans arbete synligt för allmänheten. Vi har frågat bild & formleverna om hur många gånger de har medverkat i utställningar under de senaste 12 månaderna. Svaren redovisas i tabellen nedan.

Tabell 20. Hur många utställningar har du medverkat i under de senaste 12 månaderna?

Andel (%) av antalet deltagande i undersökningen på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. (n=76 respektive n=30)

Utställningsdeltagande	Mellan	Hög/gymn
Ingen	18	30
1 utställning	28	27
2 – 3 utställningar	49	43
4 utställningar eller fler	5	-

Vi ser att 82 % (28 + 49 + 5) av mellanstadieeleverna och 70 % (27 + 43) av högstadie/gymnasieeleverna har medverkat i minst en utställning under det senaste året. Är man nöjd med det antal utställningar man deltagit i? I nedanstående tabell ser vi redovisningen av de som har svarat ”Ja, tillräckligt”.¹⁴

Tabell 21. Tillfredsställelse med utställningsdeltagande. Andel (%) av antalet deltagande i undersökningen på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. (n=74 resp n=29)

Utställningsdeltagande	Mellan	Hög/gymn
Ingen	50	33
1 utställning	67	63
2 – 3 utställningar	81	77
4 eller fler utställningar	75	-

De flesta nöjda deltagarna återfinns i gruppen som har medverkat i 2 – 3 utställningar. Att visa det man skapat för publik förefaller att vara en attraktiv aktivitet för Kulturskolans bild & formlever trots att de endast i liten grad anger utställningsverksamhet som en anledning till deltagandet i undervisningen.¹⁵

¹⁴ Frågans formulering är ”Är det tillräckligt många gånger?”

¹⁵ Se kapitlet Kulturskolans elever, tabellerna 7 och 8.

7.8 Har eleverna funderat på att sluta i bild & formundervisningen?

Hur stor andel av de som går i bild & formundervisningen funderar på att sluta? Så här svarar eleverna:

Tabell 22. Har du under detta år funderat på att sluta i Kulturskolans bild & formundervisning? Andel (%) av antalet svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. (n=76 respektive n=31)

Funderat på att sluta	Mellan	Hög/gymn
Nej	63	65
Ja, någon enstaka gång	28	35
Ja, flera gånger	8	-
Ja, ofta	1	-

De allra flesta som deltar i bild & formundervisningen har för avsikt att fortsätta i verksamheten. Bland de som har tänkt på att sluta har den övervägande delen endast funderat på det någon enstaka gång. Som anledningar till detta uppger eleverna (i fallande frekvens) att man "har för många aktiviteter och måste välja bort något," att man "längtar efter att pröva något annat", att man "har inte blivit bättre på bild & form", att man "känner att det inte är ens 'grej'" och att "det är för lite utmaningar".

7.9 Sammanfattande diskussion kring bild & formundervisningen

Undervisningen i Bild & Form kan kanske bäst beskrivas som en individualiserad gruppundervisning. Genom att de material man arbetar med inte "stör" resten av gruppen (som t ex ljud eller rörelse kan göra) kan eleverna sida vid sida i sin egen takt arbeta med helt olika material och tekniker. För läraren kan samma lektion innebära instruktion och vägledning i så vitt skilda tekniker som oljemålning, kolteckning, skulptur eller akvarell.

Barn och ungdomar i bild & formundervisningen har givit undervisningen goda betyg. Verksamheten får på en femgradig skala 4,2 i genomsnitt av mellanstadieeleverna och 4,1 av eleverna på högstadiet/gymnasiet.¹⁶ Vi ser också i de resultaten på de enskilda frågorna en stor överensstämmelse mellan önskemål och nuläge för såväl sociala/personliga aspekter som ämnesaspekter av undervisningens innehåll.

Bild & formundervisningens lärare får också mycket höga omdömen av båda åldersgrupperna vad gäller kapaciteten att realisera den av eleverna högt värderade förmågan "att bry sig om vad man tycker".¹⁷

¹⁶ Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?**

¹⁷ Se kapitlet "Kulturskolans lärare" i denna rapport.

Mellanstadieeleverna framhåller i både öppna frågor och frågor med fasta svarsalternativ betydelsen av att kunna prova många material och konstnärliga tekniker samt att lektionerna är lustfyllda. Bland dessa elever ser vi också att man inte i full utsträckning är nöjd med lektionernas rolighet och stämningen i gruppen. Denna åldersgrupp anser inte heller att de i önskad omfattning får påverka lektionernas innehåll.

I högstadie/gymnasiegruppen tycker man att lektionerna är roliga och att stämningen är god. Denna grupp vill i mycket stor grad kunna påverka innehållet och man tycker också i mycket hög utsträckning att man kan göra det. Däremot anser man inte att man utvecklas inom det konstnärliga området i den utsträckning man önskar. Man saknar också material och tycker att den lektionstid som finns till förfogande är för liten.

Fram tonar en bild av lektioner som är mer lärarstyrda för mellanstadiegruppen medan tonårsgruppen vill och får arbeta mycket självständigt. De vill också ha mycket tid till förfogande, kanske inte bara lektioner utan egentligen mera möjlighet att flera gånger i veckan komma och bara få hålla på i ”ateljén”. Här blir lektionstiden en mötesplats för konstnärligt utövande.

Tror eleverna att de kommer att få glädje av bild & formundervisningen i framtiden? Vi har ställt frågan till högstadie/gymnasiegruppen och 97 % svarar ”Ja” på frågan med kommentarer som anges i nedanstående tabell.

Tabell 23. Vad i bild & formundervisningen kommer att ge glädje i framtiden? Öppen fråga, andel (%) av antalet deltagande på högstadium/gymnasium %. (n = 31)

Glädje av bild & formundervisningen i framtiden	%
Ha kunskaper/lärt sig	39
Kreativitet	29
Framtida utbildning/arbete	19
Ha något att göra, hobby	13
Minne, erfarenhet	10
Kul, coolt	10

Uppfattningen om att bild & formundervisningen kommer att ge glädje i framtiden vilar i första hand på att man har erhållit kompetens inom konstnärliga tekniker och uttrycksformer samt att man har utvecklat sin kreativa förmåga. Cirka en femtedel anser också att undervisningen kan ge en grund för framtida utbildning eller arbete.

¹⁸ Se kapitlet ”Några utgångspunkter” avsnittet 4.2 i denna rapport.

Sammantaget ger dessa synpunkter, tillsammans med övriga resultat, en föreställning om bild & formundervisningen som en verksamhet med stora inslag av egenvärden bestående av lustfyllda lektioner där aktiviteten i sig, dvs att måla, teckna, skulptera osv står i centrum.¹⁸ Verksamheten tilltalar också de flesta genom att tillhandahålla möjligheter att prova olika konstnärliga material och tekniker - något som kanske också innebär ett sökande och prövande av vad som bäst passar ens egen personlighet.¹⁹ De som deltar upplever också att de lär sig något - och man vill också utvecklas och bli bättre.

Avslutningsvis kommer svaren på den fråga högstadie/gymnasieeleverna fick angående förbättringsförslag för bild & formverksamheten. Frågans exakta formulering står att läsa i tabellrubriken.

Tabell 24. Vad är det viktigaste Kulturskolan ska göra för att Bild & Form ska bli bättre?

Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande i undersökningen på högstadiet/gymnasiet.

Hur kan bild & formundervisningen bli bättre?	%
Mer material/resurser	32
Mer tid	29
Bättre lokaler	19
Arbeta med fler tekniker	16

Även här återkommer önskemålen om mer material/resurser och tid. Eleverna framhåller också behovet av bättre lokaler. Synpunkterna på att ”arbeta med fler tekniker” föranleder en avslutande kommentar.

I samtliga undersökningsresultat från bild- och formenkäterna framkommer att Kulturskolans elever i huvudsak arbetar med de mer ”traditionella” konstområdena målning, teckning och skulptur - och det är också de som i första hand efterfrågas av eleverna. Man kan undra om den lägre efterfrågan på keramik, foto, tryckteknik, video och digital bild har att göra med att dessa ämnen kräver utrustning som man inte i någon större utsträckning har tillgång till och följaktligen inte har provat på. Eller är de som helst vill syssla med dessa former inte deltagare i Kulturskolans verksamhet? I elevernas förslag på hur man ska göra bild- och formundervisningen bättre kan vi dock se en medvetenhet om att konstämnet kan breddas inom Kulturskolan. Dessa tekniker utgör en ännu ej tillvaratagen potential för ämnet och utvecklingen av dem kan förhoppningsvis attrahera nya grupper av barn och ungdomar till verksamheten.

¹⁹ Jfr ”det bildpedagogiska tankegodset” som beskrivs i avsnittet 7.1.

8. DANS

8.1 Inledning

I det antika Grekland var konstarten dans ”en brygga mellan musiken och gymnastiken” och utgjorde i uppfostran en betydelsefull förbindelse mellan människans andliga och fysiska dimensioner.¹ Under västerlandets historia har dans, kanske genom sitt ursprung i grundläggande mänskliga – och därigenom okontrollerade - behov av att röra på sig, haft en utsatt ställning och tidvis varit omgärdad med starka förbud, främst av religiösa skäl. Dansens starka koppling till musik har varit besvärlig i en kultur som i stor utsträckning har förnekat de kroppsliga aspekterna. Kanske är det dessa faktorer som påverkat att dansen som konstform förpassats till en kvinnlig domän och i dagens samhälle i stort sett kommit att utgöra en ”enkönad konstart”²

I Sverige startade dansarutbildning genom att Gustav III i och med inrättandet av Operan 1773 samtidigt såg till att sörja för utbildningen av framtidens artister. I den tillhörande elevskolan undervisades i musik, dans och teater och man kunde efter avslutad utbildning få plats i ensemblen som ”figurant”. Så småningom separerades utbildningen för operans olika artister till skilda utbildningar men Kungliga Operan behöll balettelevskolan. Dansaryket hade dock dålig status kanske beroende på att eleverna i stor utsträckning kom från familjer som såg utbildningen som en möjlig framtida försörjning för sina barn samtidigt som de fick lära sig läsa, skriva och räkna. Runt sekelskiftet 1900 utvecklades grunderna för den nuvarande barndansen, inte minst genom Isadora Duncan. Hon hävdade att dans ”inte bara är ett mål i sig, men kan vara av vital betydelse som karaktärsdaning”.³ Naturliga rörelser eftersträvades, gärna med naturens skeden som inspiration, och barnen dansade barfota iklädda lätta tunikor. 1907 startade den unga sångerskan och pianisten Anna Behle ett ”Plastiskt institut” i Stockholm. Behle var inspirerad av Duncan men även av den rytmiska gymnastiken hos Emile Jaques-Dalcroze. Skolan rönt stort intresse, kronprinsfamiljens barn blev elever och ”det hörde snart till god uppfostran att unga flickor skulle dansa plastik för att bli graciösa och få en god hållning”.⁴ En efterföljare till Anna Behle var i Stockholm Gabo Falk, även hon utbildad hos Jaques-Dalcroze, vars rytmiska lek avsåg att ”utveckla en rytmisk och musikalisk vakenhet hos barnen”.⁵

Under 30-talet startade en mängd privata dansskolor i landet och medelklassens barn fick med ökat välstånd möjlighet att pröva på konstnärlig dans.⁶ Efter andra världskriget har intresset för dansundervisning blivit ännu större. 1948 startade danspedagogen Birgit Boman en balettskola i Solna som från och med 1966 finansierades med kommunala medel. 1970 bildas Solna musik- och balettskola – en mycket ovanlig företeelse vid den här tidpunkten. Dansverksamhet utgör för övrigt en stor del av studieförbundens utbud av konstnärliga aktiviteter och i de kulturskolor som

---

¹ Se Wigert, A, ”Dans i utbildningen” i **Barn och dans**, s 43.

² Wigert, A, ”Dans i utbildningen” i **Barn och dans**, s 49.

³ Boman, B, ”Barn och dans. En historisk aspekt” i **Barn och dans**, s 38.

⁴ Boman, B, ”Barn och dans. En historisk aspekt” i **Barn och dans**, s 40.

⁵ Boman, B, ”Barn och dans. En historisk aspekt” i **Barn och dans**, s 40.

⁶ Om inte särskilt anges avser begreppet dans i denna framställning inte sällskapsdans.

bildats i Sverige från och med mitten av 80-talet har oftast dansen en självskriven plats. Enligt Birgit Boman finns tre skäl till att lära barn dansa⁷

- att föra en tradition vidare
- att utbilda för yrkesverksamhet
- personlig utveckling hos barnet

I dansen använder man hela kroppen som instrument och uttrycksmedel. Dansundervisningen sker i gruppform och under ledning av en lärare. Läraren initierar de olika momenten som oftast består av uppvärmning, teknikträning och koreografier i olika dansstilar. Improvisation kan vara ett inslag i samtliga delar av dansundervisningen. Eftersom dansen inte har en notation som är spridd på samma sätt som notläsandet inom musiken är instuderingsmomentet i högsta grad beroende av lärarens förebildning, dvs man lär sig en ny dans genom att iaktta och härma.

Att ha en kropp tränad för dans – att med precision och känsla hitta sitt eget kroppsliga uttryck – kräver stora insatser i fysiskt arbete. Man tränar inte dans hemma eftersom rörelserna oftast kräver mer utrymme än vad en vanlig bostad kan erbjuda. Den mesta dansträningen försiggår därför ”på plats” och kräver både tid och lokaler med bra golv för att vara lyckosam. Dans är Kulturskolans mest flickdominerade verksamhet där endast 7% av deltagarna är pojkar.⁸ Under de senaste decennierna har klassisk balett, fridans och jazz fått konkurrens av nya dansformer som showdans och olika former av streetdance som är framsprungna ur musikgenrerna hiphop och rap. I dansformen breakdance har pojkarna i stort sett fått ett eget område. Genom starka akrobatiska och improvisatoriska inslag ger utövandet hög status även hos den manliga delen av befolkningen. Åldersfördelningen inom dansämnet visar, liksom i Kulturskolans övriga ämnen, en tydlig övervikt för de lägre åldrarna.⁹ Vilken inriktning har undervisningen i Kulturskolan? Vilka dansformer får eleverna möta? Kulturskolans ämnesplan i dans ger följande besked om innehållet:¹⁰

”Dans är kommunikation genom rörelse. Kroppen är instrumentet. Dansen utvecklar motoriken, bygger upp självkänslan och påverkar personlighetsutvecklingen. I dansen utvecklar eleven sitt personliga rörelseuttryck genom eget skapande och övar upp koncentrations- och samarbetsförmågan.”

Vidare beskrivs undervisningen innehålla

- rörelseträning • dansteknik • dansteori • improvisation • uppträdande inför publik

Undervisningen ges i

barndans, dansmix, klassisk balett, fridans jazzdans, stepp, spansk dans, historisk dans, internationell folkdans och indisk dans

⁷ Boman, B, ”Barn och dans. En historisk aspekt” i **Barn och dans**, s 35.

⁸ Se kapitlet ”Kulturskolan i Stockholms stad” i denna rapport.

⁹ Se Tabellbilagan, tabell 2.

¹⁰ Ämnesplan för bild & formundervisningen. Se www.stockholm.se Välj Kulturförvaltningen, klicka fram till Kulturskolan/ämnen.

Dessutom förekommer dansundervisning i musikalskola, showdanslinje, dansteater, stomp¹¹ och action theatre¹²

Kulturskolan erbjuder dansundervisning i speciellt anpassade lokaler i hela Stockholm, varav två stycken är belägna i innerstaden och resten i förorterna.

I detta kapitel kommer en genomgång av undersökningens resultat gällande danselevernas synpunkter på undervisningens innehåll och former. Vi kommer också att ta del av deras åsikter om hur man vill att dansundervisningen ska vara för att man ska vilja fortsätta i verksamheten. Kapitlet avslutas med en sammanfattande diskussion kring dansämnet villkor och möjligheter i Kulturskolan.

8.2 Vad är bäst i dansundervisningen?

Vad betyder mest för eleverna i Kulturskolans dansundervisning? Vi har bitt samtliga danselever att svara på en öppen fråga där de ombetts beskriva vad de tycker är bäst med undervisningen. Dessa svar har sedan sammanställts och kodats på ett systematiskt sätt. Svaren redovisas i tabellen nedan.

Tabell 25. Vad är bäst med dansundervisningen i Kulturskolan? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande i undersökningen på mellanstadiet (n=44) respektive högstadiet/gymnasiet (n=30)

Vad är bäst i dansundervisningen?	Mellan	Hög/Gymn
Kul, roligt	43	37
Danserna, dansstilarna	34	34
Lära sig dansa	20	17
Läraren	16	40
Uppträda	14	23
Kompisar	9	7
Använda scenkläder	7	-
Utveckla egen dans	7	-
Vara med och bestämma	7	-
Träna , stretcha, uppvärmning	7	7
Bra stämning	5	17
Bra musik	5	-
Bra pris	-	27

¹¹ "Stomp" är en rytmisk dansform med okonventionella slagverksinstrument som t ex sopborstar och hinkar.

¹² "Action theatre" är en form av fysisk teater med mycket inslag av dans.

Vi ser i tabellen att de flesta eleverna på mellanstadiet ger lustmomentet en mycket stor betydelse – det är ”kul och roligt” att delta i verksamheten! De speciella ”danserna och dansstilarna” man dansar är också mycket uppskattade av en stor andel av eleverna. Att utveckla sin egen kompetens, dvs att ”lära sig dansa”, beskrivs av en femtedel av eleverna som det bästa med dansundervisningen. Svaren därefter handlar om uppskattning av ”läraren” och att ”uppträda för publik”. I svaren som givits av färre än 10% av de medverkande eleverna finner vi bl a ”kompisar” och också ”att utveckla sin egen dans”.

Högstadie/gymnasiegruppens svar både skiljer sig från och liknar mellanstadielärovernas. Precis som i mellanstadiet är lustmomentet mycket framträdande men den dominerande åsikten är här att ”läraren” är det mest betydelsefulla inslaget i undervisningen. Vi ser också att även tonåringarna framhåller värdet av ”danserna och dansstilarna”, dvs sådant som har med själva upplevelsen av dansandet att göra, i större utsträckning än ”att lära sig” och utveckla sin kompetens. Ingen elev i denna åldersgrupp uppger att det bästa med dansundervisningen är att utveckla sin egen dans. För en stor del av tonåringarna är ett ”bra pris” betydelsefyllt vilket ingen i mellanstadiegruppen kommenterar. Bland högstadie/gymnasieungdomarna är också andelen som svarar ”att uppträda” markant större än i mellanstadiegruppen. Av särskilt intresse är svaret ”bra stämning” vilket med elevernas egna ord illustreras i följande kommentarer:

”Vår dansundervisning känns opretentiös och att stämningen är familjär.” *Flicka, åk 3, gymnasiet*

”Det är en bra sammanhållning i gruppen”. *Flicka, åk 9*

Bland svar mindre än 10 % finner vi även i denna åldersgrupp ”kompisar”. Vi avslutar avsnittet med några elevkommentarer som på olika sätt fångar ytterligare några aspekter av Kulturskolans dansundervisning:

”Det är roligt! Det känns bra efteråt.” *Flicka, åk 6*

”Att man får uttrycka sig med kroppen och röra på sig samtidigt om man tycker det är kul. Dessutom är det väldigt billigt.” *Flicka, åk 3 gymnasiet*

”Att vi lär oss nya danssteg, att vi ibland får hitta på egna danser, att vi har bra lärare och att vi dansar till bra musik.” *Flicka, åk 5*

”Glädjen. Att man gör det för att det är roligt, utan krav och press som bara blir jobbigt.” *Flicka, åk 3 gymnasiet*

”Att det är kul och att man lär sig mycket. Att det är roligt och inte som en skola även fast man lär sig nya saker.” *Flicka åk 6*

8.3 Vad är sämst i dansundervisningen?

Vi har även i båda åldersgrupperna bett alla deltagande elever svara på den öppna frågan ”Vad är sämst i dansundervisningen?” Ur tabellerna nedan framgår resultaten.

Tabell 26. Vad är sämst i dansundervisningen? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande i undersökningen på mellanstadiet (n=44) respektive högstadiet/gymnasiet (n=30)

Vad är sämst i dansundervisningen?	Mellan	Hög/Gymn
Danserna/dansstilarna	11	3
För lite tid	7	10
Lokalerna	-	27
För lite resurser (kläder)	-	23
Dålig uppvärmning	2	10
Upptredandena	2	10

Danseleverna på mellanstadiet har få gemensamma negativa synpunkter på den verksamheten. Man kan däremot se en tendens till kritik av de danser och dansstilar som erbjuds i undervisningen. I högstadie/gymnasiegruppen uppmärksammas i första hand faktorer som har med materiella omständigheter att göra. I klagomålen på vad som är sämst toppar ”lokalerna” tonåringarnas lista och eleverna klagar på mörka lokaler som är dåligt städade samt brist på omklädningsrum. Danseleverna upplever också att det är ”för lite resurser” som sätts av till scenkläder. I en dansföreställning förstärker kläder den koreografiska idén och höjer därmed kvaliteten i uttrycket både för dansare och publik. Några har också synpunkter på uppträdandena, vilket framför allt gäller spelplatser och publik.

8.4 Dansundervisningens innehåll

Vilka värden söker eleverna i dansundervisningen? Vad är viktigt för att man ska vilja fortsätta dansa i Kulturskolan? Och hur är det just nu? Eleverna i undersökningen har fått ta ställning till en rad fasta svarsalternativ som berör både sociala/personliga aspekter och rena ämnesmoment i undervisningen. I de följande tabellerna har svaren rangordnats i förhållande till vad man anser vara mest viktigt för att man ska vilja fortsätta.

Tabell 27. Önskemål och uppfattning om innehållet i dansundervisningen.¹³ Andel (%) av antalet svarande på mellanstadiet

Innehåll i dansundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Lektionerna är roliga	85	71
Jag får dansa till bra musik	73	54
Jag blir bättre på att dansa	68	73
Det är bra stämning i gruppen	66	57
Jag får prova olika dansstilar	61	55
Jag får göra en rolig uppvärmning	53	39
Alla i gruppen är på samma nivå	44	16
Jag får göra egna danser	29	33

Önskemålen kring hur dansundervisningen ska vara utformad för att man ska vilja fortsätta visar på en kraftig betoning av lustmoment i form av att ”lektionerna ska vara roliga”. Det är också mycket viktigt för de flesta av danseleverna att få ”dans till bra musik” vilket förklaras av en flicka på högstadiet följande sätt:

”Om inte dansen är bra eller låten man dansar till är det inte kul att dansa!!!” *Flicka, åk 9*

En mycket stor del av eleverna tycker att det är mycket viktigt att utveckla kompetens inom dans, dvs ”bli bättre på att dansa”. Vikten av bra stämning på lektionerna framhålls av två tredjedelar av danseleverna på mellanstadiet. Lägst intresse i denna åldersgrupp får möjligheten att skapa egen koreografi, här uttryckt som att ”göra egna danser.

I tabellen ovan ser vi en stor diskrepans mellan önskemål och nuläge vad gäller lektionernas rolighet och möjligheten att få dansa till bra musik. Med andra ord tycker man inte att lektionerna är så roliga som man skulle önska och framför allt får man inte dansa till bra musik i den utsträckning man vill.

Den största bristen på överensstämmelse mellan önskemål och nuläge finner vi i aspekten att ”alla ska vara på samma nivå”. Det är knappt hälften som anser att alla ska vara på samma nivå i gruppen men vid beskrivningen av nuläget uppger endast 16% att så är fallet. Låt oss nu se på vad högstadie/ gymnasieungdomarna tycker.

¹³ Frågornas formuleringar är ” För att jag ska fortsätta vilja gå i Kulturskolans dansundervisning är det viktigt att” samt ”Så här tycker jag om dansundervisningen i Kulturskolan just nu”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioritet ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. För en fullständig redovisning av svaren, se tabellerna 16 och 17 i Tabellbilagan.

Tabell 28. Önskemål och uppfattning om innehållet i dansundervisningen.¹⁴ Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i dansundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Lektionerna är roliga	80	73
Jag får en bra dansträning	73	63
Jag blir bättre på att dansa	70	67
Jag bygger upp min kropp	50	37
Jag får göra egna danser	43	21
Jag får en bra uppvärmning	43	76
Jag får utmaningar	40	43
Jag kan påverka innehållet i dansundervisningen	37	33
Jag får prova olika dansstilar	33	30
Alla i gruppen har samma nivå	28	7
Jag får dansa till musik som jag gillar	27	53
Jag lär mig samarbeta	21	37
Alla i gruppen har samma ålder	10	7
Jag får improvisera	7	21

I tabellen ovan ser vi att även för högstadie/gymnasiegruppen är lustmomentet i undervisningen mycket viktigt för att man ska vilja fortsätta i dansundervisningen. Här finns dock en högre överensstämmelse mellan önskemål och nuläge, dvs man tycker i större utsträckning än mellanstadie-eleverna att det ”stämmer precis” att danslektionerna är roliga. För övrigt önskar man inom denna åldersgrupp framför allt att danslektionerna ska innehålla moment som på olika sätt utvecklar kompetensen inom dansområdet, dvs ”bli bättre på att dansa”, ”få en bra dansträning”, ”bygga upp sin kropp” och ”få en bra uppvärmning”. Vi ser att eleverna är mycket nöjda med den uppvärmning man får på danslektionerna. De allra flesta tycker också att de blir bättre på att dansa. Däremot tycker man inte att dansträningen är så bra som man önskar och man är heller inte nöjd med resultatet av ansträngningarna att bygga upp sin kropp.

Det är viktigare i denna åldersgrupp än för mellanstadieeleverna att få möjlighet ”att göra egna danser”. Tillfällena att arbeta med egen koreografi verkar dock inte finnas i den utsträckning som eleverna önskar.

¹⁴ Frågornas formuleringar är ” För att jag ska fortsätta vilja gå i Kulturskolans dansundervisning är det viktigt att” samt ”Så här tycker jag om dansundervisningen i Kulturskolan just nu”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioritet ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. För en fullständig redovisning av svaren på frågan se Tabellbilagan, tabellerna 18 och 19.

Att ”dansa till musik man gillar” ges en betydligt lägre prioritet bland tonåringarna än i mellanstadiegruppen. I bedömningen av nuläget är det dock ungefär lika stor andel i de båda åldersgrupperna, dvs drygt 50%, som anser att det stämmer precis att man får dansa till sådan musik.

Danseleverna har inte speciellt stort intresse av att påverka innehållet i lektionerna. Man tycker inte heller att det är så viktigt att samarbeta vilket man i kolumnen ”Stämmer precis” ser att man ändå upplever att man gör. Vad gäller önskemålen om nivågruppering är detta inte så stort i tonårsgruppen som bland mellanstadieeleverna. Däremot är diskrepansen mellan önskemål och nuläge av samma omfattning som i mellanstadiet, dvs mycket stor.

Anmärkningsvärt är det låga intresset för ”improvisation”. Det är också endast en femtedel av eleverna som uppger att det ”stämmer precis” att de får improvisera i undervisningen.

8.5 Vilka stilar vill man dansa?

De olika dansstilarna är i högsta grad beroende och förknippade med en viss musik. Från ungdomskulturforskningen vet vi att ungdomar söker sin identitet via musikstilar samt ting och företeelser som är förknippade med dessa.¹⁵ Danseleverna lyssnar i stor utsträckning, i likhet med Kulturskolans övriga elever, mycket gärna på pop och rock. Men danseleverna skiljer sig från eleverna i Kulturskolans övriga ämnen genom att förhållandevis många mycket gärna lyssnar till hiphop/rap. Till denna musik hör dansstilarna streetdance, streetfunk och breakdance.

Vilka dansstilar tycker ungdomarna i Kulturskolans dansundervisning att undervisningen ska innehålla? Eleverna har fått ta ställning till en rad olika dansstilar och markerat i vilken utsträckning man anser att de ska ingå i Kulturskolans utbud.¹⁶

Tabell 29. Dansstilar eleverna anser ska finnas i Kulturskolans utbud. Andel (%) av de svarande som anger alternativet ”Stämmer precis” på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet

Dansstilar	Mellan	Hög/Gymn
Hip-hop, breakdance, streetfunk	78	87
Show	68	71
Modern och nutida dans (fridans)	61	54
Jazz	55	55
Sällskapsdans (t ex bugg, salsa)	28	54
Musikaldans	24	50
Stepp	23	36
Klassisk balett	13	39
Folkdans	5	25
Historisk dans	3	36

¹⁵ Se Bjurström, **Högt och lågt. Stil och smak i ungdomskulturen.**

¹⁶ Frågans formulering är ”Jag tycker att Kulturskolans dansundervisning ska låta barnen/ungdomarna dansa”.¹⁷ Eleverna har för varje dansstil kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. Här ovan redovisas endast alternativet ”Stämmer precis”. Listan på dansformer är utformad i samråd med danspedagog Johanna Bergdahl Eriksson, Kulturskolan Stockholm.

Det är framför allt dansstilar kopplade till hiphop/rapmusiken som eleverna särskilt tycker ska finnas med i Kulturskolans utbud. Dessa svar kommer i huvudsak från flickor – vad skulle då pojkarna tycka? Intresset för jazzdans, showdans och modern och nutida dans, dvs de dansformer som framförallt tillhör utbudet i Kulturskolan, är också stort i de båda åldersgrupperna. Vi ser även att eleverna på högstadiet/gymnasiet i mycket högre grad än mellanstadieeleverna värdesätter ett brett dansutbud. Lägst prioritering hos mellanstadieeleverna får klassisk balett, historisk dans och folkdans.

8.6 Lokaler och utrustning

Högstadie/gymnasiegruppen har även fått svara på några frågor om förhållandena kring lokaler och utrustning. Vad anser de vara viktigt i dessa frågor för att dansundervisningen ska ha en bra kvalitet?

Tabell 30. Lokalernas utformning – önskemål och nuläge.¹⁷ Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/gymnasiet

Lokaler och utrustning	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Jag dansar i en bra lokal med speglar	60	40
Det finns en bra ljudanläggning i lokalen	60	33
Det finns bra omklädningsrum	17	23

Vi ser i tabellen ovan att man i stor utsträckning sätter ett högt värde på danslokalens utformning. Att dansa i lokal med speglar och med en bra ljudanläggning har en betydligt högre prioritet än att det finns bra omklädningsrum. Verklighetens danssalar visar sig dock inte motsvara önskemålen – endast 40% respektive 33% uppger att det ”stämmer precis” att lokalerna och ljudet är av god kvalitet.

7.7 Dansundervisningens former

Hur ofta vill dans eleverna att dansundervisningen ska äga rum? Hur ofta äger den rum nu? Frågan är ställd till eleverna på högstadiet/gymnasiet och i tabellen redovisas svaren både hur det är idag samt hur man vill att det ska vara.¹⁸

¹⁷ För en fullständig tabell, se tabellerna 20 och 21 i Tabellbilagan.

¹⁸ Frågornas formulering är ”Hur många gånger i veckan och hur många minuter per gång har du” respektive ”vill du ha dansundervisning i Kulturskolan?”

Tabell 31. Hur ofta vill eleverna ha undervisning? Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/gymnasiet.

Antal gånger/vecka	Nuläge	Önskemål
1 gång	30	11
2 ggr	47	46
3 ggr	20	21
4 ggr	3	21

Av eleverna på högstadiet/gymnasiet har 70% dansundervisning i Kulturskolan mer än en gång i veckan. Tabellen ovan visar också att önskemålen om att dansa fler gånger per vecka är dominerande då närmare 90% vill dansa minst 2 gånger och drygt 40% minst 3 gånger/vecka. Hur långa vill man att lektionerna ska vara?

Tabell 32. Hur många minuter/gång vill eleverna ha undervisning? Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/gymnasiet.

Antal minuter/gång	60 min	70 - 90 min	100 - 145 min
Hur det är nu	53	27	20
Hur man vill ha det	35	42	23

I tabellen ser vi att eleverna vill ha längre danslektioner än de har idag. För närvarande har drygt hälften 60-minuterslektioner medan önskemålen för två tredjedelar (42% + 23%) av eleverna är dansundervisning minst 90 minuter/gång. Vi har också frågat eleverna om de föredrar regelbunden undervisning eller intensivundervisning i projektform.¹⁹ Svaren fördelar sig enligt följande:

Tabell 33. Vilken undervisningsform föredrar eleverna – regelbunden eller projekt? Andel (%) av antalet deltagande på högstadiet/gymnasiet.

	%
Regelbunden undervisning varje vecka under en lång period (precis som nu)	82
Intensivundervisning i projektform, t ex många gånger i veckan under en kortare period som leder fram till en föreställning eller samproduktion	18

De allra flesta danselever föredrar att undervisningen är regelbunden och pågår varje vecka under en lång period medan 18 % uppger att de enbart önskar intensivundervisning. Med tanke på att dansträning, liksom annan träning av kroppen, behöver ske regelbundet för att ge resultat är kanske inte svaren speciellt överraskande.

¹⁹ Frågans formulering är "Vad föredrar du vad gäller dansundervisningen i Kulturskolan?. Eleverna har sedan ombetts att rangordna de båda alternativen som framgår i tabellen.

Sammanfattningsvis kan vi angående dansundervisningens former konstatera att de allra flesta danseleverna på högstadiet/gymnasiet vill ha regelbunden undervisning helst flera gånger i veckan med en lektionslängd på minst 1,5 tim.

8.8 Att uppträda för publik

Att visa sin dans för en publik är viktigt för eleverna i Kulturskolan. På en fråga om anledningarna till att man går i Kulturskolans dansverksamhet anger 46% på mellanstadiet och 57% på högstadiet motivet ”uppträda inför publik”.²⁰ Hur många föreställningar har danseleverna medverkat i under de senaste 12 månaderna? I tabellen nedan redovisas svaren för mellanstadiet samt högstadiet/gymnasiet.

Tabell 34. Hur många dansuppvisningar har du medverkat i under de senaste 12 månaderna? Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. (n=43 respektive n=30)

Antal föreställningar	Mellan	Hög/Gymn
Ingen	30	7
1 föreställning	28	10
2 – 3 föreställningar	23	37
4 eller fler föreställningar	19	47

70% av eleverna på mellanstadiet har dansat i minst en föreställning under det senaste året. Bland eleverna på högstadiet/gymnasiet har 84% dansat i mer än en föreställning inom den senaste 12-månadersperioden och närmare 50% har dansat i fyra eller fler föreställningar under motsvarande tid. Bland mellanstadieeleverna finns förmodligen fler nybörjare vilket kan medföra att antalet som inte varit med i någon föreställning är betydligt högre här än i tonårsgruppen. Samtliga elever har också blivit tillfrågade om de anser att det antal föreställningar de medverkat i är tillräckligt stort. I nedanstående tabell redovisas andelen som svarat ”Ja, tillräckligt” i respektive ”Nej, för få”.

Tabell 35. Tillfredsställelse med föreställningsdeltagande. I % av antalet svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. (n=34 respektive n=29)

	Mellan		Hög/Gymn	
	Tillräckligt	För få	Tillräckligt	För få
Ingen	23	31	100 ²¹	0
1 föreställning	75	25	67	33
2 – 3 föreställningar	50	40	45	45
4 eller fler föreställningar	38	25	50	50

²⁰ Se tabellerna 7 och 8 i kapitlet ”Kulturskolans elever” i denna rapport.

²¹ n = 2.

De flesta nöjda återfinns i kategorin som endast dansat en föreställning. Av tabellen ovan framgår att 50% av högstadie/gymnasiegruppen, trots medverkan i ett förhållandevis högt antal föreställningar, anser att det är för få. Resultaten visar att danseleverna i tonårsgruppen har mycket stora önskemål om att uppträda ofta – ett förhållande som också bekräftas av svaren på den öppna frågan om vad som är bäst i undervisningen.

8.9 Har eleverna funderat på att sluta i dansundervisningen?

En gruppverksamhet är i högsta grad beroende av de deltagandes motivation och engagemang och påverkas därför kraftigt om många slutar eller planerar att sluta. För dansundervisningens del kan det resultera i en dålig stämning och ovisshet för gruppen och läraren om vilka som kommer att medverka vid föreställningar. Dessutom kan gruppen behöva öppnas för nya deltagare som kanske inte uppnått samma dansmässiga nivå vilket i sin tur kan påverka motivationen hos de som stannat kvar.

Tabell 36. Har du under detta år funderat på att sluta i Kulturskolans dansundervisning?
Andel (%) av antalet svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

Funderat på att sluta?	Mellan	Hög/Gymn
Nej	48	77
Ja, någon enstaka gång	33	17
Ja, flera gånger	7	7
Ja, ofta	12	-

Vi ser i ovanstående tabell att mer än hälften av mellanstadiel eleverna någon gång funderat på att sluta i dansundervisningen. Motsvarande andel för högstadiet/gymnasiet är knappt en fjärdedel. De anledningar mellanstadiel eleverna nämner till att vilja sluta är att ”kompisarna har slutat”, att man ”längtar efter att pröva något annat”, ”får inte dansa de stilar man vill” samt att man ”har för många aktiviteter och måste välja bort något”.

Högstadie/gymnasieungdomarnas skäl för att sluta har något annorlunda karaktär. Här uppger eleverna ”gruppen” som den största anledningen. Därefter följer för ”dålig nivå på undervisningen” samt att man ”inte har blivit bättre på att dansa”.

8.10 Sammanfattande diskussion kring Kulturskolans dansundervisning

Hur ser den dansundervisning ut som eleverna vill ha? Vilka värden söker man genom att delta? När vi ser till undersökningsresultaten framkommer följande områden som angelägna för eleverna:

- 1) En bra dansträning som bygger upp kroppen och utvecklar färdigheten att dansa
- 2) Regelbunden undervisning, helst många gånger i veckan
- 3) Viktigt vilka dansstilar som erbjuds och att man gillar musiken
- 4) Lektionerna ska vara roliga och det ska vara god stämning i gruppen

Ovanstående moment utgör en blandning av expressiva och instrumentella aktiviteter: Man är både mycket intresserad av lusten, av att ha roligt här och nu, men hos danseleverna ser man även en stark inriktning på att utveckla sin kompetens, dvs att utöka sina kunskaper inom dansområdet, vilket framför allt gäller att bli bättre på att dansa och att bygga upp sin kropp. Med andra ord söker eleverna i dansundervisningen mycket medvetet både egenvärden och investeringsvärden.²²

För att förstärka detta resonemang kan vi se till svaren på den fråga tonårsgruppen har fått angående om man tror att dansundervisningen kommer att ge glädje i framtiden. 97% av eleverna svarar Ja på frågan och anför följande anledningar:

Tabell 37. Vad i dansundervisningen kommer att ge glädje i framtiden? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande på högstadiet/gymnasiet (n=30)

Glädje av dansundervisningen i framtiden	%
Kondition	31
Framtida utbildning/arbete	25
Kul, en glädje att kunna dansa	17
Rytm, taktkänsla	14

Även i dessa svar avspeglar sig de båda kategorierna egenvärden och investeringsvärden. I första hand ser vi uppskattningen av att man får en tränad kropp och bra kondition. Men danseleverna framhåller även i dessa svar lusten och glädjen av att kunna dansa. En fjärdedel av eleverna tror att dansundervisningen kan vara till gagn för framtida utbildning och/eller arbete.

Bland de resultat som redovisats i detta kapitel finns i båda åldersgrupperna ett antal stora diskrepanser mellan elevernas önskemål och bedömning av nuläget. De rör i stor utsträckning dansundervisningens innehåll och gäller bland annat frågan om lektionernas lustfylldhet och dansutövningens kvalitet. Vad är roliga danslektioner? Hur ska dansträningen vara upplagd för eleverna ska tycka att den är mycket bra? Kanske det just är kring dessa frågor som elevernas möjligheter att påverka undervisningen ska ta sitt avstamp?

Hur kan dansundervisningen bli bättre? Vi har bett högstadie/gymnasieeleverna svara genom en öppen fråga. Resultaten i följande tabell är en sammanställning av förslagen på vad man tycker Kulturskolan ska satsa på för att göra dansundervisningen bättre:²³

²² Se kapitlet "Några utgångspunkter" avsnittet 4.2 i denna rapport.

²³ Den exakta formuleringen på frågan är "Vad tycker du är det viktigaste Kulturskolan ska göra för att dansundervisningen ska bli bättre?"

Tabell 38. Hur kan Kulturskolans dansundervisning bli bättre. Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande i undersökningen på högstadiet/gymnasiet (n=30)

Hur kan dansundervisningen bli bättre	%
Fler, bättre uppvisningar	33
Bättre lokaler	27
Bättre nivågruppering	23
Bättre musik	17
Mer resurser (kläder, ljus/ljud)	13
Andra, fler dansstilar	10

Som vi ser i tabellen ovan finns ett antal förslag till förbättringar som alla har stöd i de resultat som redovisats tidigare i detta kapitel. Det första förslaget gäller önskemål om fler och bättre dansuppvisningar gärna för en stor publik. I kapitlet Kulturskolans elever redovisas hur danseleverna i hög utsträckning söker sig till undervisningen för att få tillfälle att uppträda för publik. I undersökningsresultaten framkommer att speciellt tonårsgruppen vill ha många tillfällen att uppträda men, som vi ser i svaren på den öppna frågan här ovan, efterlyser man också bättre tillgång till scenkläder, bättre spelplatser gärna med en stor publik.

”Att vi uppträder på stora ställen där det finns mera folk.” *Flicka, åk 7*

”...hyra in finare ställen att uppträda på...” *Flicka, åk 9*

Danseleverna markerar också önskemål om städade bra lokaler med speglar, ordentliga omklädningsrum och en bra ljudanläggning.

Tidigare i redovisningen har den bristande nivågrupperingen kommenterats. Elevernas färdigheter vad gäller teknik påverkar dansövningarnas svårighetsgrad och koreografins komplexitet. Önskemålet om att alla ska vara på samma nivå kan stå i motsättning till att vara med sina kompisar och det står absolut i relation till kursutbudet - ju större verksamhet desto större möjlighet att differentiera nivåerna. En liten verksamhet tenderar att nivellera standarden. Man låter nybörjare starta med fortsättare, vilket gör att fortsättarna inte känner att de utvecklas och går framåt. Någonstans finns en kritisk punkt när verksamheten blir så liten att ingen nämnvärd nivå- eller åldersgruppering kan göras. I vårt material uttrycker nästan hälften på mellanstadiet och drygt en dryg fjärdedel på högstadiet/gymnasiet att det är mycket viktigt att ”alla i gruppen är på samma nivå”. Det visar sig i resultaten att man i nuläget inte bedömer att så är fallet vilket också har stöd i tabellen ovan. Med elevernas egna ord kommenteras situationen på följande sätt:

”Att vissa grupper knappt har någon nivågruppering, vilket gör att man inte får ut det mesta av sin undervisning.” *Flicka, åk 3 gymnasiet*

”Om det kommer nya i gruppen så lär sig inte dom gamla något nytt, man ska bara repetera”.
Flicka, åk 6

”Att nivån på dansgruppen inte har blivit högre vartefter terminerna gått utan det har stannat på samma nivå, då utvecklas man inte, det är synd.” *Flicka, åk 3 gymnasiet*

Dessutom anser man att Kulturskolan bör satsa på andra dansstilar till ”bättre” musik vilket förmodligen ska förstås som sådan musik som barnen/ungdomarna gillar. I dagens samhälle har dans, i likhet med musik, kommit att bli ett särskiljande uttryck för olika stilar inom ungdomskulturen. Redovisningen i tabell 29 av vilka dansstilar som man tycker att Kulturskolan ska erbjuda visar att högstadie/gymnasieungdomarna önskar en tydlig bredd i utbudet. Om Kulturskolan tycker att en sådan bredd är eftersträvarvärd är det förmodligen av stor vikt att mellanstadieeleverna har tillfälle att pröva olika dansformer i den undervisning de deltar i. Idag erbjuds kurser i ”dansmix” som innebär en blandning av olika dansstilar. Trendkänsligheten i ungdomsgruppen ställer stora krav på lärarnas kontinuerliga fortbildning. Så här uttrycker sig eleverna i frågan om önskade dansstilar:

”Modernare (lite) dansstilar.” *Flicka, åk 7*

”Jag skulle vilja dansa lite fler olika dansstilar, t ex breakdance och mer discodance och hiphop.” *Flicka, åk 8*

Vad vill Kulturskolan med dansundervisningen? Är det de senaste dansstilarna som ska styra innehållet? Ämnesplanen i dans framhåller dansens kommunikativa egenskaper och beskriver hur undervisningen utvecklar elevens personliga rörelseuttryck genom eget skapande. Vidare beskrivs undervisningen innehålla improvisation. I resultaten framkommer att dessa inslag inte utgör någon stor del av lektionerna i nuläget. Att göra egna danser efterfrågas dock i tonårsgruppen i mycket högre utsträckning än vad undervisningen idag erbjuder. Kanske koreografi skulle kunna vara en del av kursutbudet? Eller skulle enstaka workshops och intensivkurser passa bättre?

Varför dansar flickorna? Hur kommer det sig att pojkar i princip är frånvarande i en hel konstform? En lång tradition med nästan enbart kvinnor som aktörer i kombination med djupt inrotade föreställningar kring vad som är manligt respektive kvinnligt borgar för svåröverträdda gränser. Grace och förfining, tyngdlöshet och följsamhet präglar den klassiska balettens idiom. Fridansen experimenterar med rörelser som utnyttjar tyngdkraften och använder en annan sorts energi, för många associerat med manlighet. I danskompanier med inriktning på modern och nutida dans finns ofta en större andel manliga dansare än de klassiska balettkåren. Ungdomskulturens dansstilar som t ex breakdance ger också killarna en mycket framskjuten plats. Den dansen utmärks genom tydliga improvisatoriska, solistiska inslag med starka tävlingsmoment vilket kan sägas vara ett traditionellt manligt sätt att visa vem man är: att söka sin identitet genom att jämföra sig med andra.²⁴

---

²⁴ Se kapitlet ”Några utgångspunkter” avsnittet 4.3 i denna rapport.

Att ge pojkar möjlighet att möta dans måste antagligen ske på andra sätt än vad som nu är fallet. Det kan gälla stilar, lektionsformer och gruppansättningar men också att verka för att dansen får plats i den obligatoriska skolan. Ska sällskapsdans ingå i Kulturskolans utbud? Över hälften av eleverna på högstadiet/gymnasiet tycker det. Sällskapsdans har också ett naturligt sätt att vända sig till båda könen. Men det gäller även att på sikt se till att det blir en jämnare könsmässig fördelning av lärarkåren. Det finns dock inga undersökningar kring betydelsen av manliga lärare för pojkarnas deltagande i dansundervisning.

Föräldrar låter gärna sina barn börja dansa tidigt och man kanske kan säga att dansverksamhet ingår i föreställningen om en god, personlighetsutvecklande fostran – för flickorna. De flesta dansformer är inget område för tävlan utan i stället ett sätt att uppleva det ”musiska”²⁵ uttryckt som gemensam rörelse till musik – kanske är det dessa egenskaper som attraherar flickorna och gör dansen viktig för dem? Det finns också inom dansundervisningen (speciellt inom den klassiska baletten) en föreställning om att man måste börja tidigt med att bygga rätt teknik för att kunna nå långt. Dansverksamheten i Kulturskolan är inget undantag.

Att rekrytera tonåringar ställer andra krav. Dansen måste av dem uppfattas som något personligt angeläget, som ett sätt att pröva sin identitet. I kombination med specialsatsningar i förorter har man i Stockholm på vissa ställen i stor utsträckning lyckats rekrytera ungdomar till verksamheten – av undersökningens deltagande högstadie/gymnasieelever har 45 % börjat dansa i Kulturskolans som tonåringar.²⁶ Kulturskolans låga terminsavgifter framhålls också som en stor fördel. Barn och ungdomar i bild & formundervisningen har givit undervisningen goda betyg. Verksamheten får på en femgradig skala 4,1 i genomsnitt av såväl mellanstadieeleverna som eleverna på högstadiet/gymnasiet.²⁷

---

²⁵ Se kapitlet ”Några utgångspunkter” avsnittet 4.1 i denna rapport.

²⁶ Se Tabellbilagan, tabell 22.

²⁷ För ett resonemang kring detta se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?**

9. MUSIK

9.1 Inledning

De allra flesta barn och ungdomar kommer till Kulturskolans musikundervisning för att de vill lära sig att spela ett instrument.¹ Redan från början i de kommunala musikskolornas historia har tyngdpunkten i undervisningen legat på att förmedla instrumentala färdigheter. Detta har medfört att vokal undervisning samt körer endast utgör en mindre del av musikskolornas undervisning. Tidigare hade instrumentalundervisning, förutom i privat form, bedrivits inom folkskolan, läroverken, militärmusiken, kyrkan samt inom bildningsförbunden. Beroende på lokala förutsättningar kom de kommunala musikskolorna att i varierande utsträckning rekrytera sina lärare från dessa miljöer. Undervisningen kom främst att organiseras efter mönster från den privata undervisningen. Den kan närmast beskrivas som en mästare – lärlingsrelation såsom den tillämpas på alla nivåer från nybörjarundervisning till konservatoriestudier.² Här står det musikaliska verket och den instrumentala färdigheten i fokus för undervisningen som oftast sker i enskild form. Läraren har en central position som introduktör och förmedlare och är också den som har överblick över elevens framsteg och behov. Ett annat namn för denna undervisningsform är konservatorietradition.³

Från militärmusiken, spelmansmusiken och folkskolornas gossmusikkörer övertog de kommunala musikskolorna en samspelstradition⁴ med grund i social kommunikation och gemensamt musicerande. Här sker mycket av undervisningen i gruppform med fokus på musikens funktion. Inom den nuvarande musikverksamheten får samspelstraditionen kanske sitt tydligaste uttryck i t ex blåsorkesterskolorna och stråkundervisningen i storgrupp.

I officiella dokument kring musikskolan har betydelsen av gemensamt musicerande framhållits.⁵ Att delta i ensemble, kör och orkester anses utveckla eleverna både socialt och musikaliskt och är ofta en förberedelse för inträdet i amatörverksamheten i en kommuns musikliv. Av samma skäl har det sedan starten ansetts att speciellt nybörjarna utvecklas snabbare genom gruppundervisning. Skolledningarna genom åren har dessutom sett de gruppmetodiska arbetsätten som lösningar på politiska önskemål att ta emot fler elever i undervisningen.

Vad innebär det att börja lära sig spela? Förmodligen har eleverna, när de startar musikundervisningen, en föreställning om hur instrumentet kan låta när det spelas av någon som kan. Om inte annat så möter de nu en lärare som har många års instrumentalstudier bakom sig varav oftast flera på högskolenivå. Vad sker i mötet mellan lärare och elev? Hur kommer undervisningen att påverkas av de ingående parternas tidigare kunskaper och erfarenheter?

---

¹ Sång- och körelever utgör en mindre del av Kulturskolans musikelever, se tabell 39 i detta kapitel.

² Se Claesson, Gustafsson, West, **Musikutbildning i en föränderlig tid**, s 39 – 40.

³ Se Lindeborg, R, **Från musikbildningsarbete till kommunal musikskola**, s 30.

⁴ Se Lindeborg, R, **Från musikbildningsarbete till kommunal musikskola**, s 30.

⁵ Se t ex Kommunförbundets båda skrifter **Den kommunala musikskolan** och **Den kommunala musikskolan – en resurs i kulturlivet**.

När nybörjaren får ett instrument i handen och ska producera en ton kommer han/hon från första stund mer eller mindre påtagligt att brottas med tekniska problem som måste övervinnas för att ett nytt uttryckssätt ska bli möjligt. Det kan t ex gälla stråkföring, embouchure,⁶ andning eller koordination av fingrarnas rörelser. För samtliga instrument gäller att införliva olika motoriska ”scheman” som möjliggör ett ”flytande” spel.⁷ Med hjälp av olika undervisningsmetoder får barnet redskap att utvecklas såväl musikaliskt som instrumentalt tekniskt.

Men barn och ungdomar är inga tomma, vita papper när de kommer till musikundervisningen. De har både kunskaper om musik och många gånger en betydande repertoar av sånger från hem, daghem och skola. Alla har också lyssnat på musik via radio och ljudmedia samt sett och hört musik framföras på TV. Vilka förväntningar har barn och ungdomar på undervisningen? Hur möter läraren barnets kunskaper och önskemål – eller – vilka uttryck tar den lärande situationen? I detta avsnitt kommer vi att få ta del av elevernas synpunkter på musikundervisningens form och innehåll, både som de tycker att det är just nu men också hur de vill att det ska vara för att man ska fortsätta i Kulturskolan. Vad tycker man om undervisningens olika delar? Vad söker man genom deltagandet i Kulturskolan? Har man yrkesplaner inom musikområdet? Funderar man på att avsluta studierna?

Avsnittet avslutas med en genomgång av Kulturskolans ämnesplaner i musik med syftet att granska aspekterna ämnesmoment, repertoar och undervisningsformer. Denna ”officiella” bild av undervisningen kommer sedan att ställas mot elevernas önskemål för att se likheter och skillnader i uppfattningen om hur musikundervisningen bör vara utformad.

9.2 Instrumentvalet

När man börjar musikundervisningen i Kulturskolan har man valt att börja spela ett instrument eller att sjunga. I Stockholm får alla elever i årskurs 2 en presentation av Kulturskolans utbud som oftast sker i form av en lärarkonsert samt en inbjudan till att prova instrument i ett Öppet Hus på kvällstid eller på en lördag tillsammans med föräldrarna.⁸ Även andra former t ex uppsökande på skoltid kan förekomma.

De olika instrumenten är genom musiktraditioner kopplade till varierande användnings-områden som i sin tur är förknippade med olika repertoar. Man kan fråga sig hur vanligt det är att lärare, elever och föräldrar talar öppet om att man även i viss mån väljer musikstil då man väljer instrument eller kanske snarare – att man väljer ett instrument som är representerat i en stor bredd av genrer eller om det av tradition har ett mer begränsat repertoarval.

---

⁶ Läppteknik för blåsinstrument

⁷ Rostvall & West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 69 - 71

⁸ Öppet Hus brukar vara förhållandevis välbesökta men självklart kommer inte alla elever. Några undersökningar om vilka som kommer finns inte för vår kännedom. Se även Blomdahl, U, **Vad tycker barnens föräldrar om musikundervisningen?**

I nedanstående tabell redovisas hur olika instrument fördelar sig bland de som är med i Kulturskolan Stockholm.

Tabell 39. Instrumentfördelning i Kulturskolans musikundervisning. Andel (%) totala antalet deltagare .Registerdata.

Instrument	12 år	13 år
Piano/synt	26	28
Blåsinstrument	25	20
Gitarr (inkl elbas/elgitarr)	17	24
Stråkinstrument	15	9
Blockflöjt	6	3
Slagverksinstrument	4	7
Sång/Kör	4	5
Övriga instrument (t ex rockgrupp, dragspel)	2	3

De instrument som spelas av flest elever i Kulturskolan Stockholm är piano och gitarr.⁹ Vi ser att båda dessa ämnen, men framför allt gitarr (inkl elbas och elgitarr) ökar sina elevandelar från mellanstadiet till högstadiet. Från mellanstadieåldern till tonåren minskar andelen elever framför allt bland stråkinstrument, blåsinstrument samt blockflöjt. Däremot är andelen elever som spelar slagverksinstrument nästan dubbelt så stor bland tonåringarna som bland mellanstadieeleverna. Instrumentvalet är starkt könsbundet. Flickorna är överrepresenterade i vissa blåsinstrument som tvärflöjt och blockflöjt samt i stråkinstrument. Mycket pojkdominerade instrument är slagverk, elgitarr/elbas samt gitarr. Det är endast klarinett och dragspel som spelas i lika stor utsträckning både av pojkar och flickor¹⁰.

Det instrument man väljer att spela kommer i bästa fall bli ett ”redskap” som svarar mot elevens uttrycksbehov och identifikation. Vi har därför i enkäten ställt frågor om eleverna trivs med det instrument de spelar (alternativt sång/kör) eller om de vill byta instrument

Tabell 40. Så här känner jag mig när jag tänker på mitt instrument (inkl sång/kör).

Andel (%) av de svarande på mellanstadiet

Kön	😊	😐	😞
Pojkar	61	38	1
Flickor	69	29	2

⁹ Dessa instrument är också de mest efterfrågade och har de längsta köerna.

¹⁰ Uppgifter från Kulturskolans elevregister.

Långt ifrån alla på mellanstadiet ger en glad ”smiley” åt sitt instrument. Tvärtom är det ganska många, speciellt bland pojkarna, som anger ett ganska likgiltigt förhållande till instrumentet.

Tabell 41. Är du nöjd med ditt instrumentval? (inkl sång/kör). Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/gymnasiet

Hur nöjd med instrumentvalet?	Pojkar	Flickor
Ja, mycket	70	57
Ja, i stort sett	18	36
Tveksamt	12	7
Nej, inte alls	-	-

På högstadiet/gymnasiet är det istället pojkarna som verkar ha hittat mer rätt i sitt instrumentval medan man bland flickorna kan spåra en större ambivalens (inbegripet kategorin ”Ja, i stort sett”) till det instrument man spelar.

Till alla elever på mellanstadiet samt till de elever på högstadiet/gymnasiet som har angett alternativet ”Tveksamt” har vi ställt frågan om man vill byta instrument. I våra resultat rör det sig om cirka 10 % totalt som vill det. Bland eleverna på mellanstadiet är det framför allt de som spelar gitarr och violin som vill pröva något annat.¹¹ På högstadiet finns önskemål om byte representerat bland i stort sett alla instrument. De instrument man helst vill byta till är både på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet piano, gitarr och trummor, dvs de instrument som i dagsläget är mest eftertraktade och har längst köer.

9.3 Vad är bäst och vad är sämst med musikundervisningen i Kulturskolan?

Låt oss nu se vad eleverna tycker om Kulturskolans musikundervisning. Samtliga elever har fått en öppen fråga där de ombetts beskriva vad de tycker är bäst med musikundervisningen i Kulturskolan. Dessa svar har sedan sammanställts och kodats på ett systematiskt sätt. Svaren redovisas i tabellen nedan.

¹¹ I vårt urval vill 22 % av gitarreleverna samt 25 % av violineleverna på mellanstadiet byta instrument.

Tabell 42. Vad är bäst med musikundervisningen i Kulturskolan? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande på mellanstadiet (n = 206) och högstadiet/gymnasiet (n = 137)

Vad är bäst med musikundervisningen?	Mellan	Hög/Gymn
Läraren	30	35
Kul, roligt	22	14
Lära sig spela ett instrument/sjunga	16	11
Lära sig många, nya saker	15	16
Spela	16	6
Låtarna	7	10
Närheten	6	8
Kompisar	5	3
Lära sig noter, musikteori	5	4
Orkestern/gruppen	4	8
Får bestämma	4	10
Utvecklas, bli bättre	3	11
Konserter	2	7
Billigt	-	8

Vi ser i tabellerna ovan att många av svaren tar fasta på själva lärandet, med andra ord en upplevelse av utveckling av kompetens.¹² Med elevernas egna ord uttrycks det t ex på följande sätt.

”Jag tycker att det bästa med musiklektionen är att man lär sig nya saker och instrumentets toner och noter.” *Flicka, åk 4*

”Det är lättare att lära sig med en lärare. Det är lättare att lära sig i grupp.” *Pojke, åk 5*

”Det är lärorikt. En seriös verksamhet som passar för alla, oavsett ålder.” *Pojke, åk 9*

”Att man lär sig noter, att spela ett instrument med både klassisk och modern musik + att det är kul!” *Flicka, åk 7*

”Att det är välutbildade lärare som dessutom är trevliga och ’pushar’ en framåt i musikundervisningen. Man vill därför hela tiden lära sig nya stycken och nya uttryck inom musiken.” *Flicka, åk 6*

”Den finns till för oss som gillar att spela instrument eller sjunga, oavsett om man planerar att bli musiker eller bara gör det för att det är kul är man välkommen att lära sig och utveckla sig.” *Flicka, åk 9*

¹² Jfr Brändström/Wiklund, *Två musikpedagogiska fält*, s 80

”Att lära sig” musik innefattar allt från att behärska ett instrument till att lära sig noter och musikteori. I denna process är man beroende av en lärare och vi ser i svaren att ”läraren” i musikundervisningen är mycket uppskattad både på mellanstadiet och framförallt i högstadiet. Att det är ”kul/roligt”, dvs att lustmomenten anses som det bästa, nämns av 22% av mellanstadie- och 14% av högstadie/gymnasieeleverna.

Aktiviteten ”att spela”, dvs att musicera, uppmärksammas mer bland de yngre barnen – på högstadiet är det mindre än 10% som ger detta svar. Mindre än 10% får också svaren ”spela/ sjunga tillsammans med andra” samt att medverka i ”konserter. Knappt några av mellanstadie- respektive högstadie/gymnasieungdomarna anger att ”kompisar/gruppen” är det bästa med musikundervisningen. I vår utvärdering har musikundervisningen fått det lägsta betyget av Kulturskolans ämnen.¹³ Vari bottnar den lägre betygssättningen? Kan vi hitta några anledningar i svaren på den öppna frågan ”Vad tycker du är sämst med musikundervisningen i Kulturskolan?”

Tabell 43. Vad är sämst med musikundervisningen i Kulturskolan? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande på mellanstadiet (n = 206) och högstadiet/gymnasiet (n = 137).

Vad är sämst med musikundervisningen?	Mellan	Hög/Gymn
För lite tid	16	31
Långt bort	5	-
Tråkigt	2	6
Låtarna	2	6

Trots att musikundervisningen i Kulturskolan får lägre betyg än de övriga ämnena finns få gemensamma tydliga negativa synpunkter på innehållet. På en fråga är däremot budskapet tydligt, speciellt från eleverna på högstadiet/gymnasiet: man anser att man har ”för lite teori”, ”dåligt stämde pianon”, ”få och dåliga konserter” till klagomål på ”för många inställda lektioner” och ”tar tid från annat”(!). I tonårsgruppen framkommer en viss kritik mot undervisningen som formuleras som ”tråkigt” och ”dåliga låtar”.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att Kulturskolans musikelever i första hand värdesätter den utveckling av kompetens man får genom deltagandet i musikskolan. I denna process är det uppenbart att läraren är en viktig faktor – både på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet är det många som tar upp ”läraren” som det bästa med musikundervisningen. Anmärkningsvärt är att man i så liten utsträckning nämner kompisar och att spela med andra. Kompisar är annars inom denna åldersgrupp mycket betydelsefulla för den personliga utvecklingen. Kan man ifrån detta förhållande dra slutsatsen att det inte förekommer så mycket social samvaro i form av gemensamt spel?

¹³ Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger elever och föräldrar Kulturskolan?** samt Tabellbilagan, tabell 23.

Med tanke på att Kulturskolans musikundervisning får förhållandevis låga betyg är det förvånande att det i frågan om vad som är sämst inte framkommer fler negativa synpunkter. Den totalt dominerande åsikten är att man har för lite tid till förfogande.

Man kan också sammanfatta resultaten från frågan om vad som är bäst respektive sämst med musikundervisningen på följande sätt: Det musikeleverna tycker är bäst har med undervisningens innehåll att göra. Det man däremot uppfattar som sämst är avhängigt de former under vilka undervisningen bedrivs.

9.4 Musikundervisningens innehåll

Vilka värden söker man i undervisningen? Vad är viktigt för att man ska vilja fortsätta? Hur är undervisningen just nu? Nedanstående redovisning av elevernas synpunkter på musikundervisningens innehåll återfinns både aspekter av social/personlig karaktär och rena ämnesmoment.

Tabell 44. Önskemål och uppfattning om innehållet i musikundervisningen.¹⁴ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet

Innehåll i musikundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Jag blir bättre på mitt instrument	86	75
Lektionerna är roliga	85	56
Det är bra stämning på lektionerna	85	69
Jag får lära mig noter	71	69
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	57	34
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	56	31
Jag får spela på gehör	27	25
Jag får improvisera	23	12
Jag får göra egna låtar	14	10

Det mellanstadieeleverna framförallt söker i undervisningen är att öka sin instrumentala kompetens, dvs att bli bättre på att spela. De allra flesta anser som ”mycket viktigt” för att fortsätta att ”bli bättre på sitt instrument” och Kulturskolan verkar lyckas förhållandevis bra med det uppdraget – tre fjärdedelar anser att det stämmer precis att man blir bättre på att spela. ”Att lära sig noter” är också viktigt för dem som går i musikundervisningen. Men eleverna framhåller inte **bara bety-**

¹⁴ Frågornas formulering är ”För att jag ska fortsätta vilja gå på musikundervisningen i Kulturskolan är det viktigt att” respektive ”Så här tycker jag om musikundervisningen i Kulturskolan just nu”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I denna redovisning görs en jämförelse av den högsta prioritet ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. För en fullständig redovisning av svaren, se tabellerna 24 och 25 i Tabellbilagan.

delsen av att öka sin instrumentella kompetens. Drygt hälften av eleverna uppger att det är mycket viktigt att få ”spela musik som man gillar”. I bedömningen av hur situationen är just nu är det dock bara var tredje elev som tycker att man får spela musik man tycker om.

Två av de sociala/personliga aspekterna ges dock även en mycket hög prioritet. I samma utsträckning som man tycker att det är ”mycket viktigt” att man blir bättre på sitt instrument anser man också att det är ”mycket viktigt” att det är roliga lektioner och en god stämning. Vid jämförelsen av önskemål och nuläge framkommer dock en stor diskrepans. Det är betydligt färre som tycker att det ”stämmer precis” att stämningen är bra än de som önskar att den vore det. Men framförallt tycker man inte att lektionerna är roliga i den utsträckning man vill.

Drygt hälften av mellanstadieeleverna i musikundervisningen bedömer det som mycket viktigt att kunna påverka undervisningssituationen medan endast en tredjedel uppger att det ”stämmer precis” att de får vara med och bestämma vad man ska göra i nuläget. Betydligt färre tycker att det är viktigt med ämnesmomenten att spela på gehör, att improvisera och att göra egna låtar. Det är också de ämnesmoment man, enligt eleverna, minst sysslar med i musikundervisningen. 25% av eleverna på mellanstadiet uppger att de aldrig får spela på gehör, 30% att de aldrig får improvisera och 58% att de aldrig får göra egna låtar.¹⁵ Vad svarar högstadie/gymnasieeleverna på undersökningens frågor om innehållet i musikundervisningen¹⁶? Har man samma preferenser som i mellanstadiet eller är det andra värden som är eftersträvansvärda i denna åldersgrupp?

Tabell 45. Önskemål och uppfattning om innehållet i musikundervisningen.¹⁷ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i musikundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Lektionerna är roliga	82	47
Det är bra stämning på lektionerna	81	71
Jag blir bättre på mitt instrument	74	57
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	71	40
Jag kan påverka innehållet i musikundervisningen	51	54
Det låter bra när jag spelar/sjunger	50	35
Jag får utmaningar	48	45
Jag får lära mig noter och musikteori	31	35
Jag får spela på gehör	25	22
Jag får vara med och planera upplägget för terminen	21	26
Jag får improvisera/spela solo	21	22
Jag får göra egna låtar	8	4

¹⁵ Se Tabellbilagan, tabell 25.

Av tabellen ovan kan vi se hur lustmomentet och den goda stämningen är lika viktiga beståndsdelar i musikundervisningen för högstadie/gymnasieungdomarna som för mellanstadieeleverna för att man ska vilja fortsätta i verksamheten. Helt uppenbart är också att eleverna inte tycker att lektionerna är så roliga som de önskar att de skulle vara.

Vi ser också att det är mycket viktigt för högstadie/gymnasieeleverna att utvecklas och bli bättre på instrumentet men att önskemålen inte är lika dominerande som bland mellanstadieeleverna. Här är dock diskrepansen till nuläget betydligt större - bara drygt hälften av tonårseleverna anser att det stämmer precis att de faktiskt blir bättre på sitt instrument. Kanske är det så att mellanstadiegruppen, som är mer att betrakta som nybörjare, får njuta av de relativt snabba framsteg man kan göra i början av instrumentstudier medan tonåringarna, som har hållit på några år med musikstudier, är framme vid de välkända inlärningsnivåerna. Eller så är man mer självkritisk i denna ålder samtidigt som man har ett större referensmaterial kring instrumentalspel. Vi ser också att endast en tredjedel tycker att det stämmer precis att det låter bra när man spelar/sjunger.

Tonårsgruppen verkar dock ha helt andra möjligheter att påverka innehållet på lektionerna än vad mellanstadiegruppen har. Här finns ingen diskrepans mellan önskemålen om att kunna påverka undervisningsinnehållet och bedömningen av hur situationen är just nu. Betydligt fler önskar att få spela/sjunga musik som man gillar vilket skulle kunna vara ett resultat av att kunna påverka innehållet i undervisningen. I resultaten framkommer dock att det även hos högstadie/gymnasiegruppen finns en mycket stor brist på överensstämmelse mellan önskemålen att få spela den musik man tycker om och möjligheterna att få göra det. Det är intressant att se de svaga önskemålen kring att få delta i terminsplaneringen. Endast 21% av tillfrågade tycker att det är mycket viktigt att kunna vara med och planera upplägget för terminen medan 26% tycker att det stämmer precis att man får göra det.

Bland tonåringarna finns inte heller samma stora intresse för att lära sig noter och musikteori som hos mellanstadiegruppen. En stor överensstämmelse med mellanstadiegruppen finner vi däremot i det låga intresset för gehörsspel, improvisation och komposition. Dessa moment har också en underordnad roll i praktiken. Andelen på högstadiet/gymnasiet som inte alls får spela på gehör är 26%, de som inte får improvisera är 24% och de som inte alls får göra egen musik är 61%.¹⁸

Sammanfattningsvis kan konstateras att den bild som ungdomarna ger av lektionernas innehåll i mycket hög grad beskriver en musikundervisning som till största delen är inriktad på instrumentalkonst. De metoder man tar avstamp i verkar till största utsträckningen bestå av notinlärning och musikteori. Gehörsspel, improvisation och komposition används endast i mindre

---

¹⁶ Enkäten till högstadie/gymnasieeleverna omfattade fler frågor.

¹⁷ Frågornas formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå på musikundervisningen i Kulturskolan är det viktigt att" respektive "Så här tycker jag om musikundervisningen i Kulturskolan just nu". Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I denna redovisning görs en jämförelse av den högsta prioritet "Mycket viktigt" och den högsta bedömningen "Stämmer precis". Tabellerna finns i sin helhet i Tabellbilagan, tabellerna 26 och 27.

¹⁸ Se Tabellbilagan, tabell 22.

utsträckning som kunskapsformer i musikundervisningen och de efterfrågas heller inte av de nuvarande eleverna i någon stor utsträckning.

Elevernas möjlighet att påverka undervisningen är större i högstadie/gymnasiegruppen än bland mellanstadieeleverna. Önskemålen att vara med och bestämma kring innehåll och terminsplanering är dock inte särskilt stora bland Kulturskolans musikelever. Vad som däremot framkommer i undersökningsresultaten är att man inte i den utsträckning man önskar får spela musik som man gillar. Detta gäller såväl i mellanstadiegruppen som bland högstadie/gymnasieeleverna. Undervisningen tycks inte heller i tillräcklig utsträckning ge det lustfyllda lärande och inte heller den goda stämning som de flesta elever vill ha. Cirka en tredjedel av eleverna både på mellanstadiet och i högstadiet/gymnasiet anser att lektionerna inte är roliga i den utsträckning de önskar.

9.5 Könsskillnader i bedömningen av musikundervisningens innehåll

Vid en genomgång av undersökningsresultaten som presenterats ovan utifrån ett könsperspektiv framkommer några betydande skillnader mellan pojkars och flickors uppfattningar om hur musikundervisningen är idag men även i förhållande till de önskemål man har om hur den ska vara för att man ska vilja fortsätta. Låt oss titta på tabellerna som är rangordnade efter flickornas önskemål om hur musikundervisningen ska vara.

Tabell 46. Önskemål och uppfattning om musikundervisningens innehåll – efter kön.
Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehållet i musikundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta		STÄMMER PRECIS med hur det är just nu	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Det är bra stämning på lektionerna	70	90	60	75
Jag blir bättre på mitt instrument	78	87	71	79
Lektionerna är roliga	78	86	57	55
Jag får lära mig noter	62	72	69	68
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	43	64	33	34
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	54	53	34	30
Jag får spela på gehör (lära mig låtar utan noter)	27	25	34	17
Jag får improvisera	21	21	14	10
Jag får göra egna låtar	19	9	11	8

Flickorna på mellanstadiet lägger betydligt större vikt än pojkarna vid de sociala/personliga aspekterna av undervisningen som att det är bra stämning samt att man får vara med och bestämma vad

man ska göra. Flickorna tycker också i högre utsträckning än pojkarna att det ”stämmer precis” att det är bra stämning på lektionerna medan de inte tycker att de får vara med och bestämma mer än vad pojkarna gör vilket är viktigare för dem än för pojkarna. Det är också viktigare för flickorna att lära sig noter.

I tabellen ser vi också att det är fler pojkar än flickor som tycker att det är viktigt att få göra egna låtar. En mycket stor skillnad visar sig i möjligheterna idag att få spela på gehör - här ges pojkar helt uppenbart fler tillfällen.

Önskemålen att få spela/sjunga musik som man gillar, spela på gehör samt improvisera är däremot lika stora hos både pojkar och flickor.

Förändras dessa förhållanden i tonåren då eleverna har gått i verksamheten under flera år?¹⁹ Som vi minns från genomgången i avsnittet 9.4 minskar värderingen av att bli bättre på instrumentet till förmån för de sociala/personliga aspekterna. Vad tycker pojkar respektive flickor på högskolan/gymnasiet om musikundervisningens innehåll.

Tabell 47. Uppfattning och bedömning av musikundervisningens innehåll - efter kön.
Andel (%) av de svarande på högskolan/gymnasiet.

Innehåll i musikundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta		STÄMMER PRECIS med hur det är just nu	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Lektionerna är roliga	74	87	44	49
Det är bra stämning på lektionerna	72	87	71	71
Jag blir bättre på mitt instrument	64	80	54	58
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	69	71	41	39
Jag kan påverka innehållet i musikundervisningen	48	53	52	51
Det låter bra när jag spelar/sjunger	43	55	40	31
Jag får utmaningar	44	51	44	47
Jag får lära mig noter och musikteori	28	33	32	38
Jag får spela på gehör	23	27	25	20
Jag får improvisera/spela solo	23	19	28	18
Jag får vara med och planera upplägget för terminen	11	29	27	25
Jag får göra egna låtar	10	5	5	4

¹⁹ De flesta musikelever har börjat musikstudierna innan tonårstiden. Se Tabellbilagan, tabell 22.

Även i denna åldersgrupp värderar flickorna de sociala/personliga aspekterna högre, dvs att det ska vara bra stämning, att lektionerna ska vara roliga samt att man får vara med och planera upplägget för terminen. Ser man till situationen idag är skillnaden däremot liten mellan pojkar och flickor då man ger en likartad bild av nuläget.

Flickorna tycker också i större utsträckning än pojkarna att det är viktigt att bli bättre på sitt instrument och att det låter bra när man spelar/sjunger. Könen överensstämmer i stort sett i synen på om man faktiskt blir bättre på instrumentet. Däremot tycker pojkarna i större utsträckning än flickorna att det låter bra när man musicerar.

I tonårsgruppen är det, till skillnad från situationen bland mellanstadieeleverna, ungefär lika vanligt att spela på gehör. Emellertid verkar det som om pojkarna i större utsträckning än flickorna får improvisera/spela solo.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att flickorna i större utsträckning än pojkarna anger att musikundervisningens samtliga ingående moment är mycket viktiga för att de ska fortsätta. Pojkarna får däremot i situationen idag i högre grad improvisera, spela på gehör och de tycker också att det låter bättre när de spelar/sjunger.

9.6 Lokaler och utrustning

Till högstadie/gymnasieeleverna har vi även ställt några frågor om lokaler och utrustning vilka är väl så viktiga vad gäller den pedagogiska situationen och möjligheterna.

Tabell 48. Uppfattning och önskemål om lokaler och utrustning – efter kön²⁰. Andel (%) av antal svarande på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta		STÄMMER PRECIS med hur det är just nu	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Det finns bra utrustning (instrument) i lokalen	54	59	38	41
Jag spelar i en bra lokal	34	45	41	45
Det finns tillgång till CD-spelare i lokalen	25	11	44	20
Det finns tillgång till datorer i undervisningen	11	3	7	1

²⁰ Frågornas formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå på musikundervisningen i Kulturskolan är det viktigt att" respektive "Så här tycker jag om musikundervisningen i Kulturskolan just nu". Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I denna redovisning görs en jämförelse av den högsta prioriteteten "Mycket viktigt" och den högsta bedömningen "Stämmer precis". För en fullständig redovisning av svaren, se Tabellbilagan, tabellerna 28 och 29.

Mer än hälften av både pojkar och flickor bedömer det som mycket viktigt att ha bra utrustning, bl a i form av instrument, i undervisningslokalen. Det är dock viktigare för flickorna än för pojkarna att spela i en bra lokal. Däremot värderar flickorna tillgång till teknisk utrustning som datorer och ljudmedia mycket lägre än pojkarna. Det visar sig också i bedömningen av hur situationen är just nu att pojkarna i mycket större utsträckning har tillgång till CD-spelare och i någon mån även till digital utrustning. Datorer verkar i princip helt lysa med sin frånvaro. Antagligen betyder detta faktum att undervisningsmetoder där digitala tekniker utnyttjas antagligen är näst intill obefintliga i Kulturskolan. Sådana metoder verkar heller inte efterfrågas av eleverna.

9.7 Musikundervisningens former

I detta avsnitt kommer vi att se till elevernas önskemål om undervisningens former. Frågorna kommer att gälla preferenser för gruppundervisning eller enskild undervisning, hur ofta undervisningen ska äga rum och hur lång tid man vill ha till förfogande varje gång. Vi minns från redovisningen av vad man tycker är sämst i Kulturskolans musikundervisning att eleverna i båda åldersgrupperna anser att man har för lite undervisningstid.

Till att börja med har vi frågat eleverna om de föredrar regelbunden undervisning eller intensivundervisning i projektform. Frågan är endast ställd till högstadie/gymnasiegruppen och svaren fördelar sig enligt följande:

Tabell 15. Vilken undervisningsform föredrar eleverna – regelbunden eller projekt? ²¹
Andel (%) av antalet deltagande på högstadiet/gymnasiet (n = 31).

Undervisningsform	%
Regelbunden undervisning varje vecka under en lång period (precis som nu)	90
Intensivundervisning i projektform, t ex många gånger i veckan under en kortare period som leder fram till en utställning eller samproduktion	10

De allra flesta elever föredrar den undervisningsform som är förhärskande nu, dvs regelbunden undervisning under en lång tid. Endast en mindre andel vill ha intensivundervisning i projektform. Argumenten härför är att det är svårt att kombinera intensiva lektionsperioder med andra fritidsaktiviteter och läxarbete i grundskolan/gymnasiet.

I vilken form vill man att undervisningen ska äga rum? Spela med kompisar eller vara ensam med läraren? I vilka former bedrivs musikundervisningen idag i Kulturskolan Stockholm?

²¹ Frågans formulering är "Vad föredrar du vad gäller musikundervisningen i Kulturskolan?. Eleverna har sedan ombetts att rangordna de båda alternativen som framgår i tabellen.

Tabell 49. Undervisningsformer – hur är det nu och hur vill man ha det? Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet.

Undervisningsform	Mellan		Hög/Gymn	
	Nu	Önskar	Nu	Önskar
Enskild	46	50	71	71
Liten grupp (2 – 3 st)	45	36	23	18
Större grupp (4 eller fler)	7	7	4	4
Orkester/ensemble/kör ²²	<1	4	2	7
Annat sätt	2	5	1	2

Som vi ser är den enskilda lektionen den idag vanligast förekommande undervisningsformen i Kulturskolan. På mellanstadiet är andelen som spelar i liten grupp lika stor som gruppen som spelar i enskild undervisning. Resultaten i tabellen ovan redovisar både de som får en instrumentallektion i kombination med orkester och de som endast får instrumentallektioner. Andelen som enbart får enskild undervisning är på mellanstadiet 37% och på högstadiet/gymnasiet 45%. Vi ser också att önskemålen om undervisningsform i stort sett sammanfaller med hur situationen är idag. På mellanstadiet kan man dock se en tendens till önskan om mer individuell undervisning. Samtidigt är andelen som önskar få sin undervisning enbart i form av orkester/ensemble/kör något större i båda åldersgrupperna än vad som gäller för närvarande.

En annan aspekt av undervisningsformerna är hur ofta man har möjlighet att få en lärarledd lektion. För närvarande får 83% av högstadieleverna undervisning en gång i veckan²³. I nedanstående tabell ser vi hur önskemålen om antal gånger i veckan fördelar sig för mellanstadie- respektive högstadie/gymnasieeleverna.²⁴

Tabell 50. Hur ofta vill eleverna ha undervisning? Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

Antal gånger/vecka	Mellan	Hög/Gymn
1 gång	71	61
2 ggr	25	34
3 ggr	4	2
4 ggr	1	3

²² Denna kategori avser dem som enbart får undervisning på detta sätt.

²³ Motsvarande fråga är inte ställd till mellanstadiet

²⁴ Frågornas formulering är "Hur många gånger i veckan har du musikundervisning i Kulturskolan?" och "Hur många minuter varje gång?"

De flesta eleverna inom båda åldersgrupperna är nöjda med en spellektion/vecka men 30% av eleverna på mellanstadiet samt ca 40% av eleverna på högstadiet/gymnasiet vill ha undervisning mer än en gång/vecka.

Lektionstid gäller inte bara hur ofta man får undervisning utan också hur lång lektionen är. Till att börja med kan vi konstatera, utifrån högstadie/gymnasieelevernas uppgifter, att 47% får undervisning 20 minuter/vecka.²⁵ Denna fråga har ej ställts till mellanstadieeleverna men det finns ingen anledning att misstänka att situationen skulle vara annorlunda här med tanke på att praxis för tidstilldelningen av enskilda lektioner är 20 min. Hur långa lektioner vill Kulturskolans musikelever ha?

Tabell 51. Hur många minuter per gång man vill ha undervisningen. Andel (%) av antalet de svarande på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet.

Antal minuter/gång	-20 min	21-29 min	30-35 min	40-45 min	50-60 min	> 60 min
Mellanstadium	16	4	32	23	23	3
Högstadium/Gymnasium	12	2	31	25	22	7

De korta lektionerna omfattande 20 min får ett mycket litet stöd såväl av mellanstadieeleverna som av högstadie/gymnasieungdomarna. Cirka en tredjedel av eleverna anger att de vill ha minst en halvtimmes lektion medan den allra största gruppen i båda ålderskategorierna (27% + 22% i mellanstadiet respektive 28% + 24% i högstadiet/gymnasiet) vill ha 40 minuters lektionslängd eller längre.

Sammanfattningsvis kan konstateras att ca var femte musikelev önskar fler musiklektioner i veckan än vad man har nu men framförallt önskar man mer undervisningstid per gång! Den undervisningsform man framför allt efterfrågar är enskild undervisning.

9.8 Att spela i orkester/ensemble eller att sjunga i kör

Fördelarna att spela i orkester/ensemble eller att sjunga i kör har i de officiella rekommendationerna för musikskolornas verksamhet framhållits från såväl sociala, pedagogiska, konstnärliga som kulturpolitiska perspektiv.²⁶ Bland en stor del musiklärare är också övertygelsen om ensemble-spelets förtjänster stark:

²⁵ Se Tabellbilagan, tabell 30.

²⁶ Se t ex Kommunförbundet, **Den kommunala musikskolan – en resurs i kulturlivet**, s 33 – 35.

”Samspelet och samvaron i en orkester är trots allt det som kanske mest motiverar ens strävan som musiker att utvecklas och försöka uppnå allt större färdigheter på sitt instrument.”²⁷

Hur stor del av Musikskolans elever spelar i orkester och hur stort är intresset för att vilja göra det bland de som inte deltar nu om man fick möjlighet?

Tabell 52. Deltagande i orkester/ensemblespel (inkl sjunga i kör) – hur är det nu och hur vill man ha det? Andel % av antalet svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

	Mellan	Hög/Gymn
Deltar i orkester/ensemble (inkl kör)	27	36
Deltar ej i orkester/ensemble (inkl kör) men vill delta'	25	35

Av ovanstående tabell ser vi att drygt en fjärdedel av mellanstadieeleverna och drygt en tredjedel av tonåringarna deltar i olika samspelsformer med instrument eller sång. För mellanstadieeleverna är blåsorkester den vanligaste ensembleformen. Det är också tydligt att det finns ett stort intresse av att spela/sjunga tillsammans med andra speciellt på högstadiet och gymnasiet – lika många som idag spelar i orkester/ensemble eller sjunger i kör vill börja om tillfälle ges. De flesta önskemålen om ensemblespel gäller att få spela i rock/popgrupp men även instrumentspecifika ensembleformer efterfrågas.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte är speciellt många som spelar/sjunger i orkester eller ensemble med tanke på de uttryckliga önskemål om ett utvidgat ensemblespel av både sociala och musikaliska anledningar som funnits från starten av musikskolorna för drygt 50 år sedan. Resultaten ställer nya frågor: Vad är orsakerna till att fler inte deltar i ensemble? Skapas för få möjligheter? Är de nuvarande ensemblernas repertoar inte tillräckligt attraktiv? Enligt resultaten i tabellen ovan är betydligt fler intresserade av att låta musiken ta större plats i sina liv, en plats man också skulle dela med likasinnade.

9.9 Spelläxor – kan man få hjälp och vill man ha dem?

Traditionellt sett bygger instrumentalundervisning på att man utför en del av instrumentstudierna i hemmet genom att öva på läxor. Att kunna öva hemma kan för en nybörjare t ex innebära att förstå hur man får de önskade tonerna samt att veta hur och vad man ska öva på. Att ha möjlighet till ett musikaliskt sammanhang i form av ackompanjemang eller att någon spelar med är till oerhörd hjälp för att få flöde i spelet även utanför spelektionen.

Många av Kulturskolans musikelever kommer från miljöer där någon/några spelar. Sålunda uppger 79% av föräldrarna på låg- och mellanstadiet att de spelar eller har spelat ett musikinstrument.²⁸

²⁷ Musiklärare Lars Stark i Sundstedt, R (red), **Musik för alla**, s 118.

²⁸ Jfr Brändström & Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, s 75. Av dem som spelar i Piteåundersökningen har 54 % spelande föräldrar.

Resultaten visar också att 64% av eleverna på mellanstadiet har någon som kan hjälpa dem med spelläxorna och nämner därvidlag i första hand mamma och pappa och därefter syskon och andra släktingar som möjliga medhjälpare²⁹. Det innebär att en dryg tredjedel av musikskolans elever inte har någon hjälp hemma med att öva vilket borde få stora konsekvenser för upplägget av undervisningen.

Är det kul att göra spelläxor? Endast en fjärdedel av mellanstadie- och 16% av högstadie/gymnasieeleverna anser att det ”stämmer precis” att det är roligt, därav en något större andel pojkar än flickor i båda åldersgrupperna.³⁰ Trots att det inte upplevs så lustfyllt att göra spelläxor svarar ändå 45% av mellanstadieeleverna att det är mycket viktigt att få spelläxor.³¹ Motsvarande andel på högstadiet/gymnasiet är dock endast 20%.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att metoden att ge spelläxor har ett ganska stort stöd på mellanstadiet. Med hänvisning till undersökningresultaten förefaller det vara den form man anser att musikundervisning ska bedrivas i. De flesta eleverna på mellanstadiet har någon som kan hjälpa dem med spelläxorna hemma. Hur klarar sig de som inte har någon som kan bistå med musik-kunskaper i hemmiljön? I vad mån används bandinspelningar och/eller digitala hjälpmedel i undervisningen för att underlätta musikstudierna och gehörsspelet hemma? En intressant fråga är huruvida en brist på läxhjälp kan vara en orsak till att man slutar i musikundervisningen.

Att spela mycket ger rutin och säkerhet och kanske också mindre behov av läxor. Genom att utveckla ensemblemusicerandet erbjuds eleverna fler speltillfällen i veckan. Ett förslag skulle också kunna vara läxhjälp i form av spelstugor på skolor på eftermiddagstid – en verksamhet som i sig kanske skulle leda fram till nya samspelsformer. Högstadie/gymnasieungdomarna efterfrågar dock inte spelläxor i samma utsträckning. Kanske är man nöjd med att spela bara på lektionen? Finns här en intressekonflikt mellan läraren som vill se en utveckling hos eleven och elevens egna behov i denna ålder? Att anpassa undervisningen för de elever som har en annan målsättning med deltagandet – och fortfarande göra den meningsfull utan till exempel några större instrumentalkonstnärliga framsteg – är en utmaning. Kanske får undervisningen då mer karaktären av här och nu, dvs upplevelsen och musicerandet i stunden utifrån de förutsättningar som är för handen och bara för att det är kul.

Det är i detta sammanhang intressant att ta reda på hur ofta Kulturskolans elever spelar utanför musiklektionerna. Hur använder de sina kunskaper i instrumentalspel utanför undervisningssituationen?

---

²⁹ Ändå är det inte speciellt många som uppger att deras föräldrar har spelat med dem under deras uppväxt. Se Tabellbilagan, tabellerna 5 och 6.

³⁰ Se Tabellbilagan, tabellerna 31a och 31b.

³¹ Se Tabellbilagan, tabellerna 24 och 25 (mellanstadiet) och tabellerna 26 och 27 (högstadiet/gymnasiet).

9.10 Spelaktivitet utanför musikundervisningen

Om man i första hand ser musikundervisningen som ett ställe där man lär sig spela kan det vara intressant att ta reda på i vilken utsträckning eleverna spelar utanför spellektionen. Till högstadie/gymnasieungdomarna har vi ställt frågan om hur ofta man musicerar utanför musiklektionerna.³²

Tabell 53. Antal gånger man spelar utanför musiklektionerna. Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Spelar utanför musiklektionerna	Hög/Gymn
Varje dag	13
3 – 5 ggr/vecka	35
Någon gång/vecka	49
Aldrig	4

Här ser vi att ca hälften av musikskolans elever på högstadiet/gymnasiet endast spelar någon gång i veckan medan lika många musicerar mycket ofta eller ganska ofta, dvs minst tre gånger/vecka. Att det är en sådan stor del som, förutom spellektionen, bara spelar någon gång per vecka får naturligtvis konsekvenser för utvecklingen av den instrumentalkonstnärliga färdigheten och bör med största säkerhet påverka hela upplägget av musikundervisningen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att för en stor del av musikeleverna, närmare bestämt hälften, tar inte musicerandet någon större plats utanför lektionerna. Något mer än 10 % av musikeleverna spelar varje dag. Man blir nyfiken på dessa ungdomar som går till sin spellektion varje vecka och som på sin höjd plockar fram instrumentet någon gång i veckan. Hur använder de musiken? Vilken plats tar musiken i deras liv? Kommer de att spela som vuxna?

9.11 Att uppträda inför publik

Att delta i en konsert kan innebära redovisning av resultatet av en studieperiod. Det är samtidigt ett möte med en publik. I Kulturskolans kvalitetsgarantier finns åtagandet att ge alla elever möjlighet att delta i minst en konsert eller ett uppspelstillfälle per termin. Vi har frågat musikeleverna hur många gånger de har medverkat i en konsert under de senaste 12 månaderna. Svaren redovisas i tabellen nedan.

³² Frågans formulering är "Hur ofta spelar du utanför lektionerna (hemma, med kompisar etc) i genomsnitt/vecka under terminerna?"

Tabell 54. Antal konserter eleverna har medverkat i under de senaste 12 månaderna.
Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

Antal konserter man deltagit i	Mellan	Hög/gymn
Ingen	36	44
1 konsert	28	15
2 – 3 konserter	28	27
4 konserter eller fler	5	13

Cirka två tredjedelar av mellanstadieeleverna och drygt hälften av högstadie/gymnasieeleverna har deltagit i minst en konsert under det senaste året. I tonårsgruppen finns en stor andel som inte deltagit i någon konsert alls. Detta kan inte förklaras av att det finns många nybörjare eftersom de flesta bland högstadie/gymnasieeleverna har börjat musikundervisningen i låg- eller mellanstadieåldern.³³ Är man nöjd med det antal konserter man deltagit i? I nedanstående redovisas hur många som har svarat ”Ja, tillräckligt” och ”Nej, för få”.³⁴

Tabell 55. Andel (%) elever som tycker det är tillräckligt många respektive för få konserter i förhållande till det antal konserter man har medverkat i på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet. (n = 206 respektive n = 137)

Antal föreställningar	Mellan		Hög/Gymn	
	Tillräckligt	För få	Tillräckligt	För få
Ingen	49	29	67	20
1 konsert	46	51	48	52
2 – 3 konserter	79	19	73	22
4 eller fler konserter	82	18	83	17

Mest nöjda med antalet konserter är de som har medverkat i två eller fler konserter. Minst nöjda är de som endast deltagit i en konsert. I kommentarer ger man också uttryck för önskan om fler spelplatser och fler konserttillfällen.

Anmärkningsvärd är dock den höga andelen som svarar att de är nöjda trots att de inte har deltagit i någon konsert under de senaste 12 månaderna. Det gäller båda åldersgrupperna men framför allt högstadie/gymnasieeleverna där endast 20% tycker att det är för lite, trots att förhållandevis många inte medverkat i någon konsert alls under de senaste 12 månaderna. 67% av de som inte har spelat på konsert verkar inte ha någon större lust att göra det eftersom de har svarat att det är tillräckligt

³³ Se Tabellbilagan, tabell 22.

³⁴ Frågans formulering är ”Är det tillräckligt många gånger?”

många gånger. Det verkar ganska uppenbart att motivationen att delta i musikundervisningen för en stor del av eleverna inte är kopplad till ett möte med en publik på samma sätt som inom teater och dans.³⁵ Frågan ovan har också kommenterats av eleverna på följande sätt:

”Jag trivs med att bara spela. Uppträda är inte min grej.” *Flicka, tvärflöjt, åk 7*

”Mitt mål är inte att spela för publik utan för mig själv.” *Pojke, gitarr, åk 8*

”Jag hatar att spela på konserter.” *Flicka, piano, åk 7*

”Oftast är det ganska fåniga tillställningar som inte ger någonting. Gör Kulturskolan coolare!” *Flicka, violoncell, åk 1 gymnasiet*

Sammanfattningsvis kan konstateras att musikeleverna inte värderar konsertdeltagande och mötet med en publik särskilt högt. Denna iakttagelse stämmer väl överens med svaren på frågan om varför man går i musikundervisningen i Kulturskolan där musikeleverna i betydligt mindre utsträckning än eleverna inom teater och dans anger att motivet skulle vara att uppträda för publik.

Med hänvisning till den sista elevkommentaren här ovanför måste man också fråga sig vilken betydelse de brukliga konsertformerna har för motivationen. För många instrumentalister innebär konserten en soloprestation med tänkbara upplevelser av utsatthet. I både teater och dans sker däremot de allra flesta framträdanden i grupp. Här delas upplevelsen och erfarenheten med kompisar som man också kan hämta kraft ifrån. ”Gör Kulturskolan coolare” säger en flicka i ett av citaten. Vad innebär det för konsertformen? Kan nya former för framträdande öka intresset för att uppträda för publik bland eleverna?

9.12 Har eleverna funderat på att sluta i musikundervisningen?

En frivillig verksamhets möjligheter att utvecklas och vara framgångsrik är i hög grad beroende av deltagarnas motivation att fortsätta att gå i verksamheten. Om många elever hoppar av musikundervisningen i en viss ålder riskerar verksamheten att förlora både bredd och spets. När många slutar samtidigt i en orkester eller ensemble tappar den energi och kan ha svårt att ”födas på nytt”. I vilken utsträckning påverkar det sannolikheten att fortsätta att spela som vuxen? Vad vill musikeleverna? Hur funderar de kring sitt framtida deltagande?

---

³⁵ Se avsnittet ”Vilka är Kulturskolans elever”, tabellerna 7 och 8.

Tabell 56. Har du under detta år funderat på att sluta i Kulturskolans musikundervisning? Andel (%) av de svarande på mellanstadiet resp högstadiet/gymnasiet.

Funderat på att sluta	Mellan		Hög/Gymn	
	<i>pojkar</i>	<i>flickor</i>	<i>pojkar</i>	<i>flickor</i>
Nej	48	44	52	36
Ja, någon enstaka gång	29	44	36	44
Ja, flera gånger	15	6	8	15
Ja, ofta	4	5	3	5

Mer än hälften av musikeleverna på både mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet har funderat på att sluta minst någon gång under det senaste året. På mellanstadiet är skillnaden mellan pojkar och flickor liten, men på högstadiet/gymnasiet är det framförallt flickorna som har funderat på att sluta i musikundervisningen. Närmare två tredjedelar av flickorna i tonårsgruppen har minst någon gång funderat på att sluta jämfört med knappt hälften av pojkarna i samma åldersgrupp. Totalt sett är det alltså en ganska hög andel elever som överväger att lämna verksamheten, ett faktum som bör påverka hela undervisningssituationen. Kanske visar sig detta i en mindre benägenhet att delta i evenemang, att repetera i orkester eller att öva på spelläxorna. Orsaker till att man vill sluta är både på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet främst att det är ”tråkigt”, att man har ”tröttnat” samt att man har ”för många aktiviteter och måste välja bort något”. På högstadiet/gymnasiet förekommer också i ganska stor utsträckning argumenten att det ”vanliga skolarbetet tar för mycket tid” och att man ”inte hinner att öva”, dvs musikutövandet prioriteras inte av en eller annan anledning. I båda åldersgrupperna finns dessutom ofta en önskan att ”pröva något annat”.

9.13 Ämnesplanerna i musik

Kulturskolans ämnesplaner i musik publicerades på webbsidan hösten 2002. De är resultatet av ett gemensamt arbete i respektive ämnesgrupp kring undervisningens innehåll och former. Genom en sammanställning kan en överblick erhållas av musikundervisningens ämnesmoment, undervisningsformer och repertoarval.³⁶ Nedanstående tabell belyser hur respektive instrumentgrupp i ämnesplanen beskriver momenten notläsning, musikteori, instrumentteknik, gehörsspel, improvisation och eget skapande vilka alla representerar olika aspekter av musikaliska kunskaper.

³⁶ Sammanställningarna av ämnesplanerna är gjorda av rapportförfattaren. Ämnesplan för bild & formundervisningen. Se www.stockholm.se Välj Kulturförvaltningen, klicka fram till Kulturskolan/ämnen.

Tabell 57. Sammanställning av Kulturskolans ämnesplaner i musik avseende undervisningens ämnesinnehåll.

Instrument ³⁷	Not-läsning	Musik-teori	Teknik	Gehörs-spel	Impro-visation	Eget skapande
Bleckblås	X		X			
Blockflöjt	X	X	X	X	X	X
Gitarr	X	X	X	X	X	
Piano	X	X	X	X	X	
Slagverk	X	X	X	X	X	
Stråk	X		X	X		
Synt - keyboard	X			X	X	
Sång			X			

Vi ser att beskrivningen av innehållet i undervisningen delvis skiljer sig åt mellan de olika instrumenten. Påfallande är avsaknaden av eget skapande i alla ämnen utom blockflöjt samt frånvaron av gehörsspel och improvisation i sång-, stråk- och bleckblåsämnet. Dessutom kommenteras musikteoretiska moment inte alls i bleckblås-, stråk-, synth/keyboard- och sångämnet.

En annan aspekt av undervisningen gäller de former den äger rum i. Som tidigare nämnts har de musikaliska och sociala aspekterna framhållits i alla dokument kring musikskolan då det gäller samspelets fördelar såväl i gruppundervisning på nybörjarnivå som ensembleverksamhet på alla nivåer. I tabellen nedan kan vi se huruvida ensemblespel uppges vara en del av undervisningen.

Tabell 58. Sammanställning av Kulturskolans ämnesplaner i musik avseende undervisningens arbetsformer.

Instrument	Enskild undervisning	Grupp-undervisning	Ensemble spel/sång
Bleckblås	X	X	X
Blockflöjt			X
Gitarr			X
Piano		X	X ³⁸
Slagverk			X
Stråk		X	X
Synt - keyboard	X	X	X
Sång	X	X	X

³⁷ Dragspel saknar ämnesplan.

³⁸ Uttryckt som "om förutsättningar finns".

I flera av ämnesplanerna nämns inte något om de former undervisningen bedrivs i. Trots att den vanligast förekommande undervisningsformen är enskild undervisning är det fler ämnen som redovisar förekomsten av gruppundervisning än enskild undervisning. Vi ser också att alla instrumentgrupper uppger att samspel förekommer, vilket kan vara i form av ensemble, orkester och/eller kör. Vilken musik spelas och vem bestämmer vad som ska spelas? I följande tabell framgår vilka genrer som används i undervisningen men också ämnesplanens uppgifter om vem som bestämmer musikvalet: Läraren, eleven och/eller båda i kombination?

Tabell 59. Sammanställning av Kulturskolans ämnesplaner i musik avseende undervisningens repertoar samt urval av repertoar.

Instrument	Repertoar	Vem avgör repertoaren?	
		Läraren	Eleven
Bleckblås	"i olika genrer"		
Blockflöjt	"musik från medeltid, renässans och barock, konstmusik från 1900-talet, populärmusik, visor och folkmusik från hela världen"	X	
Gitarr spelstilar och musikformer" ³⁹	"repertoarkunskap och prova på olika"		X ⁴⁰
Piano	"i alla genrer såsom klassiskt, jazz, pop och rock"	X	
Slagverk	"rock, funk, blues, pop, jazz, soul, traditionell blåsorkestermusik"		
Stråk	"utifrån elevernas behov och önskemål"		X
Synth-keyboard	"visor, ballader, pop, rock, jazz, musical, etno, klassiskt"		
Sång	"visor, klassiskt, musikal, jazz, pop, rock"		
Träblås	"konstmusik från medeltiden, renässansen och barocken fram till 1900-talet. Dessutom pop, rock, visor, folkmusik och jazzmusik."		

De flesta ämnen anger en stor genrebredd. Påfallande är avsaknaden av folkmusik i alla ämnen utom blockflöjt, träblås samt synth-keyboard.⁴¹ Fem av Kulturskolans ämnen har i ämnesplanen inga kommentarer kring hur urvalet av repertoar görs. Förmodligen anses förfarandet som så självklart att det inte behöver nämnas i detta sammanhang. Frågan är bara: Vilket förfarande?

³⁹ Gäller "nivå 2" (det framgår inte när den infaller)

⁴⁰ Uttryckt som "I nivå 3 får eleven: fördjupning i olika genrer såsom rock, jazz, klassisk etc allt efter eget val"

⁴¹ Beskrivs här som "etno".

Sammanfattningsvis kan man, efter genomläsning av Kulturskolans ämnesplaner, konstatera att notkunskap, musikteori, teknikövningar samt improvisation och gehörsspel ingår i undervisningen i de flesta instrument. Det står också klart att 1900-talets pedagogiska idéer kring kreativitet och självverksamhet inte har satt några större avtryck i ämnesplanerna för instrument- och sångundervisningen i Kulturskolan.⁴² Eget skapande nämns endast i ämnesplanen för blockflöjt. De flesta instrumentgrupper uppger en betydande repertoarbredd i musikvalet men saknar däremot i hög grad uppgifter kring vem som bestämmer vad som ska spelas. Av de nio ämnen som finns representerade bland musikämnesplanerna framgår från två att urvalet sker efter elevens önskemål medan ytterligare två nämner att det är läraren som bestämmer. Övriga ämnen kommenterar inte urvalsprincipen. Samtliga ämnen uppger att det förekommer ensemblespel men det är endast stråkämnet som lämnar en motivation för att man ska spela tillsammans:

”Eleven utvecklar spelglädje, gemenskap, självkänsla och ansvarstagande i samspelet med spelkamrater.”

De flesta instrumentgrupper saknar också uppgifter kring när och varför olika undervisningsformer används. Några ämnen nämner att undervisningen sker i grupp. Synt/keyboardämnet är mest detaljerad :

”Som nybörjare får eleven spela i grupp om 2 – 3 elever under 30 – 40 minuter per vecka. Alla spelar på var sitt instrument. Enskilda lektioner ges till elever som kommit en bit på väg.”

De flesta ämnen ger en redogörelse av hur det tekniskt går till att spela men saknar en beskrivning av ett grundläggande förhållningssätt till hur man tar emot elever, alltifrån nybörjare till fortsättare. I ämnesplanen för piano respektive träblås står dock att läsa

”Undervisningen tar vara på nybörjarens kreativitet och lägger grunden för ett konstnärligt uttrycksfullt musicerande.”

På vilket sätt, dvs genom vilka metoder, man tar till vara på denna kreativitet framgår dock inte. Alla ämnesplaner saknar dessutom ett perspektiv som i enlighet med Barnkonventionen belyser frågor om delaktighet och påverkansmöjligheter. Det finns inte heller några förtydliganden av det lustfyllda lärandet. Ordet ”roligt” förekommer en enda gång, förutom i den redan citerade stråkämnesplanen (spelglädje) och det är i ämnesplanen för slagverk:

”Det mest fantastiska med slagverk är att ju mer man övar ju bättre blir man och desto roligare får man.”

---

⁴² Se kapitlet ”Några utgångspunkter” avsnittet 4.1.

En ytterligare fråga kan vara hur ämnesplanerna omsätter Kulturskolans målsättning att arbeta för ”kreativa” och ”tvärkulturella mötesplatser”. Vad betyder dessa begrepp i förhållande till de estetiska, sociala och personlighetsutvecklande dimensionerna av musikstudierna?

9.14 Sammanfattande diskussion kring Kulturskolans musikundervisning

Fokus för detta kapitel har varit musikelevernas åsikter om den undervisning de får i Kulturskolan samt de önskemål man har om hur den ska vara för att man ska vilja fortsätta. En granskning av Kulturskolans ämnesplaner i musik avslutade redovisningen. Dessa kommer i tolkningen av undersökningsresultaten att få stå relief till förståelsen av den praxis som råder i Kulturskolans musikundervisning vad gäller form och innehåll samt samspelet mellan lärare och elev. Den sammanfattning som här följer hämtar även referenser från kapitlen ”Kulturskolans elever” och ”Kulturskolans lärare”.

Som tidigare konstaterats kommer Kulturskolans musikelever till undervisningen i första hand för att lära sig spela ett instrument. Det som eleverna i en öppen fråga anser vara bäst i musikundervisningen är just att utveckla sin kompetens i musik t ex att ”lära sig spela ett instrument”, ”lära sig noter och musikteori” eller ”lära sig låtar”. I resultaten på frågorna med fasta svarsalternativ kring musikundervisningens innehåll framkommer också att det man allra högst värderar är att bli **bättre på sitt instrument**. Denna iakttagelse motsvarar väl resultaten från den undersökning som Brändström/Wiklund gjort av musikskolan i Piteå.⁴³ Av lika stor betydelse – och på högstadiet ännu större betydelse – är dock det lustfyllda lärande i form av roliga lektioner med god stämning. Resultaten överensstämmer i denna fråga med svaren från den undersökning kring ungdomars musicerande som initierats och genomförts av Sveriges Musik- och Kulturskoleråd under namnet ”Musikalisk mångfald”.⁴⁴ Till högstadie/gymnasieeleverna har vi ställt en öppen fråga om man tror att man i framtiden kommer att få glädje av musikundervisningen. 92% av musikeleverna svarar ”Ja” på frågan. I tabellen nedan redovisas svaren på vad ungdomarna uppger kommer ge glädje.

Tabell 60. Vad i musikundervisningen tror eleven kommer att ge glädje i framtiden?

Öppen fråga, andel (%) på högstadium/gymnasium

Glädje av musikundervisningen i framtiden	Hög/gymn
Roligt att kunna spela	37
Ha lärt sig spela/sjunga	28
Framtida utbildning/arbete	12
Spela för andra	12
Lärt sig noter	10

⁴³ Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, s 80

⁴⁴ SMOK, **Musikalisk mångfald**, s 20. Det ungdomar prioriterar högst när man spelar är att ha roligt.

I svaren ser vi att det just är att ha lärt sig spela som är viktigt. Mer än en tredjedel tar upp att det ska bli ”roligt att kunna spela”. Många anger också att man då har ”lärt sig att spela” samt att man kan ”spela för andra”. Detta ger ytterligare belägg för tolkningen av musikstudierna som en utpräglat instrumentell aktivitet: **Först** lära sig, **sedan** kunna. Eleverna har en mycket klar bild av att studierna ska leda fram till något i framtiden, dvs att det är då man ska få roligt med det man lärt sig. Låt oss titta på citatet från slagverkets ämnesplan än en gång:

”Det mest fantastiska med slagverk är att ju mer man övar ju bättre blir man och desto roligare får man.”

Man kan fråga sig om man inte lika gärna kunde ha skrivit: ”Det mest fantastiska med slagverk är att ju mer man **spelar** ju bättre blir man och desto roligare får man.” Föräldrar/lärare frågar många gånger sina barn/elever: ”Har du övat på läxan idag?” Frågan ”Har du spelat idag?” blir mer diffus. Kan det vara så att denna användning av orden uttrycker en väsentlig kunskap om villkoren för den gängse musikundervisningen? Genom att använda ett ord som **öva** förstärks den instrumentella karaktären. Att spela däremot handlar om att vara i musiken och att bejaka här och nu. Att spela och musicera handlar i stor utsträckning om att röra sig inom den domän som tillhör leken: Förvandling, hängivenhet, självförglömmelse, tidlöshet samt att aktiviteten är sin egen belöning. I Rostvall & Wests avhandling ”Interaktion och kunskapsutveckling” uppmärksammas frånvaron av de expressiva delarna av musiken i musikundervisningen, dvs själva uttrycket i spelandet.⁴⁵ Lärarna i deras undersökning använder i undervisningssituationen främst en arbetsmetod som går ut på att bryta ned det musikaliska verket i kortare fragment som man övar. Avsikten är att dessa senare ska sammanfogas till en helhet vilket beskrivs vara helt i enlighet med den instrumentalpedagogiska tradition man arbetar inom. I den öppna frågan kring vad som är bäst i musikundervisningen är det få elever som svarar ”att spela”, vilket kan tolkas som att det är de instruerande och inte de musicerande inslagen som dominerar.

I processen att lära sig spela får Kulturskolans musiklejare en mycket positiv värdering. I den öppna frågan kring vad som är bäst med musikundervisningen är det många som tar upp ”läraren”. Detta resultat överensstämmer inte med motsvarande uppgifter hos Brändström/Wiklund där läraren tvärtom får en ganska låg värdering⁴⁶. Även föräldrarna värdesätter Kulturskolans musiklejare mycket högt.⁴⁷ I frågorna kring lärarrollens olika aspekter, som behandlas i kapitlet ”Kulturskolans lärare” ger musikeleverna mycket höga värderingar för alla lärarrollens aspekter, dvs att vara en ”god instruktör”, vara ”lyssnande och bry sig om vad man tycker”, ha ”stora kunskaper” samt ”ge uppmuntran”.

⁴⁵ Se Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 286

⁴⁶ Se Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält**, s 82.

⁴⁷ Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?**

Fram tonar bilden av en undervisning som är förhållandevis ”lärarcentrerad”, dvs läraren utgör en viktig förutsättning för studierna och man överlämnar också med stort förtroende till läraren att besluta om hur undervisningen ska gå till. I frågorna om musikundervisningens innehåll är det drygt hälften som tycker att det är ”mycket viktigt” att man kan vara med och påverka innehållet i musikundervisningen men endast en femtedel är mycket intresserade av att medverka vid planeringen av terminens studier.

Kanske är detta en följd av den ”asymmetriska maktrelation” som Rostvall/West beskriver i sin avhandling. Lärarna har i deras undersökta undervisningssituationer tolkningsföreträdet, dvs det är han/hon som har överblicken över lektionen och för den framåt genom att ”definiera och omdefiniera situationen”.⁴⁸ Detta förfarande ifrågasätts inte av eleverna som istället genom verbala och kroppsliga utsagor är lojala mot läraren och därmed upprätthåller maktrelationen.⁴⁹ När eleverna i Rostvall/Wests undersökning någon gång föreslår något lyssnar inte läraren. Forskarna observerar också att läraren förlöjligar eller negligerar det föreslagna.

I musikundervisningen får man i stor utsträckning lära sig noter och musikteori. Cirka 70% av de tillfrågade eleverna uppger att så är fallet. Däremot är det väldigt få som spelar på gehör och improviserar vilket de flesta ämnesplaner anger som ingående undervisningsmoment. De senare musikaliska förhållningssätten ”ger elever större möjligheter att utveckla mångsidiga kunskaper i musik än den ensidiga fokuseringen av notbilden” och ger även ”eleverna ökade möjligheter att självständigt uttrycka sig genom att använda och skapa musik utanför undervisningens ramar”.⁵⁰

Av ämnesplanerna framgår också att det egna skapandet i musik har liten plats i Kulturskolans musikundervisning. Det är då kanske inte speciellt förvånande att endast 10 % bland mellanstadieeleverna och 4 % av högstadie/gymnasieeleverna sysslar med komposition i form av att ”göra egna låtar”. Detta ger en bild av musikundervisningen som i första hand av reproducerande karaktär. I Kommunförbundets skrift från 1976 ”Den kommunala musikskolan” beskrivs innehållet i instrumentalundervisningen på följande sätt:

”Instrumentkunskap. Färdighetsträning. Repertoarkännedom. Ensemblespel. Gehörsspel. Improvisation och uttrycksövningar. Rörelse. Ljudskapande. Gehörsutveckling med musikalära. Satslära. Lyssnande. Musikhistoria.”⁵¹

Här finns det egna skapandet med som ”improvisation” och ”ljudskapande”. Några år senare ger förbundet ut en ny skrift om musikskolan. Här understryks åter vikten av att låta improvisation, fritt skapande och gehörsspel ingå i musikundervisningen för att balansera inläringen via noter så att de musikaliska kunskaperna kommer att vila på en gedigen auditiv grund och inte bara en

---

⁴⁸ Se Rostvall & West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 286

⁴⁹ Återigen måste man konstatera att detta förhållningssätt gäller de elever som har stannat kvar i musikundervisningen, de som inte accepterar den rådande situationen kanske slutar.

⁵⁰ Båda citaten från Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 296

⁵¹ **Den kommunala musikskolan**, s 33

visuell.⁵² Dessa riktlinjer, som bygger på idéer som har varit återkommande inslag i den musikpedagogiska debatten under de senaste decennierna, verkar dock i mycket liten mån ha påverkat ämnesplanerna och undervisningen i Kulturskolan Stockholm. På många sätt förefaller undervisningen fortfarande se ut som den som beskrivs från en musikresa i Sverige i början av 80-talet:

”Musikundervisningen i våra kommunala musikskolor följer i de flesta fall det traditionella mönstret: notläsning som grund... . Och ensemblespel först när eleverna tråget övat på sina instrument i ett par terminer. Inläring på gehör, improvisation och skapande av egen musik förekommer nästan inte alls.”⁵³

Dock ser vi i materialet en tendens till att pojkar i större utsträckning än flickor får improvisera, göra egna låtar samt spela på gehör. Dessa kunskapsformer är traditionellt sett knutna till speciella genrer som företrädesvis folkmusik samt afro-amerikansk musik.⁵⁴ Undersökningsresultaten kan därmed också tolkas som att undervisning inom dessa genrer endast sker i mycket begränsad omfattning .

Kanske är den skillnad vi finner mellan pojkar och flickor i detta avseende också en konsekvens av den manliga dominans som finns inom de afro-amerikanska genrerna både bland musiker och lärare. De instrument som i första hand förknippas med denna musik är också inom Kulturskolan påtagligt pojkdominerade, dvs gitarr, elgitarr, elbas, trummor samt olika blåsinstrument. Och kanske har män ett annat sätt att undervisa pojkar än flickor?

Rostvall/West framhåller också undervisningsmaterialets betydelse för den pedagogiska praktiken. Till alla instrument finns en varierande mängd spelböcker att använda som för det mesta är visuellt orienterade och nästan uteslutande förlitar sig på notläsning.⁵⁵ Under de senaste åren har dock pedagogiskt material med tillhörande CD-skivor för hemmabruk kommit på marknaden, speciellt för blåsinstrumenten. Utvecklingen av musikdatorprogram skapar också helt nya möjligheter för ett individualiserat, interaktivt musicerande utanför lektionstiden.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att Kulturskolans elever inte efterfrågar en undervisning som är uppbyggd på annat sätt, tvärtom tycker de i betydande utsträckning att det är mycket viktigt att lära sig noter och de allra flesta värderar inte improvisation och gehörsspel speciellt högt. Allra minst intresserad är man av att göra egna låtar.

Vad barn och ungdomar som inte deltar i Kulturskolan skulle vilja vet vi inte. Inte heller om de som slutar i Kulturskolan tänker på något annat sätt. Med tanke på att det som i första hand utmärker både de s k ”källar- eller garagebanden” samt det ”svenska musikundret” just är gehörsinläring, improvisation och eget låtmaterial, kan misstanken finnas att andra ungdomar skulle ha

---

⁵² Se **Den kommunala musikskolan – en resurs i kulturlivet**, s 24 och framåt.

⁵³ **Uppväxtvillkor, Tema: Musik**, s 6.

⁵⁴ Text jazz, blues, rock och pop.

⁵⁵ Rostvall & West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 60

andra åsikter. Eller är det så att instrumentalundervisning i alla lägen i stor utsträckning förknippas med instruktion medan spelandet pågår någon annanstans? Kulturskolans nuvarande elever har i alla fall nästan enhälligt ”köpt konceptet” med traditionell instrumentalundervisning – antingen det har skett genom anpassning till rådande omständigheter eller som en bekräftelse på de förväntningar man hade innan man började.

Eleverna i Kulturskolans musikundervisning har givit verksamheten ett lägre betyg än vad Kulturskolans övriga ämnen får. Vad bottnar åsikterna i som har medverkat till den lägre betygsättningen? Om man till att börja med ser till svaren på den öppna frågan om vad som är sämst i musikundervisningen är det helt uppenbart att eleverna är missnöjda med den undervisningstid de har till förfogande. Kritiken formuleras som ”för kort lektionstid”, ”för lite tid”, ”tiden” och dessa åsikter stöds även av de synpunkter föräldrarna har lämnat i föräldraenkäten.⁵⁶ Som vi ser i undersökningsresultaten vill 80% av mellanstadiel eleverna och 86% av högstadie/gymnasieeleverna ha minst en halvtimmes lektion. Dessa uppgifter ska jämföras med att ca 40% idag har 20-minuterslektioner.⁵⁷ Tid handlar också om hur ofta man spelar och vi ser i resultaten att 30% av eleverna på mellanstadiet samt ca 40% av eleverna på högstadiet/gymnasiet vill ha undervisning mer än en gång/vecka. Den andel som idag får undervisning minst 2 ggr/vecka är 17%.⁵⁸ De allra flesta elever både på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet vill dock endast ha undervisning en gång/vecka.

Men det finns ytterligare några områden där musikeleverna har tydliga åsikter kring den undervisning de får i Kulturskolan. Genom att jämföra de önskemål eleverna har om hur musikundervisningen ska vara för att man ska vilja fortsätta med bedömningen av nuläget framkommer i vissa fall stora diskrepanser. Dessa kan tolkas som områden som Kulturskolan behöver åtgärda för att man ska få en större tillfredsställelse med verksamheten hos brukarna. Den mest iögonenfallande diskrepansen handlar om att musiklektionerna inte är lika roliga som man önskar att de ska vara. Såväl bland mellanstadie- som högstadie/gymnasieelever är man överens om att det är ”mycket viktigt” att lektionerna i musikundervisningen ska vara roliga för att man ska vilja fortsätta i Kulturskolan medan inte alls likamånga tycker att det ”stämmer precis” att de är det i nuläget.

Vad innebär roliga lektioner? Är det lärarna som ska vara roliga och hela tiden komma med nya glada idéer som överraskar eleverna och får dem med ”på noterna”? Sannolikt inte. Det är förmodligen något annat som det handlar om. Låt oss se var övriga diskrepanser finns.

Den första gäller frågeställningarna kring hur en bra musiklektant ska vara. I undersökningens frågor kring olika aspekter av musiklektantrollen framkommer att det man framförallt efterfrågar är att läraren ska kunna förklara/instruera på ett bra sätt samt att han/hon ska vara lyssnande och bry sig om vad man tycker.⁵⁹ Eleverna värderar dessa moment högre än att bli bättre på instrumentet.

---

⁵⁶ Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?**

⁵⁷ Dessa uppgifter gäller högstadie/gymnasieeleverna. Motsvarande fråga har inte ställts till mellanstadiel eleverna

⁵⁸ Dessa uppgifter gäller högstadie/gymnasieeleverna. Motsvarande fråga har inte ställts till mellanstadiel eleverna

⁵⁹ Se kapitlet ”Kulturskolans lärare” i denna rapport, tabellerna 76 och 77.

Så är det inte idag enligt eleverna. De kvaliteter man framför allt ser hos läraren – och i högre utsträckning än man önskar (!) - är att han/hon besitter stora kunskaper i musik. Den största diskrepansen i denna fråga, såväl bland mellanstadie- som högstadie/gymnasieelevernas synpunkter, gäller lärarens beredskap att vara lyhörd och bry sig om vad man tycker. Vi ser också i resultaten att önskemålen rörande lärarens förmåga att instruera på ett bra sätt inte är uppfyllda i den utsträckning eleverna vill.

Den andra stora diskrepansen gäller möjligheterna att kunna påverka undervisningssituationen. I resultaten har vi kunnat konstatera att det endast är ca 50% av eleverna som tycker att det är mycket viktigt att få vara med och bestämma vad man ska göra. Vi ser också att högstadie/gymnasieeleverna anser sig ha den möjlighet de önskar att faktiskt kunna påverka situationen. Däremot framkommer en mycket stor diskrepans på mellanstadiet mellan önskemål och nuläge när det gäller möjligheter att påverka.

De båda ovanstående förhållandena påverkar kanske det tredje område där vi finner stora diskrepanser nämligen när det gäller möjligheter att få spela musik som man gillar.⁶⁰ Vi har i undersökningen ställt frågor kring vilken sorts musik man gärna lyssnar till. Musikeleverna i Kulturskolan skiljer sig därvidlag inte från barn och ungdomar i Sverige överhuvudtaget. Den musik man gillar att lyssna till är i första hand pop/rock och den man i minst utsträckning uppskattar är folkmusik/visor och klassisk musik. Vilken musik man vill spela vet vi inte – däremot att man i mycket hög utsträckning anger att man inte får spela musik man gillar.

Den fjärde diskrepansen berör den instrumentala utvecklingen och färdigheten. Här är det framför allt bland högstadie/gymnasieungdomarna som stora skillnader mellan önskemål och nuläge står att finna. När man har studerat musik några år har begränsningar och möjligheter samt vad som krävs för att fortsätta förmodligen blivit tydligare. Man måste också ställa frågan om andra metoder i undervisningen, t ex gehörsspel och improvisation, skulle befrämja den musikaliska självständigheten och de instrumentalkonstnärliga färdigheterna.

Musikelevernas ger förhållandevis få kommentarer kring de sociala aspekterna av musicerandet. Kompisar är i mycket liten utsträckning ett motiv för deltagandet och det är heller inte en av de faktorer man anger som det bästa med undervisningen.⁶¹ Att tillsammans med andra uppleva musik och musicerande och sedan kunna diskutera och ventilera med kompisar vad man har varit med om är en viktig del för individens utveckling.⁶² Kanske är det just detta som är ”roligt”? Jämfört med andra delar av Kulturskolans verksamhet, men också med idrottsrörelsen, har musikeleverna förhållandevis få möjligheter till social samvaro. Enligt undersökningens resultat spelar endast 25% av mellanstadieeleverna och 35% av högstadie/gymnasieeleverna i orkester/ensemble eller sjunger i

⁶⁰ Se Tabellbilagan, tabellerna 32a och 32b för en redovisning av respektive instrumentgrupp i detta avseende.

⁶¹ Se tabellerna 7 och 8 i kapitlet ”Kulturskolans elever” i denna rapport.

⁶² För ett fördjupat resonemang kring denna fråga se Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling**, s 20 – 23 samt 294 – 296.

kör samtidigt som en stor del av undervisningen försiggår i enskild form. Svaren visar dock att det finns en stor önskan att spela orkester/ensemble eller att sjunga kör: Ungefär lika många som de som idag deltar vill börja spela i ensemble/orkester eller sjunga i kör om tillfälle ges. Mest efterfrågad spelform är rock- eller popband.

Hur kan musikundervisningen bli bättre? Till högstadie/gymnasieeleverna har vi ställt en öppen fråga för att få synpunkter på hur Kulturskolans musikundervisning kan bli bättre⁶³ och detta får avsluta den sammanfattande diskussionen kring musikundervisningen i Kulturskolan.

Tabell 61. Hur kan musikundervisningen bli bättre? Öppen fråga, svar i % av undersökningens deltagare på högstadium/gymnasium.

Vad kan göra musikundervisningen bättre?	Hög/Gymn
Mer tid	23
Bättre lokaler	10
Lärare som kan andra saker, bättre lärare	10
Bestämma mer	8
Mer varierade låtar som eleverna vill spela	6

Dessa svar förstärker de tidigare framförda synpunkterna på vad som är sämst i musikundervisningen. Musikskolans elever vill i första hand ha mer undervisningstid! Men i svaren finns också många av de åsikter som framkommit på de övriga frågorna eller rättare sagt i de diskrepanser mellan hur man önskar att undervisningen ska vara och hur den faktiskt ser ut just nu. Det gäller synpunkter på lärarna och undervisningen vilka här får sammanfattas i följande kommentarer, den första från en förälder som bifogades en högstadieenkät, den andra från en pojke på gymnasiet:

” Jag tror att det viktigaste är att göra undervisningen roligare. Som det är nu ’händer inget’ nytt. År efter år fortgår på samma sätt; öva in läxan, tills den sitter bra, börja med ny läxa. Alltså traditionell skolundervisning som den bedrivits i alla år. Var finns lusten, spelglädjen? Jag tror det viktigaste vore att lärarna försökte förmedla musikens själ och väcka lusten. ”

Förälder till högstadielev

”Större valfrihet för eleverna. De som inte vill spela t ex klassiskt och enbart vill syssla med samtidsmusik ska få göra det. Det är bättre att eleverna går kvar i skolan och bara lär sig komp, poplåtar osv än att de slutar p g a att de inte får ut något av att lära sig klassisk musik. En viktig sak är att de som vill spela pop/rock/blues borde ha lärare som är intresserade av sådana stilar. Man skulle kunna göra så att man får kryssa i sitt huvudintresse (musikstilar) och sedan få gå hos en lärare som är speciellt kunnig i det ämnet, men även lär ut andra musikstilar... ” *Pojke, piano, gymnasiet åk 3*

⁶³ Frågans formulering är ”Vad tycker du är det viktigaste Kulturskolan ska göra för att musikundervisningen ska bli bättre?”

10. TEATER

10.1 Inledning

”Leken är... barnets allvarligaste sysselsättning” skrev Elsa Olenius och menade att barnet genom att leka tar världen i besittning och därigenom utvecklar sin vilja, sin fantasi och sitt tänkande.¹

”... att spela en roll, krypa ur sitt eget skinn, glömma sig själv, det är något av det viktigaste i dramatiskt arbete.”²

Dramats företräden som pedagogisk metod insågs tidigt av både kyrka och skola. Under 1500- och 1600-talen spelades i de skandinaviska länderna skoldramer med både religiösa och moraliska uppfostrande syften. Förmodligen beroende på motstånd från kyrkan förlorade under 1700-talet den dramatiska framställningen sin roll som regelbundet inslag i pedagogiken. Med de reformpedagogiska idéerna runt sekelskiftet 1900 fick dramatiseringar en ökad betydelse i undervisningen.³

I både Ryssland och Tyskland hade barnteater och barns dramatiska agerande stor betydelse under mellankrigstiden. De viktigaste föregångslanden för utvecklingen av dramapedagogik är dock USA och England med namn som Winnifred Ward och Isabel Burger (USA) samt Peter Slade och Brian Way (England). Under 1930-talet vistades i Stockholm den ryske teatermannen Matwey Schischkin. Han menade att barnteaterledarens första uppgift var att med lek och improvisation inspirera barnen till att själva skapa. Den av honom grundade verksamheten ”Barnsällskapet Kottarna” övertogs senare av Inga Tobiasson som under många decennier undervisat i teaterlek på Midsommargården vid Telefonplan i Stockholm.

Det är dock Elsa Olenius och drama/teaterverksamheten vid Vår Teater som i Stockholm har fått det största genomslaget och genom 60 år givit ca 150 000 barn och ungdomar upplevelser av och möjligheter till dramatiskt gestaltande. Elsa Olenius var barnbibliotekarie och startade sin barnteaterverksamhet med sagoberättarstunder på biblioteket. De dramatiseringar hon tillsammans med barnen arbetade med hade till syfte att locka barn att läsa böcker. Med tiden förenades detta mål med ett intresse för barns egen kreativitet så som den gestaltades inom de engelska och amerikanska traditionerna av ”creative dramatics”.⁴ I boken ”Barnteater” skriver Olenius att syftet med teaterverksamheten är att⁵

- ge självförtroende
- utveckla språket
- visa vägen till boken
- uppöva minnet
- ge förutsättningar för andlig hälsa
- forma morgondagens teaterpublik

---

¹ Se Lindvåg, A, Elsa Olenius och Vår Teater, s 113

² Olenius, E. Barnteater, s 10

³ Se Lindvåg, A, **Elsa Olenius och Vår Teater**, s 107 och framåt samt Hägglund, K, **Vår Teater – de första 60 åren**, s 16 – 20.

⁴ Se Hägglund, K, **Vår Teater – de första 60 åren**, sid 104 - 107

⁵ Olenius, E. **Barnteater**, s 12 - 13

Vår Teaters metod har leken som grund.⁶ I undervisningen blandas lek och allvar genom övningar i kommunikation, samarbete och problemlösning. I centrum står barnets behov, fantasi och kreativitet. Genom improvisation och dramatiseringar bildas underlaget till de uppspel och föreställningar som i de flesta fall avslutar en arbetsperiod. Verksamheten är ”gränsöverskridande” så tillvida att många olika medel används i gestaltningen: t ex rörelse, röst, musik, ljus, rekvisita, kostym och dekor.

I ämnesplanen för Vår Teater kan vi läsa⁷:

”Genom övningar i samarbete, koncentration och fritt skapande leds eleverna vidare i att testa nya uttryck. Målet är att skapa och att ha kul. Det är viktigt att varje individ blir sedd och hörd. Om gruppen önskar kan arbetet leda fram till ett uppspel eller en föreställning. På Vår Teater kan man också spela teater ’på riktigt’ med kostym, smink, ljud och ljus på riktiga scener....

Vissa teatrar har specialiserat sig på cirkus, dockteater, musikal, musikteater, commedia dell’arte, forumspel, fysisk teater eller kurser i ljus- och ljudteknik....”

För de mindre barnen (6 - 9 år) tillämpas följande metoder för att nå målen

• Teaterlek • Improvisation • Rörelse • Egna pjäser/dramatisering av bok eller saga

Barnen i mellanstadieåldern (10 – 12 år) har

• Teaterlek • Improvisation • Teatersport • Fysisk teater • Egen pjäs/dramatisering av bok/enkla manus

medan ungdomarna (13 – 20 år) arbetar med

• Regellekar • Improvisation • Teatersport • Fysisk teater • Scenframställning • Arbete med manus • Musikteater • Musikal

Av deltagarna i teaterundervisningen är 77% flickor. Det är företrädesvis barn under 10 år som deltar i verksamheten. Medelåldern samt andelen pojkar har sjunkit sedan 1950-talet.⁸ Undervisningen bedrivs i gruppform och leds av en drama/teaterpedagog. Vår Teater finns på 13 teatrar och ytterligare ett antal annex spridda över hela Stockholms stad. Speciellt teaterrika är de södra förorterna med sju barn- och ungdomsteaterscener och ca 43% av det totala antalet teaterlever.⁹

I det här avsnittet kommer undersökningsresultaten vad gäller elevernas synpunkter på drama/teaterundervisningens innehåll och form – både som den är just nu och hur man vill att den ska vara – att redovisas. En avslutande diskussion sammanfattar kapitlet.

---

⁶ Se Hägglund, K, **Vår Teater – de första 60 åren**, sid 103

⁷ Se www.stockholm.se Välj Kulturförvaltningen, klicka fram till Kulturskolan/ämnen.

⁸ 1959 var medelåldern i Vår Teater 11,9 år och andelen pojkar 39 %. År 2002 är medelåldern 10,2 år och andelen 23 %. För ytterligare redovisning av ålder och kön, se kapitlet ”Kulturskolan i Stockholms stad” i denna rapport.

⁹ Motsvarande andelar är för Innerstaden 29 % och Västerort 28 %.

10.2 Vad är bäst med Vår Teater?

Vad uppskattar eleverna mest inom Kulturskolans teaterverksamhet? Samtliga elever har fått en öppen fråga där man ombetts beskriva vad man tycker är bäst med teaterundervisningen i Kulturskolan. Dessa svar har sedan sammanställts och kodats på ett systematiskt sätt. Svaren redovisas i tabellen nedan.

Tabell 62. Vad är bäst med Vår Teater? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande i undersökningen på mellanstadiet (n = 97) respektive högstadiet/gymnasiet (n = 61)

Vad är bäst?	Mellan	Hög/Gymn
Kul, roligt	38	30
Uppträda	28	25
Spela teater	18	39
Kompisar, gruppen	13	46
Göra egna pjäser	13	-
Spela olika roller	10	10
Sminka sig/klä ut sig	8	21
Lekar/övningar	8	13
Friheten/bestämma själv	8	13
Lära sig, träna	7	12
Dansa/sjunga	-	12
Läraren	2	7
Stämningen	2	7

Här får vi ett tydligt besked om vad som är det centrala i verksamheten – teaterleverna framhåller att det är kul att spela teater och att uppträda för publik. Många av eleverna på mellanstadiet uppger också att det är roligt att göra egna pjäser och vi ser att var tionde elev i båda åldersgrupperna uppskattar att få spela olika roller. Vi ser också att nästan hälften av ungdomarna på högstadiet/gymnasiet nämner att det bästa med Vår Teater är att man får möta kompisar eller att vara med sin teatergrupp. En rimlig tolkning av detta resultat kan vara att Vår Teater är en mötesplats för kompisar, både gamla och nya. Läraren utgör inte någon påtagligt central person – vare sig på mellanstadiet eller högstadiet/gymnasiet finns speciellt många kommentarer om verksamhetens ledare. Svaren som handlar om lärande och kunskaper, dvs om utveckling av kompetens, är också förhållandevis få. Dessa uppgifter skapar en bild av drama/teaterverksamheten inom Kulturskolan som för deltagarna i första hand innebär ett fokus på aktiviteten i sig, utan tanke på vad den kan innebära i form av nytta och kunskaper, och på de sociala relationer med jämlingar man skapar där.

Ungdomsgruppen är mer utförlig än mellanstadiegruppen i sina svar kring vad som är bäst. Här kommenterar man i högre grad olika aspekter av innehållet i verksamheten som t ex att sminka sig/

prova kläder, att göra lekar och övningar samt att dansa och sjunga. Drygt var tionde elev framhåller friheten i upplägget och möjligheterna att kunna påverka lektionernas innehåll. Med elevernas egna ord kan beskrivningarna av vad som är bäst låta på följande sätt:

”Att spela teater! Roligt att vara med andra människor som har samma intressen som jag.”

Flicka, åk 4

”Att man själva får välja hur teatern ska vara. Det är kul att hitta på en egen teater/pjä. Och att man har kul!” *Pojke, åk 5*

”Vår Teater är den bästa teatern i världen tycker jag för att på teater får man känna hur det är att vara en annan person och att visa upp.” *Flicka, åk 4*

”Att man blandar lek med utveckling. Alla människor och möten, den härliga stämningen samt att känna att man blir bemött med respekt och allvar. Vuxna som lägger ner tid och arbete med att både vara med oss i våra grupper men också sköta viktiga delar som ljus, ljud & kostym som höjer värdigheten.” *Flicka, åk 1 gymnasiet*

”Att man har så roligt, man får alltid ett gott skratt.” *Flicka, åk 7*

10.3 Vad är sämst med Vår Teater?

Vi har också bitt eleverna att svara på en öppen fråga kring vad som är sämst med Vår Teater. Här nedan kan vi se vad eleverna på mellanstadiet svarar:

Tabell 63. Vad är sämst med Vår Teaterundervisningen? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagare i mellanstadiet (n = 97) respektive högstadiet/gymnasiet (n = 61)

Vad är sämst?	Mellan	Hög/Gymn
Brist på utrustning (kläder, annat material)	4	18
Lokalerna	5	15
Lekarna/övningarna	9	1
För lite tid	8	7
Gruppen	2	8
Jobbigt kring uppspel	6	1
Läraren	4	-
För mycket sång	-	5

Bland de negativa kommentarerna överväger de som har med ”brist på utrustning”. Det kan t ex gälla åsikter om begränsningar i klädförrådet samt brister i ljus- och ljudanläggningen. Även ”lokalernas beskaffenhet” är föremål för kritik med synpunkter på otillräcklig tillgång till scenen, olägenheten att behöva växla lokal och vara i ett källarrum samt att teatern är ”sliten”.

Bland svar som samlat mindre än 10% finner vi synpunkter på ”gruppen” som beskrivs vara ”stökig”, ”prutig” och ha ”dålig närvaro”. Bland flickorna i högstadiet finns också kommentarer om ”för få killar”. Det finns bland deltagarna också en viss kritik mot teaterövningarna som uttrycks i kommentarer som ”för mycket lekar” och ”för lite lekar”. Ytterligare synpunkter är att man ”inte får spela de roller man vill”, missnöje med läraren, ”för mycket sångträning”, ”för lite uppspel” och ”jobbigt kring uppspel”.

10.4 Teaterundervisningens innehåll

Vilka värden söker eleverna i undervisningen? Vad är viktigt för att de ska vilja fortsätta delta i Vår Teaters verksamhet? Och hur är det just nu på lektionerna? Eleverna i undersökningen har fått ta ställning till en rad påståenden som berör såväl sociala/personliga aspekter som rena ämnesmoment i undervisningen.

Tabell 64. Önskemål och uppfattning om drama/teaterundervisningens innehåll.¹⁰ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i drama/teaterundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Lektionerna är roliga	93	68
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	83	60
Det är bra stämning i gruppen	80	59
Jag får spela den roll jag själv vill	75	66
Jag får spela olika roller	67	61
Jag får göra egna pjäser	52	73
Jag får göra teaterlekar	40	58
Jag får sminka mig	33	45
Jag får nya kompisar	30	52
Jag får spela pjäser efter färdiga manus	26	32

De sociala/personliga aspekterna av undervisningen ges en mycket tydlig prioritet av de flesta av Kulturskolans drama/teaterlever. Det betyder att lusten, stämningen i gruppen samt att själv kunna bestämma om innehåll och roller värderas högre än själva ämnesinnehållet, dvs att göra egna pjäser, spela olika roller, göra teaterlekar, sminka sig etc.

¹⁰ Frågornas exakta formulering är för såväl för mellanstadiet elever som högstadie/gymnasieelever ”Så här tycker jag om Vår Teaterundervisningen just nu ”respektive” För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioriteten ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. För en fullständig redovisning av svaren, se tabell 33 och 34 i Tabellbilagan.

I svaren på frågorna kring dessa sociala/personliga aspekter finns en stor diskrepans mellan önskemål och nuläge, vilket innebär att man inte tycker att lektionerna är så roliga, att stämningen är så god eller att man får vara med och bestämma i den utsträckning man önskar. En central uppgift för teater/dramapedagogerna är att hantera gruppen och de olika individernas förväntningar och behov på ett lyckosamt sätt. Kanske visar dessa svar hur drama/teaterverksamheten i högsta grad är beroende av gruppen då alla dessa aspekter av undervisningen går att relatera till gruppdynamiska processer.¹¹ I tabellen ser vi också att alla önskemål om ämnesinnehållet i mycket stor utsträckning uppfylls i det rådande nuläget.

Eftersom Vår Teater är en flickdominerad verksamhet (77% av deltagarna är flickor) är det intressant att fråga om pojkarna på Vår Teater har uppfattningar som skiljer sig från flickornas i dessa frågor. I nedanstående tabell ser vi samma frågor – men nu är svaren uppdelade på pojkar respektive flickor.

Tabell 65. Önskemål och uppfattning om drama/teaterundervisningens innehåll – efter kön. Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i drama/teaterundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta		STÄMMER PRECIS med hur det är just nu	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Lektionerna är roliga	100	90	71	67
Det är bra stämning i gruppen	76	81	70	56
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	90	80	70	57
Jag får spela den roll jag själv vill	86	72	65	66
Jag får spela olika roller	81	63	76	57
Jag får göra egna pjäser	67	48	89	69
Jag får göra teaterlekar	43	39	45	61
Jag får sminka mig	30	34	25	51
Jag får nya kompisar	19	33	21	61
Jag får spela pjäser efter färdiga manus	29	25	16	37

Av svaren i kolumnen ”Mycket viktigt för att man ska vilja fortsätta” framgår att pojkarna bejakar de flesta moment i undervisningen mer än flickorna. Pojkarna gör också en ännu tydligare prioritering än flickorna av lusten som princip då samtliga pojkar tycker att ”lektionerna ska vara roliga”. Pojkarna värderar också att ”få vara med och bestämma vad vi ska göra” samt ”att spela den roll jag själv vill” högre än att ”det är bra stämning i gruppen” jämfört med flickorna. Det är också pojkarna som i störst utsträckning söker värdet av att ”spela olika roller” och att ”göra egna pjäser”.

¹¹ I perioder har Vår Teaters pedagogik haft en stark inriktning på gruppdynamik. Se Hägglund, K, **Vår Teater – de första 60 åren**, sid 55¹²

Fram tonar en bild av att pojkarna tar plats och tar för sig av drama/teaterundervisningen. Flickorna, å sin sida, är mer intresserade av gruppens dynamik i form av god stämning. På mellanstadiet är det också framför allt flickorna som får nya kompisar på Vår Teater. För båda könen är dock diskrepansen mellan önskemålen att kunna påverka undervisningens innehåll och möjligheterna att i nuläget göra det stor för såväl pojkar som flickor. Låt oss se vad högstadie/gymnasiegruppen svarar på samma fråga. I denna grupp är frågorna mer omfattande och innefattar även spörsmål om lokaler och övriga resurser i form av rekvisita och ljus/ljud.

Tabell 66. Önskemål och uppfattning om drama/teaterundervisningens innehåll.¹² Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet

Innehåll i drama/teaterundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta	STÄMMER PRECIS med hur det är just nu
Det är bra stämning i gruppen	89	77
Lektionerna är roliga	87	59
Jag får improvisera	59	62
Jag får utmaningar	59	52
Jag lär mig samarbeta	54	64
Jag får göra teaterövningar	44	56
Jag får nya kompisar	39	41
Jag blir bättre på att spela teater	36	51
Jag får spela olika roller	36	44
Jag får arbeta med musikal och/eller musikteater	33	50
Jag kan påverka innehållet i teaterlektionerna	33	38
Jag får spela den roll jag själv vill	30	40
Jag får spela färdiga manus	28	77
Jag får dansa	21	31
Jag får sjunga	16	27
Jag får sminka mig	10	25
Jag får göra egna pjäser	5	13
Jag får arbeta med ljus/ljud	2	2

¹² Frågornas formulering är för såväl för mellanstadiet/elev som högstadie/gymnasieelev "Så här tycker jag om Vår Teaterundervisningen just nu" respektive "För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att". Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioriteten "Mycket viktigt" och den högsta bedömningen "Stämmer precis". För en fullständig redovisning av svaren på frågan, se tabell 35 och 36 i Tabellbilagan.

De sociala/personliga aspekterna av undervisningens innehåll får även i denna åldersgrupp en hög värdering. God stämning och lustfyllda lektioner, att lära sig samarbeta och få utmaningar ges större prioritet än att få spela olika roller eller färdiga manus. Däremot är angelägenheten om att kunna påverka innehållet i lektionerna, dvs få vara med och bestämma vad man ska göra, inte lika stor bland tonåringarna som i mellanstadiegruppen.

Ser man till överensstämmelsen i svaren mellan önskemålen om hur det ska vara för att man ska vilja fortsätta och uppfattningen om situationen just nu kan man konstatera att en stor andel av eleverna tycker att man lär sig samarbeta och att man får utmaningar men vi ser också en stor bristande överensstämmelse vad gäller lektionernas lustfylldhet och den goda stämningen. I denna åldersgrupp är antalet pojkar så få att svaren ska tolkas med försiktighet.¹³ Dock kan man ur resultaten möjligtvis utläsa några tendenser vad gäller ett könsperspektiv. Där ser vi att det framförallt är flickorna som inte upplever en god stämning och roliga lektioner i den omfattning de önskar. Tydligt är också, i motsats till förhållandena på mellanstadiet, att det är flickorna som i störst utsträckning bejakar alla de olika ingående undervisningsmomenten. Pojkarna på högstadiet/gymnasiet är däremot i nästan lika hög utsträckning som på mellanstadiet entydiga i bedömningen av att lektionerna ska vara roliga för att de ska vilja fortsätta, dvs det betyder mer för dem än för flickorna.

Resultaten visar också på en hög värdering av undervisningsmomentet improvisation. Många av teaterövningarna, t ex röstträning, rumsmedvetenhet, dramatisk gestaltning, fysiska övningar och utforskande av känslouttryck, innehåller improvisatoriska inslag. Allt detta sammantaget bidrar till att skapa utmaningar för den växande personligheten.

En påfallande skillnad gentemot mellanstadiet gäller önskan och förekomsten av att göra egna pjäser. Här värderas ”att spela färdiga manus” högre än att göra egna pjäser. I resultaten framgår att det i högstadie/gymnasiegruppen är absolut mest förekommande att spela färdiga manus. Detta står också i överensstämmelse med Vår Teaters pedagogik där man i de yngre åldrarna framför allt arbetar med att ge form åt barnens egna fantasier för att med deltagarnas stigande ålder på olika sätt gestalta den skrivna dramatiken.¹⁴

En specialgren av teater utgör musikal/musikteater som kan ses som en naturlig spelform i en kulturskola med tillgång till dans, teater och musik. Som vi ser i tabellen arbetar hälften av deltagarna med musikal/musikteater medan en tredjedel anser att det är mycket viktigt.¹⁵

Man måste stanna till vid det mycket låga intresset för att arbeta med ljus/ljud. Sedan 1950-talet har det funnits olika verkstadsgrupper som arbetat med dekor, kostym och mask samt ljus och ljud som ett alternativ och komplement till teater/dramaverksamheten.¹⁶ Traditionellt sett attraherar teknikkrävande sysselsättningar mest pojkar och med tanke på det låga deltagandet av dessa är det

---

¹³ Antalet pojkar bland de svarande på högstadiet/gymnasiet är 15 st. Resultaten redovisas inom parentes i Tabellbilagan, tabell 37.

¹⁴ Se ämnesplanen för teater, www.stockholm.se Välj Kulturförvaltningen, klicka fram till Kulturskolan/ämnen..

¹⁵ Att intresset för genren har ökat kan man konstatera genom att jämföra siffrorna med den undersökning som gjordes i början av 1990-talet på dåvarande Fritidsförvaltningen av Vår Teaterungdomarnas önskemål. Där anger 8 % att de Mycket gärna vill spela musikal. Jfr med 33 % våren 2002.

¹⁶ Dock i mycket begränsad omfattning under de senaste 20 åren.

kanske inte förvånande att intresset är svagt för att arbeta med ljus/ljud. Skulle en ökad satsning på kurser i teaterteknik kunna förstärka deltagandet av pojkar?

10.5 Teaterundervisningens former

Drama/teatergrupperna träffas en gång i veckan med en lektionslängd varierande från ca 45 - 50 min för de yngre barnen till ca 1,5 timme för ungdomsgrupperna. I samband med större föreställningar förekommer ofta extra repetitioner.

Hur ofta vill man ha teaterundervisning och hur många minuter per gång? Frågan är endast ställd till tonårsgruppen och svaren redovisas i tabellen nedan¹⁷:

Tabell 67. Hur ofta vill eleverna ha teaterundervisning? Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet

Undervisning/vecka	Hög/Gymn
1 gång	62
2 ggr	33
3 ggr	5
4 ggr	0

Närmare 2/3 av tonåringarna vill ha undervisningen som det är nu, dvs en gång per vecka. Men en stor grupp (1/3) vill att teaterverksamheten ska ta en större del av deras fritid och önskar undervisning minst 2 ggr/vecka. Hur lång tid vill man ha undervisning vid varje lektionstillfälle?

Tabell 68. Hur många minuter/gång vill eleverna ha drama/teaterundervisning? Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet

60-70 min	90-105 min	120 min	150-180 min
15	17	55	11

Ingen av teatergrupperna på högstadiet/gymnasiet har idag mindre tid än 60 min. De allra flesta av högstadie/gymnasieungdomarna vill dock ha mer undervisningstid. Närmare bestämt vill 66 % av eleverna ha teaterundervisning i minst 120 minuter.

Vi har också frågat eleverna om de föredrar regelbunden undervisning eller intensiv-undervisning i projektform. Svaren fördelar sig enligt följande:

¹⁷ Frågans formulering är "Hur många gånger i veckan och hur många minuter önskar du att undervisningen ska hålla på?"

Tabell 69. Vill eleverna ha drama/teaterundervisning regelbundet eller i projektform?¹⁸*Andel (%) av antalet deltagande på högstadiet/gymnasiet.*

Undervisningsform	Hög/Gymn
Regelbunden undervisning varje vecka under en lång period (precis som nu)	80
Intensivundervisning i projektform, t ex många gånger i veckan under en kortare period som leder fram till en utställning eller samproduktion	20

De allra flesta av teaterleverna föredrar att undervisningen ser ut som den gör idag, dvs grupptid varje vecka under en längre period. Endast en femtedel föredrar i första hand kortare, tidsintensiva projekt.

10.6 Lokaler och utrustning

Vad betyder Vår Teaters scener för deltagarna? I vilken utsträckning värdesätter man sådana saker som kostym, smink samt ljus och ljud. Till ungdomsgruppen har ett antal frågor om lokaler och utrustning ställts. Svaren redovisas i tabellen nedan:

Tabell 70. Önskemål och uppfattning om teaterundervisningens lokaler och utrustning – efter kön.¹⁹ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet. Siffror inom parentes visar att $n < 20$

Lokaler och utrustning	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta		STÄMMER PRECIS hur det är just nu	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Det finns en bra scen	(53)	48	(60)	54
Det finns en bra ljus/ljudanläggning	(20)	48	(53)	65
Det finns ett stort klädförråd	(27)	39	(73)	59
Det finns tillgång till smink och dekor	(33)	35	(73)	52

Svaren på samtliga frågor om lokaler och utrustning visar mycket positiva omdömen av den rådande situationen. Ca 60% av tonårsgruppen anger alternativet ”stämmer precis” vid bedömningen av klädförrådets omfattning samt tillgången på ljus/ljud och smink/dekor. Mest angeläget värderas tillgången på en bra scen.

¹⁸ Frågans formulering är ”Vad föredrar du vad gäller bild- och formundervisningen i Kulturskolan?. Eleverna har sedan ombetts att rangordna de båda alternativen som framgår i tabellen.

¹⁹ Frågornas formulering är för såväl för mellanstadieelever som högstadie/gymnasieelever ”Så här tycker jag om Vår Teaterundervisningen just nu” respektive ”För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att”. Eleverna har i varje fråga kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen görs en jämförelse av den högsta prioritet ”Mycket viktigt” och den högsta bedömningen ”Stämmer precis”. För en fullständig redovisning av svaren, se Tabellbilagan, tabell 38 och 39.

Det finns dock en tendens till stora skillnader i omdömen mellan könen då flickorna ger tillgången på teaterns ljus/ljudteknik ett högre betyg än pojkarna medan pojkarna i större utsträckning anser att klädförrådet är mycket bra. Har detta förhållande att göra med det man traditionellt sett mest känner till? Dvs att flickorna granskar klädförrådet med mer kritiska ögon än pojkarna och vice versa med tekniken?

Att ha möjlighet att sminka sig och att använda dekor i uppsättningarna värderas ungefär lika av pojkar och flickor. Detta finner man i stor utsträckning i dagens situation och åter är det pojkarna som bedömer nuläget mest positivt.

10.7 Att uppträda för publik

Att uppträda för andra innebär för de flesta en utmaning som handlar om att pröva sig själv och sin kapacitet - att ha nerver att stå på scenen, att känna att rösten bär och att budskapet blir tydligt och klart. Föreställningen är i Vår Teaters pedagogik ett delmål som kanske bäst kan beskrivas som ett sätt att samla ihop en arbetsperiod.²⁰ På frågan "Varför går du på Vår Teater?" anger 74% av mellanstadieeleverna och 61% av högstadie/gymnasieeleverna att ett motiv är att få uppträda för publik. Intresset för föreställningen, att visa upp sig och bli sedd, förefaller vara mycket stort för Vår Teater eleverna såväl på mellanstadiet som i högstadiet/gymnasiet.²¹ Hur många föreställningar har Kulturskolans drama/teaterlever medverkat i under det senaste året?

Tabell 71. Deltagande i Vår Teaterföreställningar under de senaste 12 månaderna. Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet²².

Antal föreställningar	Mellan		Hög/Gymn	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Ingen	38	32	(23)	18
1 föreställning	19	35	(23)	35
2Ä– 3	19	31	(31)	28
4 eller fler	24	1	(23)	17

I tabellen ser vi att 62% av pojkarna och 67% av flickorna på mellanstadiet deltagit i minst en föreställning under de senaste 12 månaderna. Motsvarande andel för tonårsgruppen är 77% respektive 82%. Intressant är att bland de pojkar som medverkat i föreställningar är andelen som fått spela många gånger ganska hög. I båda åldersgrupperna har ca en fjärdedel av pojkarna deltagit i fyra föreställningar eller fler under samma period.

²⁰ Se Hägglund, K. **Vår Teater – de första 60 åren**, s 39

²¹ För en jämförelse med svaren på samma fråga för bild & form, dans och musik, se kapitlet "Kulturskolans elever" tabell 7 och 8 i denna rapport.

²² Siffror inom parentes anger att undersökningsgruppen är mindre än 20 st.

Bland högstadie/gymnasieungdomarna är det ca en femtedel som inte har spelat för publik under det senaste året. Motsvarande siffra för mellanstadiet ca en tredjedel. Är teater eleverna nöjda med den omfattning de har fått uppträda för publik? I tabellen nedan redovisas svaren på frågan ”Är det tillräckligt antal gånger?”.

Tabell 72. Är det tillräckligt många gånger? Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet

Antal föreställningar	Mellan		Hög/Gymn	
	Tillräckligt	För få	Tillräckligt	För få
Ingen	31	34	74	21
1 föreställning	47	43	65	21
2– 3 föreställningar	33	30	82	18
4 eller fler föreställningar	17	67	0	100

På mellanstadiet är de som deltagit i en föreställning mest nöjda. Tonårsgruppen däremot visar att de som deltagit i 2 – 3 föreställningar störst tillfredsställelse. Vi ser också i tabellen att de som medverkat många gånger i störst utsträckning är de som tycker att det är för få föreställningar. En rimlig tolkning kan vara att uppspel för publik ger mersmak.

10.8 Har eleverna funderat på att sluta i teaterundervisningen?

En verksamhet påverkas i högsta grad av om de deltagande funderar på att lämna den. För teaterns del gäller det t ex produktionsplanering, stabilitet i rollbesättningen samt svängningar i gruppens dynamik. Vilka är teater elevernas tankar kring ett fortsatt deltagande?

Tabell 73. Har du under detta år funderat på att sluta i Kulturskolans drama/teaterundervisning? (i % av de som svarat på frågan)

Funderat på att sluta i undervisningen	Mellan	Hög/Gymn
Nej	74	66
Ja, någon enstaka gång	19	31
Ja, flera gånger	5	3
Ja, ofta	-	-

I tabellen ovan ser vi hur de allra flesta eleverna vill fortsätta i Vår Teater. 74% på mellanstadiet och 66% på högstadiet/gymnasiet uppger att de inte har några planer på att lämna undervisningen. Det verkar med andra ord vara en mycket stor grupp som är stabil inom verksamheten. Bland mellanstadieeleverna är det 19% och bland tonåringarna 31% som någon enstaka gång har tänkt på att sluta. Inga elever har däremot ofta haft sådana planer.

De anledningar man nämner som orsak till att sluta är på mellanstadiet (i fallande ordning) ”jag har tröttnat”, ”det är för stökigt”, ”har för många aktiviteter, måste välja bort något”, ”känner inte att det är min grej”, ”det är för barnsligt” och ”gruppen”. På högstadiet/gymnasiet anges motivet ”jag har inte tid” som det viktigaste skälet till att vilja sluta. Övriga anledningar är ”gruppen”, ”jag har tröttnat” samt ”jag längtar efter att pröva något annat”.

10.9 Sammanfattande diskussion om Kulturskolans teaterundervisning

Kulturskolans undervisning i teater/drama

– Vår Teater – får ett högt betyg av samtliga elever. Sålunda ger högstadie/gymnasieeleverna verksamheten i genomsnitt betyget 4,3 till verksamheten på en 5-gradig skala. Motsvarande betyg för mellanstadieeleverna är 4,4, vilket också är undersökningens högsta.²³ I vad har denna höga betygssättning sin grund? Vad har drama/teaterverksamheten som de andra ämnena inte har?

Till att börja med kan vi konstatera att det finns få gemensamma negativa synpunkter på verksamheten. Kritiken gäller i första hand brist på material och utrustning men också lokalernas beskaftenhet. Synpunkter om bristande resurser motsägs delvis av den höga uppskattningen av befintliga lokaler och utrustning vilket naturligtvis kan spegla olika förhållanden i skilda delar av staden. Därutöver finns kommentarer kring gruppammansättning och gruppdynamik.

Eleverna i drama/teaterundervisningen fokuserar inte på lärarna i samma utsträckning som man gör inom övriga ämnen.²⁴ Detta tydliggörs såväl i uppfattningen om vad som är bäst, där läraren inte får speciellt många av svaren, samt i värderingen av lärarrollens olika aspekter. Ett förslag till tolkning är att lärarna, genom de undervisningsmetoder som används, i större utsträckning håller tillbaka sin egen roll och låter eleverna själva samt gruppens egen dynamik styra innehållet i undervisningen.

Kulturskolans drama/teaterlever visar, såväl på mellanstadiet som på högstadiet/gymnasiet, i både öppna frågor och i frågor med fasta svarsalternativ hög uppskattning av verksamhetens expressiva moment som t ex lust, socialt umgänge och deltagande i aktiviteten för dess egen skull.

Motiv att delta i en verksamhet för att det är roligt, för att man kan träffa kompisar och utföra aktiviteten utan större tankar på att utveckla kompetens i framtiden beskrivs inom fritidsforskningen som sökandet efter egenvärden i motsats till investeringsvärden.²⁵ Många svar på frågan om vad som är bäst i teaterundervisningen handlar om ”att spela teater”, ”att spela olika roller” och att ”det är kul”, dvs aktiviteten som belöning i sig utan tanke på att den leder till något annat.

Många av dem som deltagit i undersökningen betonar att det finns möjlighet att ”pröva att vara någon annan” – att gå utanför sig själv. Det aktualiserar teatermetodens nära släktskap med leken vars mest utmärkande drag är självförlömmelse, hängivelse, tidlöshet och att aktiviteten har ett värde i sig.²⁶

²³ Detta betyg är också det högsta som givits någon av de hittills kvalitetsundersökta kultur- och fritidsverksamheterna inom Stockholms stad, se tabell 23 i Tabellbilagan.

²⁴ Se kapitlet ”Kulturskolans lärare” i denna rapport, speciellt tabell 80.

²⁵ Se kapitlet ”Några utgångspunkter”, avsnittet 4.2 i denna rapport.

²⁶ Se Knutsdotter Olofsson, B., om lekens väsen i ”Lek för livet” i *Leka för livet*, s 31 – 41.

Hur tänker teaterleverna kring framtiden? Kommer de ha användning av erfarenheterna från Vår Teater? Vi har ställt följande fråga till eleverna på högstadiet/gymnasiet: ”Tror du att du i framtiden kommer att ha glädje av det du lärt dig på Vår Teater?” 93% av de deltagande svarar Ja på frågan. I tabellen nedan redovisas de olika sätt på vilka man tror att man kommer att få glädje av den drama/teaterverksamhet man deltagit i.

Tabell 74. Vad i Vår Teaterundervisningen kommer att ge glädje i framtiden? Öppen fråga, svar i % av antalet på högstadiet/gymnasiet som svarat ja på frågan.

Vad kommer att ge glädje i framtiden?	Hög/Gymn
Lärt sig spela teater (teknik, röst, framträda)	57
Framtida utbildning/arbete	35
Bättre självförtroende	30
Lärt sig samarbeta	14

De allra flesta av teaterleverna anser att de i framtiden kommer få glädje av Vår Teater genom att ha ”lärt sig spela teater”. Att lära sig genom att göra, dvs genom att spela teater lär du dig teater – ett suveränt sätt att tillägna sig ny kunskap!²⁷ Att vara kreativ och lyckas i improvisation ger både tillfredsställelse och glädje. Cirka 1/3 av eleverna menar också att teaterundervisningen har befrämjat den personliga utvecklingen genom att man har fått ”bättre självförtroende”. Att kunna tala inför större grupp är ett stort problem för många människor. Kanske är det bland annat detta eleverna tänker på när ca en tredjedel anger att de tror sig få glädje av teaterundervisningen i en ”framtida utbildning” eller i ett ”kommande yrke”. Både insikten om att få bättre självförtroende samt möjligheten att kunna använda kunskaperna i framtiden visar på en insikt hos högstadiet/gymnasieeleverna om teaterundervisningens investeringsvärden.²⁸

På frågan om vad som är bäst med Vår Teater uppger en mycket stor grupp på högstadiet/gymnasiet men även många på mellanstadiet svar som handlar om ”kompisar”. Uppenbarligen är teatern en mötesplats för gamla och nya kompisar. Här prövar man tillsammans olika sidor av sig själv och bygger på detta sätt identitet och självförtroende.

I dessa processer finns några sidor av teaterverksamheten som skall kommenteras utifrån undersökningsresultaten. Eleverna söker i mycket stor utsträckning lustmomentet i lektionerna men det framkommer vid en jämförelse med deras bedömning av nuläget att en stor skillnad råder mellan önskemål och den faktiska situationen. Vad betyder roliga drama/teaterlektioner för eleverna? Kanske kan man finna svaret genom att se på de övriga moment där en diskrepans råder mellan önskemål och nuläge? Det visar sig att samtliga av dessa har att göra med stämningen i gruppen samt önskemålen att få vara med att påverka lektionernas innehåll, dvs sociala/personliga aspekter av undervisningen. Med tanke på att undervisningen i teater är en gruppverksamhet – och att

²⁷ Jfr Dewey's begrepp ”learning by doing”, ett av reformpedagogikens viktigaste begrepp.

²⁸ Forskning kring s k transfereffekter redovisar t ex positiva resultat för dramaundervisningens effekter på elevernas förmåga att kunna förstå en text. Se Lindström, L. ”Att lära genom konsten” i **Kilskrift**, sid 112.

verksamheten står och faller med gruppen – gör vi antagandet att frågan om lektionernas rolighet skall ses i ljuset av dessa sociala/personliga moment. Gruppens sammansättning och de gruppdynamiska processerna är det som läraren/ledaren i första hand har att konfronteras med när det gäller att skapa en gynnsam undervisningssituation.

För lärarens del handlar mycket av det konkreta arbetet i grupperna om avvägningar mellan deltagarnas olika förväntningar och behov. Under vissa tidsperioder inom Vår Teater har också intresset för de gruppdynamiska processerna varit mycket stort och produktionsmomenten satta på undantag.²⁹ Att skapa en balans mellan dessa delar är kanske det främsta kännetecknet på en drama/teaterpedagogs professionella kunnande. Hur har de senaste årens samhälleliga utveckling påverkat barns sätt att vara? Många pedagoger vittnar om barns stigande behov av individualisering och svårigheter att acceptera grupparbetets villkor. Med undersökningsresultaten som grund vill vi understryka vikten av att Kulturskolan ger plats för diskussioner och fortbildning för lärarkollegiet med fokus på att utveckla kompetensen kring gruppdynamiska processer.

Hur kan Vår Teaters verksamhet utvecklas och bli bättre? Vi har låtit frågan gå till de deltagande tonåringarna och svaren går att utläsa i följande tabell:

Tabell 75. Hur kan Vår Teater bli bättre³⁰? Öppen fråga, svar i % av antalet deltagande på högskolan/gymnasiet

Hur kan Vår Teater bli bättre?	Hög/Gymn
Mer resurser	18
Bättre, fler lokaler	13
Bättre gruppammansättning	11
Mer tid	8
Bättre lärare	7

Förslagen på förbättringar berör i första hand mer resurser till verksamhetens utrustning, fler och bättre lokaler samt bättre sammansättning av grupperna. Dessa önskemål bekräftar de tidigare förda resonemangen. Det framkommer också förslag på att öka lektionslängden samt att förbättra lärarnas kompetens.

Två områden återstår att kommentera. De har inte sin grund i undersökningsresultaten men däremot i de förhållanden som framkommer i registerdata. Det första gäller åldersfördelningen och den andra könsfördelningen inom Kulturskolans drama/teaterverksamhet.

²⁹ Se Hägglund, K, **Vår Teater – de första 60 åren**, s 55.

³⁰ Frågan är formulerad på det sätt som återfinns i tabellrubriken.

Den största offentliga satsningen på barns och ungdomars fritid gäller just de lägre åldrarna och Vår Teater är inget undantag. Här är istället förhållandena extremt snedfördelade: 83 % av de deltagande teaterleverna i Kulturskolan är 12 år eller yngre. Det betyder att andelen tonåringar inte ens utgör en femtedel av det totala antalet deltagare. Det visar sig dessutom att nyinflödet i tonårsgruppen är mycket litet, i själva verket endast några procent, vilket betyder att de flesta som deltar i verksamheten som tonåringar startade redan som barn.³¹

Vari består anledningarna till detta? I kapitlet ”Kulturskolan i Stockholm” redovisas registerdata som visar att medelåldern har sjunkit med nästan två år sedan slutet av 1950-talet.³² Och detta trots att ledningen för Vår Teater vid flera tillfällen har styrt de allra minsta från att börja. Beror detta faktum på innehållsliga faktorer som repertoarval och allmän inriktning? Eller har det mer med formerna att göra? Några säkra svar på frågan har vi inte. Det förefaller vara en allmän uppfattning bland föräldrar och pedagoger att man ska börja tidigt med en aktivitet för att grundlägga ett varaktigt intresse. I såväl Kulturskolan som idrottsrörelsen sker de flesta avhoppet i slutet av mellanstadieåldern vilket kan vara ett resultat av den tidiga debuten, dvs man hinner tröttna och aktiviteten kan förknippas med något som mindre barn gör. Detta avspeglas också i undersökningsresultatens anledningar till att man vill sluta verksamheten.³³

Att arbeta med tonåringar kräver delvis ett annat arbetssätt. Tonårsgruppen ställer andra frågor och har andra krav än de mindre barnen. Betydelsen av organisationens och ledarens förmåga att kunna möta ungdomars önskemål om att verksamheten ”är på riktigt” ska inte underskattas. Behoven gäller både resurser och kunskaper. Tidigare har Vår Teaters egen utbildning utgjort en plattform för verksamhetens behov av grundutbildning och fortbildning. Dessa kurser har dock, med ett undantag, lyst med sin frånvaro under Kulturskolans nu snart sjuåriga historia.

De senaste decennierna har en våldsamt expansiv utveckling ägt rum inom teaterns angränsande områden **film och video**. Är detta verksamhetsgrenar som i ökad utsträckning skulle kunna integreras i Vår Teater?³⁴ Det ställer stora krav på personalens fortbildning och kompetens för att utgöra ett kraftfullt resurscentrum för ungdomars skapandelust. I detta sammanhang kan Kulturskolans fortsatta arbete även innebära rekrytering av ny yrkeskompetens och nya lärarprofiler, kanske i samarbete med bildämnet.

Betydelsen av en könsmissigt väl blandad lärarkår går antagligen inte att underskatta. Denna fråga har också direkt koppling till frågan om den sneda könsfördelningen inom teaterverksamheten. Idag utgör pojkar endast 23% av deltagarna.³⁵ I Kulturskolan är de flesta teater/dramalärare kvinnor, precis som förhållandena är i de flesta yrken inom barnomsorg och skola. Den kvinnodominerade lärarkåren påverkar med all säkerhet sättet att bedriva undervisningen såväl till

---

³¹ Se Tabellbilagan, tabell 22.

³² 1959 var medelålder 11,9 år, år 2002 är den 10,2 år.

³³ Bland argumenten finns bl a ”Jag har tröttnat” och ”Det är för barnsligt”.

³⁴ Film och video har använts i Vår Teater sedan många decennier och tidvis har verksamheten på olika ställen i staden varit blomstrande. För närvarande finns ingen tydlig profilering på film och video inom teaterundervisningen.

³⁵ Motsvarande andel 1959 var 39 %.

form som innehåll. Män och kvinnor tänker på olika sätt, har olika sätt att hantera situationer och betonar olika aspekter som viktiga. För teaterns del kan man tänka sig att det kommer att innebära skillnader i vilka ämnesval som görs för improvisationer, vilken dynamik som är "tillåten" och vilka pjäser man ser som möjliga att spela. Under 50-talet hade "pojks- och äventyrsböcker" en större omfattning av teaternas pjäsrepertoar.³⁶ Det är kanske inte samma böcker som är intressanta för pojkar nu men uppgiften aktualiserar frågan om vilken repertoar och vilka spelsätt som attraherar pojkarna. I början av 1970-talet uppmärksammades genom registerdata att andelen pojkar i verksamheten hade minskat. Man genomförde då en satsning för att öka andelen pojkar, något som också lyckades under några år.³⁷ Vad bestod denna satsning i? Kanske finns här uppslag till dagens pedagoger och skolledare.

"Rör inte en verksamhet som fungerar så bra för flickorna!" kan höras som en uppmaning när den rådande könsfördelningen inom Vår Teater ifrågasätts. Att försämla villkoren för en väl fungerande flickverksamhet är naturligtvis inte heller avsikten. Snarare handlar frågan om att ge pojkarna tillträde till en arena som innebär stora personlighetsutvecklande möjligheter. Det måste uppenbart ske också på pojkarnas villkor och lösningen är kanske inte att se till att det finns ett "miniantal" pojkar i grupperna utan mer att experimentera med former där pojkarna finner sådant som attraherar dem.

En teater är ett ställe fullt av mötesplatser: i foajé, i verkstad, i kostymateljé och på scenen. Teaterarbete omfattar en mängd olika yrkesroller med skiftande arbetsuppgifter som t ex skådespelare, kostymskapare, scenograf, ljus tekniker, regissör och sminkör. I de verkstadsgrupper, som förr fanns i större utsträckning än idag, gavs stora möjligheter till differentiering. Då var också teaterassistenterna fler. Scenbygge, dekor, ljud- och ljus teknik, kostym, smink, rekvisita, produktion, skådespeleri, musik, film, video - alla viktiga på sitt sätt för att en scenproduktion ska komma till stånd. Teatern bär på en stor potential för skilda typer av verksamhet som kan intressera olika personligheter – en resurs som inte till fullo tas tillvara i Kulturskolan idag. Genom att leta okonventionella lösningar kan man kanske bryta det värderingssystem som dagens resurstilldelning skapar och ge förutsättningar för såväl pojkar som flickor att inom Vår Teater söka utmaningar, pröva idéer, samarbeta, hitta likasinnade och knyta nya kontakter, drömma, snacka eller bara vara.

---

³⁶ Hägglund, K (2002), Vår Teater – de första 60 åren, s 153 samt Olenius, E. **Barnteater** som i repertoardelen noggrant redovisar antal pojkar i de pjäser som rekommenderas, sidorna 109 – 118.

³⁷ Hägglund, K, **Vår Teater – de första 60 åren**, s 153. 1973 var andelen pojkar 27 %, 1981 31 %.

11. KULTURSKOLANS LÄRARE

11.1 Lärarens roller

Hur ska en bra lärare vara?

”Småknäpp ... underbar ... glad ... lagom mycket pondus ... kunna skratta ... kunna mycket ... veta vad han/hon gör ... engagerad ... stimulera till att utforska själv.” *Teatergrupp, högstadium/gymnasium*

”Förklara bra ... förstå att man inte förstår och ta om ... rolig ... ge uppmuntran så man känner sig bra och blir mer modig.” *Dansgrupp, mellanstadiet*

”Snäll ... förstående ... kunna hjälpa med råd hur man skall göra ... låta en göra vad man vill.” *Bild & Formgrupp, mellanstadiet*

”Kunna lyssna ... kunna mycket ... vara hjälpsam ... kunna ge anvisningar för att komma vidare ... ha ett brinnande intresse ... vara handledare ,, ge uppmuntran och uppskattning.” *Musikgrupp, gymnasiet*

Orden är hämtade från några av de intervjuer som föregick själva enkätkonstruktionen och som hade till syfte att hitta rätt infallsvinklar till undersökningens frågeställningar om verksamhetens olika aspekter. Med utgångspunkt från svaren i dessa intervjuer utkristalliserades fyra perspektiv på lärarrollen:

- att uppmuntra
- att vara lyhörd och bry sig om
- att förklara/instruera
- att vara ”kunskapsbank”

De fyra aspekterna formulerades till fyra påståenden som undersökningens samtliga deltagande elever på mellanstadiet och högstadiet/gymnasiet har fått ta ställning till.¹ Ställningstagandet har skett i två former: dels som en beskrivning av nuläget – vad man tycker om läraren just nu – men också som ett önskemål – hur ska en bra lärare i bild, dans, musik eller teater vara?

11.2 Hur tycker eleverna att en bra lärare ska vara?

Barn och ungdomar söker sig frivilligt till Kulturskolan för att utöva och lära sig något om det intresse man har. Mellan den obligatoriska skolans olika stadier byts lärarna ut och eleverna möter också flera lärare med olika funktioner. Den lärare barn och ungdomar möter i Kulturskolan kan ibland bli den enda vuxna person som är konstant genom hela skoltiden. Inte sällan får kulturskolläraren unika kunskaper om eleven. Många gånger utvecklas en förtroendefull relation mellan lärare och elev:

¹ Påståendena är ”Min lärare är lyhörd och bryr sig om vad jag tycker”, ”Min lärare förklarar bra för mig” (mellanstadium) – ”Min lärare ger mig bra instruktioner” (högstadium/gymnasium), ”Min lärare ger mig uppmuntran” och ”Min lärare har stora kunskaper”.

”Under åren har jag haft flera lärare och just nu är min nuvarande musiklärare anledning till trivseln i musikundervisningen. Det beror nog på det faktum att eleverna, jag själv inkluderat, har närmare bestämt en vän...” *Pojke, musik, åk 1 gymnasiet*

Undervisningen i Kulturskolans olika ämnen har mycket olika karaktär. T ex försiggår en stor del av musikundervisningen i enskild form medan gruppundervisning med cirka 7 – 15 deltagare är mest förekommande i ämnena bild & form, dans och teater. Det finns dock stora skillnader mellan de tre gruppämnen vad gäller individens förhållande till gruppen samt undervisningens beroende av de gruppdynamiska processerna. Medan teaterundervisningen i hög utsträckning formas av gruppens inre liv kan bild- och formundervisningen kanske snarast beskrivas som individuell undervisning i grupp. Dansgruppen är däremot i första hand föremål för gemensam instruktion av läraren, vilket även gäller de traditionella orkestrarna och ensemblerna i musikundervisningen. Hur vill eleverna i Kulturskolans olika ämnen att en lärare ska vara för att man ska vilja fortsätta i undervisningen? I nedanstående tabeller sammanfattas resultaten på frågan hur en bra lärare ska vara.²

Tabell 76. Hur ska en bra lärare vara för att man ska vilja fortsätta i undervisningen?
Andel (%) av de som svarat ”Mycket viktigt” på mellanstadiet.

Aspekter på lärarrollen	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Min lärare har stora kunskaper	64	73	76	62
Min lärare ger mig uppmuntran	66	58	76	72
Min lärare förklarar bra	86	90	93	83
Min lärare bryr sig om vad jag tycker	87	73	83	84

Tabell 77. Hur ska en bra lärare vara för att man ska vilja fortsätta i undervisningen?
Andel (%) av de som svarat ”Mycket viktigt” på högstadiet/gymnasiet

Aspekter på lärarrollen	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Min lärare har stora kunskaper	55	70	61	41
Min lärare ger mig uppmuntran	61	83	75	77
Min lärare ger bra instruktioner	65	80	85	80
Min lärare bryr sig om vad jag tycker	74	70	80	79

I resultaten kan vi konstatera en påfallande överensstämmelse i prioriteringar av lärarens roller mellan eleverna i de olika ämnena i båda åldersgrupperna. Det finns också intressanta avvikelser

² Frågornas formulering är ”För att jag ska fortsätta vilja gå på musikundervisningen i Kulturskolan är det viktigt att ...”. Eleven har i varje alternativ kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala: ”Mycket viktigt”, ”Ganska viktigt”, ”Inte så viktigt” och ”Inte alls viktigt”. I tabellerna redovisas endast alternativet ”Mycket viktigt”. En fullständig redovisning av svaren kan beställas från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.

som kan vara värda att uppmärksamma för att öka förståelsen för de processer som är utmärkande för respektive ämne och som därmed kastar ljus över de övriga.

Kulturskolans elever vill i mycket stor utsträckning möta en lärare som lyssnar och bryr sig om vad man tycker samt ger bra instruktioner. Denna prioritering gäller samtliga ämnen och eleverna är överens om styrkan i önskemålen.³ Musik- och danseleverna ger dock en något högre prioritet, såväl i mellanstadiegruppen som i tonårsgruppen, för lärarens instruktiva förmåga än de båda andra ämnena gör.

Det ämne som värderar lärarens lyssnande lägst är Dansen. Danseleverna på högstadiet/gymnasiet är också mer angelägna än andra elever om lärarens uppmuntran och uppskattning samtidigt som de uttrycker större önskemål om att läraren ska ha stora kunskaper än eleverna i övriga ämnen gör. Anmärkningsvärd är den låga värdering teaterleverna på högstadiet/gymnasiet gör av lärarens kunskaper. Elevernas rangordning av lärarrollens aspekter kan sammanfattas på följande sätt:

1. Lyssna/Förklara
2. Förklara/Lyssna
3. Uppmuntra
4. Kunskaper

Vid en närmare analys av resultaten visar det sig att flickor och pojkar inte skiljer sig på något avgörande sätt från varandra i prioriteringen av lärarens roller.

11.3 Hur uppfattar eleverna Kulturskolans lärare?

Hur uppfattar eleverna Kulturskolans lärare just nu? Samtliga deltagare i undersökningen har fått redovisa hur man utifrån lärarrollens olika aspekter uppfattar sin lärare idag. I tabellerna nedan kan vi se en jämförelse mellan ämnena vad gäller de som svarat "Stämmer precis".⁴

Tabell 78. Hur uppfattar eleverna lärarna i Kulturskolan just nu. Andel (%) av de som svarat "Stämmer precis" på mellanstadiet.

Aspekter på lärarrollen	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Min lärare har stora kunskaper	83	86	88	70
Min lärare ger mig uppmuntran	67	79	66	70
Min lärare förklarar bra	78	72	75	71
Min lärare bryr sig om vad jag tycker	81	66	66	62

³ Alla önskemål om läraren i detta avseende ligger på mellanstadiet mellan 73 % – 87 % samt på högstadiet/gymnasiet mellan 80 % - 93 %. Enda undantaget är bild & form på högstadiet/gymnasiet som där endast 65 % av eleverna tycker att det är mycket viktigt att läraren kan förklara på ett bra sätt.

⁴ Frågans formulering är "Så här tycker jag om min lärare i Kulturskolan just nu.". Eleven har i varje alternativ kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala: "Stämmer precis", "Stämmer ganska bra", "Stämmer inte särskilt bra" och "Stämmer inte alls". I tabellen redovisas endast svarsalternativet "Stämmer precis". En fullständig redovisning av svaren kan beställas från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.

Tabell 79. Hur uppfattar eleverna lärarna i Kulturskolan just nu.. Andel (%) av de som svarat ”Stämmer precis” på högstadiet/gymnasiet.

Aspekter på lärarrollen	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Min lärare har stora kunskaper	84	87	85	67
Min lärare ger mig uppmuntran	74	66	64	62
Min lärare ger bra instruktioner	71	77	74	73
Min lärare bryr sig om vad jag tycker	84	63	65	62

Vi ser att eleverna i båda åldersgrupperna i första hand bedömer att läraren ”har stora kunskaper”. Lägst värden får lärarens beredskap att ”bry sig om vad eleven tycker”.

Vid en närmare analys av svaren visar det sig att bild & formeleverna påtagligt skiljer sig från övriga elever denna uppfattning såväl på mellanstadiet som i högstadiet/gymnasiet. Eleverna inom Bild & Form anser att läraren, i samma utsträckning som att ha stora kunskaper, även är lyhörd för/bryr sig om eleven. I teater elevernas svar ser vi dessutom en tendens till att uppfatta läraren mer som instruktör än som ”kunskapsbank”. Som en sammanfattning av hur Kulturskolans elever bedömer att lärarna är kan nedanstående uppställning tjäna:

1. Har kunskaper
2. Förklarar/instruerar bra
3. Uppmuntrar
4. Lyssnar

11.4 Sammanfattning

Hur förhåller sig elevernas önskemål om hur en bra lärare ska vara till nuläget, dvs uppfattningen om den lärare man möter i Kulturskolans undervisning idag? Först av allt kan vi konstatera att Kulturskolans lärarkollegium som helhet röner stor uppskattning från de flesta elever. Det absolut övervägande antalet har givit omdömena ”stämmer precis” och ”stämmer ganska bra” i bedömningen av nuläget för lärarrollens fyra undersökta aspekter. Situationen i en frivillig verksamhet är, till skillnad från t ex den obligatoriska skolan, av beskaffenheten att man förmodligen lämnar aktiviteten om man t ex inte skulle komma överens med läraren. Den ovanstående genomgången ska ses som en studie att förstå hur eleverna uppfattar läraren och lärarens förhållningssätt till undervisningen och eleverna.

Då uppmärksammar vi följande: Barn och ungdomar som kommer till Kulturskolans undervisning söker i första hand en lärare som är lyhörd och kan förklara bra. De finner i de allra flesta fall i första hand en ”kunskapsbank”. Detta gäller samtliga. En möjlig tolkning är att läraren i sin profession upprättar sin auktoritet i stor utsträckning genom att ”kunna mycket”.

Lägst bedömning av lärarens kunskaper ger teater eleverna såväl på mellanstadiet som på högstadiet/gymnasiet. Dessa elever efterfrågar också i minst utsträckning lärarens kunskaper. Ett förslag på tolkning är att teatergruppens egen dynamik i större grad än i övriga ämnen är avgörande för

helhetsresultatet och att läraren i denna process medvetet håller sig själv tillbaka. Kanske uppstår härmed en mer jämlik relationen mellan lärare och elev?

Omdömena om lärarna i Bild & Form skiljer sig från samtliga andra ämneslärare genom att eleverna hos dem bedömer att lärarens kunskaper ligger på samma nivå som deras förmåga att lyssna till eleverna och bry sig om vad de tycker. Störst skillnad mellan bedömningen av att lärarens kunskaper och övriga aspekter av lärarrollen finner vi hos musikeleverna såväl på mellanstadiet som i högstadiet/gymnasiet. Kanske är detta ett resultat av att den mer traditionella inlärningssituationen i form av mästare – lärling är mest utbredd i musikundervisningen?

De som i störst utsträckning efterfrågar läraren som en god instruktör är dans- och musikeleverna, vilket kan vara en konsekvens av dessa ämnens pedagogiska upplägg. Vid en jämförelse av de innehållsliga aspekterna i samtliga ämnen arbetar Musik och Dans i större utsträckning med reproducerande moment och i mindre grad med improvisation och eget skapande.⁵

Genom att jämföra svarsresultaten i den öppna frågan om vad som är bäst i undervisningen får vi en uppfattning om i vilken mån eleverna i de olika ämnena har läraren i fokus.⁶

Tabell 80. Vad är bäst i Kulturskolans undervisning? Jämförelse mellan ämnena vad gäller svaret "Läraren". Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Mellan	6	16	30	2
Hög/Gymn	10	40	35	7

Ur tabellen framgår en stor skillnad mellan hur eleverna i de olika ämnena fokuserar läraren i undervisningen. Medan teaterleverna nästan inte alls uppmärksammar "läraren" ges detta svar av såväl flest musikelever i båda åldersgrupperna som flest danselever på högstadiet/gymnasiet.

Kulturskolans lärare är mycket uppskattade av eleverna i verksamheten. Samtliga elever visar också att de olika aspekterna av lärarrollen har stor betydelse för det fortsatta deltagandet. I själva verket ges samma vikt åt lärarens förhållningssätt som exempelvis att lektionerna ska vara roliga och att man lär sig mycket i undervisningen. Det är genom lärarens inspiration och kompetens som undervisningen får näring. Detta medför att Kulturskolan är en mycket personberoende organisation där lärarna utgör den största resursen men samtidigt också de största begränsningarna. Genom att ta elevernas starka önskemål om att läraren ska lyssna och bry sig om vad man tycker – vilket är en självklar konsekvens av Barnkonventionens innehåll – kan verksamheten finna vägar för dynamisk utveckling.

⁵ Se kapitlet "Några reflektioner kring en kreativ mötesplats" i denna rapport.

⁶ För att se alla svar på frågan om vad som är bäst i undervisningen, se respektive kapitlet Bild & Form, Dans, Musik och Teater.

12. REFLEKTIONER KRING EN KREATIV MÖTESPLATS

Ordet kreativitet har sedan 1950-talet varit ett nyckelord i den offentliga debatten om konst, vetenskap och pedagogik. Kreativ kommer från det latinska ordet 'creare' som betyder skapa. Ett sätt att betrakta människans kreativitet utgörs av ”förmågan att komma med nya idéer och förverkliga dem”.¹ I tjänstutlåtande som föregick Kulturskolans bildande angavs som ett av målen för verksamheten ”att arbeta för att utveckla barns och ungdomars eget kreativa skapande.”² Uppdraget formuleras i Kulturskolans verksamhetsplan på följande sätt:

”Kulturskolan skall skapa kreativa mötesplatser ...”

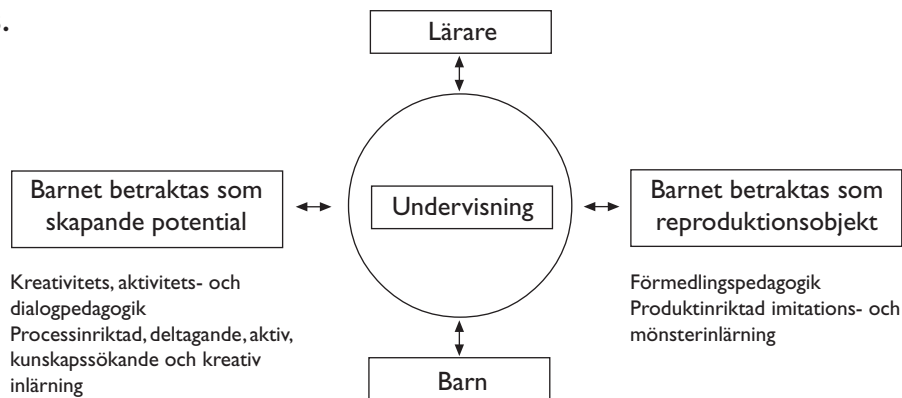
Vilka är Kulturskolans mötesplatser? I vilket avseende är dessa mötesplatser kreativa? Mellan vilka sker mötena i Kulturskolan? Det här avsnittet kommer, med utgångspunkt i ett jämförande perspektiv, undersöka elevens förhållande till kreativitet i Kulturskolans fyra ämnen bild & form, dans, musik och drama/teater.

12.1 Vilka möts i Kulturskolan?

I Kulturskolan möts elever och lärare i grupper, på lektioner och i ensembler, körer och orkestrar. De fysiska mötesplatserna utgörs t ex av teatrar, kulturhus och skolsalar. I resultatredovisningen för de olika ämnena har aspekten av det egna skapandet i form av beredskapen och möjligheterna att producera egna konstnärliga produkter berörts. Genom att göra jämförelser ämnena sinsemellan, och se vad som förenar respektive skiljer dem åt, kan vi skapa en djupare förståelse för Kulturskolans verksamheter, vilka uttryck de tar och vilken betydelse de har för deltagarna.

All undervisning färgas i högsta grad av den människosyn och syn på utbildning/uppfostran som läraren bär på. Nedanstående figur illustrerar de pedagogiska konsekvenserna av två olika sätt att se barnet – som skapande potential eller som reproduktionsobjekt:³

Figur 3.

¹ Se Nationalencyklopedin, ordet kreativitet.

² Utlåtande 1996: Kulturskola i Stockholm, s 19

³ Sandberg, R. Paper 85 | 29

Genom läraren möter eleven konstarterna bild & form, dans, musik, teater/drama och det ”språk” som är basen för den konstnärliga uttrycksformen. Lärarens sätt att förhålla sig till detta språk, han/hennes syn på kultur och kunskap, genererar två grundläggande pedagogiska förhållningssätt som kan beskrivas som

- 1) att handleda elevens eget sökande efter kunskap - ett processinriktat experimenterande arbetssätt
- 2) att förmedla en tradition/ett kulturarv - produktinriktad imitations- och mönsterinlärning

Dessa två olika pedagogiska traditioner medför två helt skilda förhållningssätt för läraren vilka var för sig kommer att generera möjligheter respektive begränsningar för elevens eget skapande och kreativitet. Undervisningen innehåller med stor sannolikhet en blandning av dessa former men med en, för de olika ämnena, observerbar tyngdpunkt.

I all språkinlärning tillägnar sig individen språkets betydelser genom ett utforskande av uttrycksmedlen. Det utforskande sättet i de konstnärliga språken beskrivs lättast med begreppet improvisation som också beskriver ett konstnärligt förhållningssätt och en konstnärlig uttrycksform.

Många forskare pekar på likheterna mellan konstnärligt skapande och lek.⁴ Till lekens kännetecken hör förvandling, tidlöshet (här och nu), självförglömmelse och hängivenhet – tillstånd som är lätta att applicera på den konstnärliga upplevelsen och skapandet. Aktiviteten ”att leka” är sin egen belöning (jfr att musicera, dansa, måla, agera).

Ett grundläggande villkor för att lek respektive en kreativ miljö ska uppstå är att deltagarna känner sig trygga och att en god stämning är förhanden. Flera forskare betonar också humorns betydelse för kreativiteten.⁵ I vår undersökning är deltagarna eniga om att lektionerna ska vara lustfyllda.

Tabell 81. Prioritering av lektionernas lustfylldhet – hur vill man att undervisningen ska vara för att man ska vilja fortsätta? Andel (%) av antalet svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

Mycket viktigt med roliga lektioner	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Mellanstadium	87	85	85	93
Högstadium/gymnasium	87	80	82	87

I den jämförande tabellen ser vi att de allra flesta deltagarna i samtliga ämnen ger hög prioritet åt lustfyllda lektioner. Denna variabel, liksom god stämning, kan sägas utgöra den önskade miljö Kulturskolans elever vill att undervisningen ska bedrivas i, dvs den ska ge mötesplatserna karaktär. Hur ser situationen ut just nu? I vilken mån bedömer Kulturskolans elever att dessa villkor är förhanden? I vilken utsträckning deltar de i skapande processer i Kulturskolans undervisning?

⁴ Knutsdotter Olofsson, B. ”Lek för livet” i Leka för livet, s 47 och Skoglund, C, ”Några föreställningar om kreativitet och skapande genom tiderna” i antologin Barns skapande lek, s 23

⁵ T ex Bronowski och Koestler, se Skoglund, C, ”Några föreställningar om kreativitet och skapande genom tiderna” i Barns skapande lek, s 23.

I nedanstående tabeller ser vi ämnena i perspektivet kreativa mötesplatser. Här kan vi utläsa i vilken grad deltagarna anger huruvida det stämmer precis att lektionerna är roliga samt att man får skapa eget konstnärligt material.

Tabell 82. Aspekter på kreativitet i Kulturskolans undervisning – hur är det just nu? Andel (%) av antalet svarande på mellanstadiet

Stämmer precis	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Lektionerna är roliga	74	71	56	68
Jag får göra egna pjäser/danser/låtar	- ⁶	33	10	73
Jag får improvisera ⁷	-	-	12	-

Som vi ser i tabellen ovan skiljer sig de olika konstformerna åskilligt åt med avseende på lektionernas lustfylldhet och möjligheten att skapa egna konstnärliga produkter. Bild & formlektionerna toppar i elevernas bedömning vad gäller lustfylldhet medan dans och teater på mellanstadiet kommer tätt efter. Minst roliga är musiklektionerna.

Ser man till möjligheterna att skapa eget material blir skillnaderna ännu större. I bild- och formundervisningen är pedagogiken så entydigt inställd på att producera eget material att frågan inte ens har ställts till eleverna. Teaterleverna på mellanstadiet får i mycket stor utsträckning själva göra sina pjäser medan man i dansundervisningen men framför allt i musikundervisningen inte använder denna konstnärliga uttrycksform i någon större utsträckning.

Vad gäller förekomsten av improvisation har frågan på mellanstadiet endast ställts till musikeleverna. Ungefär var tionde elev uppger att det ”stämmer precis” att de får improvisera. Improvisation i form av ett prövande arbetssätt måste sägas ingå i bildpedagogikens grundvalar. I drama/teaterundervisningen är improvisation en grund för de flesta teaterlekar, vilket bör medföra att alla barn är bekanta med detta uttrycks sätt. I vilken utsträckning improvisation används i dansundervisningen på mellanstadiet har vi dock inga uppgifter om. Hur ser motsvarande situation ut på högstadiet/gymnasiet ?

Tabell 83. Aspekter på kreativitet i Kulturskolans undervisning – hur är det just nu? Andel (%) av antalet svarande på högstadiet/gymnasiet

Stämmer precis	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Lektionerna är roliga	81	73	47	59
Jag får improvisera	- ⁸	21	22	62
Jag får göra egna pjäser/danser/låtar	- ⁹	21	4	13

⁶ Frågan är ej ställd till bild- och formeleverna.

⁷ Frågan är ej ställd till bild- och formeleverna samt dans- och teaterleverna.

⁸ Svaret alldeles för självklart för att frågan skulle ställas.

⁹ Se kommentaren i fotnoten ovan.

I tabellen ovan ser vi att resultaten från högstadiet/gymnasieelevernas svar ser lite annorlunda ut. Här får bildundervisningen en ännu högre bedömning av lustfyllda moment medan teater och musik av högstadie/gymnasieeleverna bedöms som mindre roliga än i mellanstadiet.

Vad gäller det egna konstnärliga skapandet är situationen för teater eleverna på högstadiet den motsatta i förhållande till mellanstadiet. Föreställningarna på högstadiet/gymnasiet bygger i första hand på färdiga manus, vilket också står i överensstämmelse med Vår Teaters metodik. Teater eleverna visar också att man i mycket hög utsträckning får använda sig av improvisation i undervisningen. De ger också improvisation en hög prioritet i frågan om vad som är viktigt för att man ska vilja fortsätta undervisningen.¹⁰

Improvisation som konstnärligt uttrycksätt används minst i dans- och musikundervisningen. Musikeleverna får också mycket liten utsträckning producera eget material i form av låtar. Genom dessa uppgifter skiljer sig musikundervisningen från övriga ämnen eftersom den till allra största delen förefaller bygga på reproduktion av andras material.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Kulturskolans kreativa mötesplatser i form av ”sammanträffanden som skapar möjligheter för nya idéer att förverkligas”¹¹ i första hand kan anses försiggå inom ämnena Bild & Form och Teater. Här har det egna skapandet har tagit en självklar plats i undervisningens innehåll och former. Det är också i dessa ämnen som reform- och aktivitetspedagogiska strömningar har haft störst påverkan.¹²

Inom Dans men framför allt inom Musik sker en stor del av undervisningen genom att lära ut färdiga mönster som reproduceras av eleverna. Improvisation har en mindre plats och efterfrågas heller inte i någon större utsträckning av eleverna.¹³ Bland de dansande tonåringarna är däremot önskan att skapa eget material större än vad som ges möjlighet på lektionerna idag.¹⁴ Dessa omständigheter påverkar individens möjligheter att behärska ett konstnärligt språk för ett eget uttryck. Att som lärare våga tro på att det går att förena improvisation, lek och fritt skapande övning och målinriktad färdighetsträning förutsätter både bred pedagogisk kompetens och vilja att ge sig ut i okänd terräng.

Det är intressant att ställa sig frågan vad mötet med olika konstnärers verk betyder för elevernas egen konstnärliga utveckling. Kanske uppstår kompositionskraft och förståelse för skapande processer i samspelet mellan upplevelse av annan konst och egna inre bilder? Inom musikundervisningen utgörs en stor del av ämnesstoffet av produkter av färdiga kompositioner av hög konstnärlig kvalitet från olika genrer som klassisk musik, jazz, pop etc. På samma sätt möter tonåringarna i Vår Teater världslitteraturens klassiker i form av Shakespeare, Lorca, Fo etc medan dansundervisningens konstnärliga stoff i stort sett uteslutande består av pedagogens koreografier. En intressant fråga är också huruvida man i bild & formundervisningen använder sig av konstnärers verk som utgångspunkt för det egna skapandet.

---

¹⁰ Se Tabellbilagan, tabell 35

¹¹ Se orden ”kreativ” respektive ”mötesplats” i Nationalencyklopediens ordbok.

¹² Se avsnittet 4.1 i kapitlet ”Några utgångspunkter”.

¹³ Se Tabellbilagan, tabellerna 18, 24 och 26.

¹⁴ Se kapitlet ”Dans”, tabell 28

För musikens del är omständigheterna kring den lilla andelen eget skapande också tänkvärda i förhållande till resonemangen kring musikskolornas betydelse för ”det svenska musikundret”. Den stora exporten av svensk pop/rock har eget producerat material som yttersta kännemärke. Helt uppenbart är att det inte är i musikskolan/kulturskolan man lär sig detta.

13. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

13.1 Inledning

Kulturskolan i Stockholms stad bildades år 1996 genom en sammanslagning av kommunala musikskolan och Vår Teater. Med etablerandet följde uppdraget att bygga ut verksamheterna Dans och Bild & Form. År 2002 kostade verksamheten ca 100 miljoner och omfattade vid årskiftet 2001/2002 12 600 barn och ungdomar. År 2002 fanns 63% av Kulturskolans elever i musikundervisning, 31% i Vår Teater, 4 % i dansundervisning och 2% i bild & form.¹

Under de senaste årtiondena har det i allt högre grad förts fram krav på att barns och ungdomars åsikter ska utgöra ett viktigt underlag för offentliga organisationers verksamhetsplanering. I Stockholm ligger FN:s barnkonvention till grund för stadens riktlinjer i denna fråga, vilket också avspeglar sig i Kulturskolans verksamhetsplan. Syftet med denna rapport är att redogöra för hur barn och ungdomar i verksamheten uppfattar och värderar Kulturskolans undervisning inom de konstnärliga ämnena bild & form, dans, musik och teater.

Våren 2002 genomfördes vår enkätundersökning bland eleverna i Kulturskolans samtliga ämnen.² Svarefrekvensen för hela undersökningen är omkring 85%. Det är vid läsningen viktigt att hålla i minnet att de åsikter som avspeglas i svaren enbart gäller den grupp av barn och ungdomar som deltar i Kulturskolans verksamhet idag. Värderingar och önskemål hos övriga barn och ungdomar kan vi inte uttala oss om. Här behövs ytterligare forskning men också utvärdering av de experiment att nå nya grupper som i dag görs inom Kulturskolan. Avgörande för tolkningen är också att svaren från mellanstadiebarnen i högre grad än de från högstadiet/gymnasiet speglar "alla barn". I slutet av mellanstadieåldern sker de stora avhoppet av deltagare. De ungdomar som fortsätter i verksamheten kan därför sägas aktivt ha valt den typ av undervisning som bedrivs idag. Det skulle givetvis vara ytterst intressant att göra en studie bland de barn och ungdomar som slutat i Kulturskolan i just mellanstadieåldern.

13.2 Varför är de flesta av Kulturskolans deltagare flickor?

Förutom Barnkonventionen anger också Kulturskolans verksamhetsplan mål som grundar sig i stadens riktlinjer för jämställdhet. Registerdata anger att 64% av Kulturskolans elever är flickor och 36% är pojkar. Detta förhållande är motsatt det som gäller inom föreningsidrotten där pojkarnas andel är 60%. Kulturskolans olika ämnen skiljer sig åt i det avseendet att dansundervisningen har det allra största deltagandet av flickor (93%) medan musikundervisningen är förhållandevis jämt fördelad (45/55). Motsvarande andelar för bild & form och Vår Teater är 24/76 respektive 23/77. Inom musikundervisningen finns stora skillnader mellan de olika instrumentgrupperna så till vida att det framför allt är flickor som sjunger (både solosång och kör) samt spelar fiol, tvärflöjt och blockflöjt medan pojkarna dominerar gitarr- och slagverksundervisningen. Några enstaka instrument som klarinett och dragspel har en jämn könsfördelning.

¹ I januari 2003 var antalet deltagare 13 500 med fördelningen 61 % Musik, 29,5 % Teater, 6,5 % Dans och 3 % Bild & Form.

² Samtidigt fick även musikelevernars föräldrar på låg- och mellanstadiet svara på en rad frågor om undervisningen.

Vad är det i Kulturskolans undervisning som tilltalar flickor i högre grad än pojkar att delta? Vad är det som gör att kvinnor/flickor är överrepresenterade både bland besökare på kulturinstitutionerna och bland de aktiva i huvuddelen av kulturaktiviteterna?³ Vilka är dessutom orsakerna till att flickor i Kulturskolan är starkt överrepresenterade i Teater, Dans och Bild & Form och bara svagt överrepresenterade i musikundervisningen som helhet? Dock har vissa instrument och framförallt sång nästan enbart flickor som deltagare. Vad förenar dessa ämnen? Frågan är också varför det finns en stark överrepresentation av flickor i tävlingsidrotterna dans, konstakning och ridning. Låt oss först konstatera att det ligger utanför den här skriftens syfte att försöka ge svar på dessa stora frågor. Vi vet dock, genom de stora fritids- och kulturvaneundersökningarna, att flickor i betydligt högre grad än pojkar formulerar att det är viktigare att syssla med dans och teater och i något högre grad även att spela ett musikinstrument/sjunga.⁴ Flickor vill också i högre grad än pojkar att kommunerna ska satsa skattemedel på kultur.⁵

Det finns dock anledning att framhålla att det i stort saknas både försök att förklara varför flickor dominerar vissa aktiviteter på fritidsområdet såväl som teoretiska modeller för förståelsen av detta. De genusteorier som utvecklats av bl a Yvonne Hirdman har försökt förklara och förstå varför kvinnor inte i samma grad som män har tillgång till arenor som genererar makt. På fritidsområdet har genusteorierna använts för att bl a förklara männens överrepresentation bland idrottens makt-havare och utövare. Teorin har också brukats för att förstå varför kvinnor får mindre av idrottens investeringar trots att det i den politiska processen har beslutats om att kvinnor ska ha lika stor andel av nysatsningarna som män.⁶ Ett mycket angeläget framtida forskningsprojekt är därför att försöka både utveckla teoretiska modeller och konkret förståelse kring varför flickor och kvinnor i högre grad än pojkar och män söker sig till kulturområdet i allmänhet och till Kulturskolans undervisning i bild- och form, dans och teater i synnerhet. Ökade kunskaper inom detta område kommer med stor sannolikhet även att kasta ljus över anledningarna till pojkarnas/männens mindre grad av aktivitet – och också de faktorer som är avgörande för deras deltagande. Det framtida forskningsprojektet om flickornas överrepresentation i framför allt kulturaktiviteter men även i vissa idrottsaktiviteter bör troligtvis söka orsakerna i maktfördelningen i samhället i stort, i socialisationsprocessen, i flickors sätt att söka identitet och deras nuvarande preferenser samt i kulturaktiviteternas innehåll, pedagogik och metodik.

Genom att jämföra registerdata från olika år finner vi också att andelen pojkar inom Vår Teater har minskat sedan slutet på 1950-talet.⁷ Vilka är orsaker till detta? Man kan fråga sig om könsskillnaderna i samhället i stort har ökat under denna period men mycket talar tvärtom för att en utjämning har skett. Flickorna har t ex under dessa år erövrat flera områden som tidigare varit mansdominerade. Det kan gälla olika yrken (t ex lärare på högre stadier, läkare, tandläkare) och idrottsgrenar (fotboll

³ Se t ex **Den kulturella välfärden**, s 25 – 32.

⁴ Se Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?**, tabell 26.

⁵ Se Blomdahl/Elofsson, **Vad ska kommunerna satsa på?**

⁶ Se Blomdahl, U, "Fritidens dolda läroplan" i **Fritid i ny tid**.

⁷ 1959 var andelen pojkar i Vår Teater 39%. Andelen pojkar i teaterundervisningen idag är 23%.

och ishockey). Dessutom har de ökat sin andel inom andra delar av föreningslivet som t ex scouting och frikyrkan. Pojkar har under samma period dessutom fått tillgång till traditionellt kvinnliga attribut som örhängen och hårfärgning.

Kent Hägglund ställer i *Vår Teaters jubileumsbok* frågan om *Vår Teaters* innehåll har feminiserats under de senaste decennierna.⁸ Enligt Hägglund fanns bland *Vår Teaters* pjäser under 1950-talet en betydande repertoar av dramatiserade ungdomsböcker med många mans- och pojkroller. Kanske hänger den förändrade könsfördelningen ihop med den omorientering i mansrollen som förespråkades under 1970-talet då inte längre brutalitet och krig blev tillåtna uttryck i lekar och fantasier. Kanske följde med detta att pojkars definition av äventyr och utmaningar försvann från improvisationer och repertoar? I takt med ett ökat fritidsutbud har pojkar idag inget problem att finns sådant som traditionellt sett uppfattas mer passa dem.

Det är intressant att konstatera att dansvärldens kvinnodominans under motsvarande tidsperiod på ett påtagligt sätt brutits genom dansformen breakdance. Här är de akrobatiska inslagen tillsammans med starka tävlingsmoment framträdande. Denna dansform verkar dock ännu inte ha fått något genomslag i Kulturskolans utbud. Könsfördelningen bland danslärarna i Kulturskolan är också till 100% kvinnodominerad och 93% av de deltagarna är flickor.⁹ Att som pojke utöva traditionell danskonst kan vara mycket provocerande och bestraffas hårt av andra pojkar. Samtidigt kan man ifrågasätta om modern och nutida dans har fått en rättvisande marknadsföring. Här finns kraftfulla tekniker som även borde attrahera pojkarna.¹⁰ Ytterligare en intressant aspekt är att mer dansanta former av kampsport t ex capoeira och aikido nu används inom flera dansutbildningar, vilket också kan innebära ett närmande mellan traditionellt manliga och kvinnliga världar.

De första uppgifter vi finner om könsfördelningen i Stockholms kommunala musikskola gäller år 1982. Då var andelen pojkar respektive flickor samma som den är idag dvs 45/55. Tydligt har musikverksamheten i större utsträckning än teatern fortfarande samma attraktionskraft för pojkar. Kan detta hänga ihop med att musikutövande har högre status än teaterverksamhet? Eller har musiklärarna större möjligheter att tillfredsställa pojkars respektive flickors eventuella olika önskemål om musiksmak och musicerande? Det går inte heller att bortse från att musikundervisningen är det enda ämne i Kulturskolan som har en i det närmaste jämn könsfördelning på lärarsidan. Vissa musikgenrer som pop/rock/jazz är i hög utsträckning mansdominerade - med undantag för sång. Det gäller såväl de instrument som används, dvs i första hand elgitarr, elbas, trumset, men också andelen pojkar/män i ensembler och spelgrupper. På musikhögskolorna har idag linjerna med afro-amerikansk¹¹ inriktning en kraftig överrepresentation av manliga studerande. De kvinnliga studerande inom denna genre är i huvudsak sångerskor. Musikerutbildningarna med klassisk

---

⁸ Hägglund, K, *Vår Teater – de första 60 åren*, s 153

⁹ På Danshögskolan pågår just nu ett projekt för att öka andelen manliga studenter i utbildningen.

¹⁰ Inom modern och nutida dans förekommer t ex kontaktimprovisation.

¹¹ Till afro-amerikansk musik räknas jazz, soul, rock/pop m fl

inriktning har däremot en könsfördelning som är förhållandevis jämn, i själva verket nästan identisk med musikundervisningen i Kulturskolan.¹²

Hör denna dominans även ihop med användandet av noter respektive gehörsläring och improvisation? Könsskillnader i dessa frågor slår inte igenom i speciellt stor omfattning i vårt material, antagligen beroende på att flesta lärare verkar undervisa med hjälp av noter. Kanske har de pojkar som söker ett annat sätt att musicera redan slutat i Kulturskolan - eller har de möjligtvis aldrig börjat. En annan förklaring kan vara att de musicerar på ett annat sätt utanför musikundervisningen och använder musiklektionerna till största delen för att få instrumentalkunskaper. Har inte pojkarna rätt till kultur i samma utsträckning som flickor? Under många år har föreningsidrotten arbetat under politiska direktiv för att utjämna könsskillnaderna. Det har i dessa sammanhang hävdats att flickor mår bra av att t ex spela fotboll, att det stärker deras självförtroende och initiativförmåga osv. Inom idrottsrörelsen har man också arbetat hårt för att finna former för utövandet som tilltalar flickor och också försökt få dem att delta i traditionellt pojkdominerade verksamheter. När får vi höra motsvarande uppmaning att det vore bra och utvecklande för pojkar att stärka det estetiska sinnet och fördjupa den empatiska förmågan? Och när får kulturskolorna i landet samma uppdrag att nå pojkar som idrottsrörelsen har fått gentemot flickorna? För att åstadkomma en förändring i Kulturskolans könsfördelning behöver såväl lärare som arbetsledning inom Kulturskolan fortbildning kring hur pojkar respektive flickor i allmänhet söker sin identitet.

13.3 Varför är det så stor andel små barn i Kulturskolan?

73% av Kulturskolans deltagare är under 13 år och 27% är i tonåren och därav är enbart 8% i gymnasieåldern. Lägst är andelen tonåringar i Vår Teater med 17% och högst i musikundervisningen där 33% utgörs av elever över 12 år. Genom att jämföra registerdata över tid ser vi också att medelåldern på Vår Teater har minskat med 1,7 år från 1959 till 2002 medan andelen barn i musikskolan under 12 år varit konstant sedan början på 1980-talet.¹³ Det senare är antagligen resultatet av ett strikt regelverk som endast undantagsvis medgivit start före åk 3.

Det verkar vara en allmän uppfattning i vårt samhälle att hävda att det är viktigt att börja med en verksamhet tidigt för att på sikt utveckla stor färdighet. Under de senaste decennierna har debuten för organiserad verksamhet inom både idrott och kultur sjunkit allt längre ner i åldrarna. Förekomsten av babysim, babyrytmik, babysång och babygympa varslar om ett starkt intresse hos föräldrar att mycket tidigt ge barnet möjligheter till en god start i livet. Tanken är kanske många gånger inte att bereda vägen för en framtida yrkeskarriär utan snarare att för sitt barn presentera så många sidor

---

¹² Könsfördelningen på den klassiska musikerlinjen var på Kungliga Musikhögskolan i Stockholm hösten 2002 48% manliga och 52 % kvinnliga studenter. Motsvarande siffror för afro-amerikanska musikerlinjen är 88/12. Alla pedagoglinjer, utom mediepedagog (innefattar datorer) och pedagog inom de afro-amerikanska genrerna, samt all vidareutbildning har däremot en stark överrepresentation av kvinnliga studenter. Källa: Registerdata, KMH.

¹³ 1959 var medelåldern på Vår Teater 11,9 år medan den idag är 10,2.

av det goda livet som möjligt. Kanske har också teorier som Matti Bergströms – att man måste börja tidigt med en aktivitet för att ”trampa upp stigarna i hjärnan” – blivit en del av ett allmänt tankegods kring uppfostran. Bergström är dock mycket noga med att ange leken som grund för inläring.¹⁴ De flesta som börjar i Kulturskolans verksamhet slutar i 10 – 12-årsåldern. Detsamma gäller förhållandena inom t ex idrottsrörelsen. Kan det vara så, i motsats till vad många föräldrar tror, att en tidig start leder till ett tidigt avvecklande av aktiviteten? I kultur- och fritidsvaneundersökningarna anger de flesta som slutat i Vår Teater att man tröttnat, dvs man har uppnått en mättnad.¹⁵

Men problemet kan ha flera sidor. Kanske är det så att den pedagogik och det lektionsupplägg som används inte attraherar ungdomar. Svaren som anger anledningar till att sluta visar också att många tycker att verksamheten är barnslig. Verksamheten utformning kräver något annat när barnen växer. Kraven på undervisningsmaterial, utrustning och innehåll är annorlunda för en tonåring än för de yngre barnen. Plötsligt kan pedagogerna befinna sig i situationen att barnen är ”ett halv århundrade före sina lärare. De representerar samhället därute, ett impulsivt liv med sinne för det nya och för förändring och oväntade upplevelser.”¹⁶

En annan orsak till det stora deltagandet av mindre barn kan också vara de tider som erbjuds för undervisningen. Startar man tidigt på eftermiddagen kan bara de yngre barnen komma. Många pedagoger är även småbarnsföräldrar med önskemål att förlägga en stor del av undervisningen på dagtid. En högst förståelig önskan - men kanske med stora konsekvenser för verksamheten.

När man nu ser att Kulturskolan i en sådan utsträckning domineras av mindre barn borde man då inte se över formerna för nyrekrytering av ungdomar och prioritera dessa vid intagning från kölistan? Uppenbara pedagogiska konsekvenser är att utveckla metodik för tonåringar och dessutom vid nyanställningar ge företräde åt personal med erfarenheter från arbete med dessa åldrar. Utvärdering av pågående projekt och uppföljning krävs för att göra verksamheten lyckosam. För teaterns del blir också en konsekvens att återuppväcka idén om en ungdomsteater.

För att åstadkomma en förändring av åldersfördelningen är det också viktigt att inga beslut fattas om att låta barn börja ännu tidigare. Det är också avgörande med en genomtänkt fortbildning för personal och arbetsledning som ger ökade kunskaper om ungdomskultur, vad tonåringar söker och kring tonårstiden i allmänhet.

13.4 Vilket uppdrag ger eleverna Kulturskolan?

I vår undersökning anser 74% av bild & formeleverna, 97% av danseleverna, 89% av musikeleverna och 82% av teaterleverna att Kulturskolans undervisning i första hand ska vara till för de barn och ungdomar som vill prova bild & form, dansa, spela ett instrument/sjunga eller spela teater. Endast en mindre del vill att skolans högsta prioritering ska vara att tillgodose dem vars

¹⁴ Bergström, M. **Neuropedagogik**, sid 66 och framåt

¹⁵ Se Blomdahl/Elofsson, **Varför har du slutat i Vår Teater och Musikskolan? – en presentation av 1990-talets studier**.

¹⁶ Bergström, M, **Barnet den sista slaven**, sid 10

planer är att söka ett yrke inom konstområdet. I viss mån tycker man att det ska finnas plats för båda inriktningarna men amatörperspektivet är förhärskande för både barn och föräldrar.¹⁷ Liksom drivkraften i den etymologiska grunden för ordet amatör – kärlek – är lust, vill både barn, ungdomar och föräldrar att Kulturskolans undervisning ska ha det lustfyllda lärandet i centrum.

”Det handlar om lusten att spela, inte att bli tvingad”. *Flicka, åk 9, tvärflöjt*

I resultaten av samtliga kultur- och fritidsvaneundersökningar framkommer att lustmomentet är lika viktigt för deltagandet i så vitt skilda aktiviteter som idrott, scouting, teaterbesök och frikyrka¹⁸. Om en fritidsaktivitet inte innebär lust och glädje - varför ska man då fortsätta att lägga ned tid och pengar på att delta? Tvång hör hemma någon annanstans och är för många associerat med arbete och den obligatoriska skolan. Förhållandena i en storstad skiljer sig dock delvis åt från mindre städer och orter. Här finns ett mycket brett utbud av konkurrerande aktiviteter för eleverna på fritiden och i valet mellan dem kommer lustmomentet att fälla det slutliga avgörandet. Över 80% av eleverna i Kulturskolans samtliga ämnen såväl i mellanstadiet som på högstadiet/gymnasiet tycker att det är mycket viktigt att lektionerna ska vara roliga. Mest betydelsefullt är det för teaterleverna på mellanstadiet där 93% av deltagarna anser att det är ”mycket viktigt”. I svaren på den öppna frågan ”Vad är bäst i Kulturskolans undervisning?” är ”Kul, roligt” den mest frekventa kommentaren i gruppämnena på mellanstadiet och den uppges av 43% av bild & formeleverna, 43% av dans eleverna och 38% av teaterleverna. Motsvarande andel för musikeleverna i samma åldersgrupp är 22%. Även i svaren på andra frågor ser vi att barn och ungdomar kommer till Kulturskolan för att de vill ha roligt.

Vad är det som gör en lektion är rolig? Vilka ingredienser ska finnas med för att lärandet ska bli lustfyllt? Vårt undersökningsmaterial ger inga tydliga svar på frågan. Däremot kan vi konstatera att man inte tycker att lektionerna är roliga i den utsträckning man önskar. Minst roligt tycker eleverna att det är i musikundervisningen. Bara 56% på mellanstadiet och 47% på högstadiet/gymnasiet anser att det stämmer precis att lektionerna är lustfyllda. Motsvarande andelar för bild & formeleverna 74/81, för dans eleverna är 71/73 samt för teaterleverna 68/59. I själva verket är kanske ett av de viktigaste samtalsämnena för lärarkollegiet på pedagogiska konferenser och studiedagar just att ta reda på vad roliga lektioner och ett lustfyllt lärande innebär. Här är barn och ungdomar själva den viktigaste informationskällan.

Människan har ett fantastiskt sätt att lära sig – genom lek. I leken prövar vi oss fram, testar gränser, erfar möjligheter och erövrar nya perspektiv på oss själva. Leken är inte dock inte speciellt högt värderad i vårt samhälle. ”Han/hon ’bara’ leker” uttrycker något som inte är seriöst, ibland till och med vårdslöst, det verkar ske utan ansträngning och, kanske framför allt, det verkar vara roligt.¹⁹

---

¹⁷ Se Tabellbilagan, tabell 38.

¹⁸ I fritids- och kulturvaneundersökningen i Vallentuna 2002 var t ex ett av svaren på frågan om fritidsaktiviteter ”kyrkliga men roliga saker”.

¹⁹ Se **Nationalencyklopedin**, ordet lek

I ett samhälle som velat förneka lusten har leken varit provocerande. Det lekfulla förhållningssättet verkar vara mest avlägset i musikundervisningen.

”Vi hava väl ej musikundervisning för att det ska vara roligt.”

stod att läsa 1904 i en recension av Alice Tegnér's sångbok ”Sjung med oss mamma”.²⁰

Vi har inte samma sorts barn nu som för t ex 20 år sedan. Många lärare vittnar om elevernas bristande uthållighet att öva och därmed förbereda sig för mer långsiktiga mål. Kulturskolans ämnen använder i olika utsträckning ett arbetssätt som grundar sig i upplevelsen här och nu, dvs där metoderna har olika grader av expressivitet och instrumentalitet.²¹ Det finns också stora skillnader i beredskapen att arbeta med det egna skapandet. Inom bild & form gör 100 % egna teckningar/målningar och skulpturer. Av teatereleverna på mellanstadiet uppger 73 % att det stämmer precis att man får göra egna pjäser. Motsvarande andelar för dans – att göra egna danser – är 33 % samt inom musikundervisningen – att göra egna låtar – endast 10 %. Den senare siffran är ännu lägre bland högstadie/gymnasieeleverna där enbart 4 % anger att de får göra egna låtar i musikundervisningen.

Kanske är det just genom att förstärka inslagen av skapande och lek som undervisningen kan hitta nycklarna till att komma vidare? På frågan om vad Kulturskolan ska göra för att musikundervisningen ska bli bättre ger en förälder följande svar:²²

”Att förmedla lusten och leken och den egna kreativiteten inom sång och musik! Ge variation av både instrument och typ av sånger. Min dotter gör egna sånger hemma men på musiken ska hon lära sig uppifrån. För små barn är det viktigt att experimentera. Det är för praktiskt och prestationsinriktat. Nu vill hon inte fortsätta trots att hon älskar att sjunga och spela.”

I vårt material från föräldraundersökningen finns gott om kommentarer som förmedlar hur en tråkig musikundervisning tog död på intresset. Hur skapas en undervisning som tar tillvara på barnets egen motivation och nyfikenhet? Här har läraren en nyckelroll. Vad tycker då Kulturskolans elever om sina lärare?

13.5 En lyssnande lärare

Kulturskolans lärare får överlag mycket goda omdömen av eleverna och det är framförallt två egenskaper Kulturskolans elever efterfrågar: Bra instruktion och lyhörddhet. I samtliga ämnen uttrycker mer än 80 % i båda åldersgrupperna att det är mycket viktigt för att man ska vilja fortsätta i Kulturskolans undervisning att läraren kan ge bra instruktioner samt lyssna och bry sig om vad

²⁰ Reimers, L, ”Svensk musikundervisning 1842 – 1943” i **Musikkultur**.

²¹ Expressiva respektive instrumentella aktiviteter är i sin tur förenade med egenvärden respektive investeringsvärden, se kapitlet ”Några utgångspunkter” i denna rapport.

²² Från undersökningen riktad till föräldrar med barn i Kulturskolans musikundervisning våren 2002.

man tycker. Det eleverna framför allt finner hos sina lärare är att de har stora kunskaper (mer än 80% uppger detta) medan de inte alls i samma omfattning känner att läraren kan förklara och instruera på ett bra sätt. I minst utsträckning finner de en lärare som lyssnar och bryr sig om – bara drygt 60% av musik och teaterleverna säger att det stämmer precis att de ha en sådan lärare. Det är i detta sammanhang viktigt att komma ihåg villkoren för frivillig undervisning: om man inte trivs med något så slutar man i verksamheten. Undersökningens resultaten visar svaren från dem som accepterat den rådande situationen. Bland Kulturskolans ämnen är det främst eleverna i bild & formundervisningen som finner den lärare de önskar, kanske beroende på det starkt individualiserade arbetssättet.²³ Här anger 81% av mellanstadieeleverna och 84% av högstadiet/gymnasieeleverna att det ”stämmer precis” att läraren bryr sig om vad man tycker.

Frageställningen kring lärarnas lyhörddhet går att koppla ihop med elevernas svar på frågan om de kan påverka undervisningssituationen. Det är framför allt eleverna på mellanstadiet som inte har möjlighet att vara med och bestämma vad man ska göra i den utsträckning som man önskar. Minst utrymme ger musikundervisningen där endast 34% av eleverna uppger att de kan påverka innehållet. I mellanstadiegruppen är det teaterleverna som i störst utsträckning uppger att det ”stämmer precis” att man har möjlighet att vara med och bestämma vad man ska göra på lektionerna (60%). Mest möjligheter att påverka undervisningssituationen anser man sig ha i bild & formundervisningen på högstadiet/gymnasiet där 97% av eleverna anser att det ”stämmer precis” att de kan vara med och bestämmer vad de ska göra på lektionerna, vilket är betydligt mer än övriga ämnen.²⁴

För musikundervisningens del tar ovanstående förhållande sig även uttryck i möjligheten att få spela musik man gillar. Barn och ungdomar är inga tomma, vita papper vad gäller kultur och kulturupplevelser när de kommer till Kulturskolan. Istället är de fyllda av intryck och upplevelser från hem och skola, dagis och fritids, TV och radio, kompisar och släktingar. Resultaten visar att 56% av musikeleverna på mellanstadiet och 71% på högstadiet/gymnasiet tycker att det är mycket viktigt att få spela musik man gillar medan endast 31% respektive 40% uppger att det stämmer precis att man får göra det.

Kanske är det just i frågeställningarna kring den lyhörda läraren och möjligheterna att påverka undervisningen som vi kan fånga kärnan i Barnkonventionen för Kulturskolans del. I vårt samhälle har de vuxna i de flesta sammanhang haft tolkningsföreträde före barnen. I Kulturskolan är det lärarna och övriga vuxna som initierar interaktionen i undervisningssituationen och som på så sätt skapar gränserna för de möjliga samtalet. I vilken utsträckning använder Kulturskolan metoder för delaktighet i form av orkesterråd, repertoargrupper etc? Vilka steg är man beredd att ta för att i ännu högre grad skapa förutsättningar för ett jämlikt samspel med ömsesidig respekt? Några rader från en artikel av programledaren Magnus Bengtsson med anledning av det lustfyllda lärandet får avsluta detta avsnitt.

---

²³ Man kan naturligtvis tycka att musikundervisningen borde vara ännu mer individualiserad genom att en stor andel av eleverna får enskilda lektioner. Är det kanske i stället musikens undervisningstraditioner som har en ”läsande” effekt?

²⁴ Se Tabellbilagan, tabell 10.

”Jag hade en fantastisk lärare, annars hade jag aldrig stått ut så länge som jag gjorde. Men jag tror ändå att han kunde gjort mycket på ett annorlunda sätt. Vi borde ha tagit de första lektionerna till att lattja runt, lyssna på musik. På mina favoritskivor men också hans. Det blev för mycket noter på ett papper och skalor som skulle övas in. Skippa alla regler och försök att sätta fingret på var lusten kommer ifrån. Alla lärare borde börja med att titta på filmen ’I döda poeters sällskap’.”²⁵

Kulturskolans lärare visar i mötet med eleverna genom sitt förhållningssätt vilka regler för samspelet (samtalet) som ska gälla. I en organiserad verksamhet som Kulturskolan vilar ansvaret för den framtida kommunikationen och interaktionen på de vuxna. För att fånga upp den enskilda elevens nyfikenhet, intresse och behov och medverka till en utveckling som med respekt grundar sig i en dialog, är den lyssnande läraren en förutsättning.

13.6 Att ha tillräckligt med tid

Eleverna i samtliga ämnen vill ha mer tid för undervisningen. I såväl öppna frågor kring vad som är sämst i Kulturskolan och hur Kulturskolan kan bli bättre framgår mycket tydligt att en stor del av kritiken mot verksamheten gäller just den lektionstid man har till förfogande. Det gäller både möjligheten att ha lektioner fler gånger i veckan, vilket företrädesvis efterfrågas av dans eleverna, och att få längre lektionstid per gång.

Kulturskolans elever vill, precis som nu, framför allt ha undervisning regelbundet varje vecka. Endast en mindre andel (mellan 10% och 20%) vill istället ha intensivundervisning i projektform. Bild- och formeleverna skiljer sig från övriga ämnen eftersom man här efterfrågar både projekt och regelbunden undervisning, vilket kanske ska tolkas som en önskan att få utöva sitt intresse i betydligt större utsträckning än idag.

Den största kritiken av den nuvarande tidstilldelningen finns bland musikeleverna. På frågan vad som är sämst i musikundervisningen är den synpunkten att det är ”för lite tid”, vilket anges av 16% av mellanstadieeleverna och 31% av högstadie/gymnasieeleverna. I föräldraenkäten ger 19% svaret ”för lite tid” på motsvarande fråga, vilket också här är den mest framträdande kritiken.

Cirka 40% av musikeleverna får undervisning 20 minuter i veckan. Resultaten visar att 80% på mellanstadiet respektive 86% på högstadiet/gymnasiet vill ha musiklektion minst en halvtimme per gång. De flesta musikeleverna (50% på mellanstadiet och 71% på högstadiet/gymnasiet) vill ha sin undervisning i enskild form.

De allra flesta elever får en undervisning som bygger på att man hemma övar på en läxa. Av eleverna på mellanstadiet har 64% någon som kan hjälpa dem med spelläxan hemma. Det innebär att drygt en tredjedel av musikeleverna på mellanstadiet måste klara sina musikstudier själva. Frågan måste ställas: Hur bär sig eleven åt att lära sig ett musikinstrument med undervisning 20 minuter i veckan

---

²⁵ Artikel i Kultursmockan nr 6, 2002

och dessutom inte någon hemma som kan hjälpa till med spelläxan om man inte förstår? Svaret bör få såväl pedagogiska som organisatoriska konsekvenser.

Sammantaget kan ovanstående synpunkter från musikeleverna ge incitament till en omdefiniering av hela musikundervisningen. Något i ekvationen går inte ihop – eleverna vill både ha längre tid samt enskild undervisning. Ledning och kollegium bör komma överens om vilka av önskemålen som ska prioriteras samt hitta former som skapar nyfikenhet på och förutsättningar för nya sätt att lära sig såväl för dagens elever som för nya grupper av deltagare. Det innebär att hålla dörren öppen för nya musikstilar och tillgodose efterfrågan på de musikinstrument som används inom ungdomskulturen samtidigt som undervisningen arbetar med former och genrer i det svenska och internationella kulturarvet. Hit hör också resonemangen om en differentierad tidstilldelning, dvs att även intresse och ambitionsnivå får lägga ribban för resursanvändningen.

13.7 Kulturskolan som mötesplats

Alla undersökningar av barns och ungdomars fritid visar att umgänget med kompisar är en viktig faktor vars betydelse ökar med stigande ålder. Med kompisar söker man sin identitet, utvecklas – och tillbringar mycket tid. I våra resultat ser vi att kompisar har en stor betydelse för det egna deltagandet i gruppverksamheterna Bild & Form, Dans och Teater och i synnerhet i dansundervisningen på högstadiet/gymnasiet (87%) och i teaterundervisningen i båda åldersgrupperna (42% respektive 48%). Teaterleverna på högstadiet/gymnasiet nämner även kompisar som en av de bästa faktorerna i undervisningen överhuvudtaget - på den öppna frågan ”Vad är bäst i teaterundervisningen?” svarar 46% att det är kompisarna i gruppen som är bäst. Motsvarande andel är för bild & form samt musik något under 10% respektive 5%. I svaren framkommer också att man också får nya kompisar och det förefaller i första hand ske inom teaterundervisningen. Här uppger 52 % av mellanstadieeleverna och 41% av högstadie/gymnasieeleverna att det ”stämmer precis” att man får nya kompisar.

Av danseleverna i tonårsgruppen kommenterar många i den öppna frågan om vad som är bäst i undervisningen den goda stämningen (17%). I svaren på frågorna med fasta svarsalternativ beskriver även bild & formeleverna och teaterleverna på högstadiet/gymnasiet att det ”stämmer precis” att stämningen är positiv (81% respektive 77%) medan betydligt färre av teaterleverna på mellanstadiet (59%) upplever detta.

För de allra flesta människor är förankringen i ett socialt sammanhang en alldeles nödvändig förutsättning för att ett intresse ska få en genomgripande betydelse i livet. Resultaten visar att Kulturskolan, speciellt i gruppämnen dans, teater och bild & form, är en träffpunkt för både nya och gamla kompisar. Som mötesplats har skolan inte bara en funktion av att ge möjligheter att umgås. Det sociala samspelet kan också förbättra förhållandena för inläring. I avhandlingen ”Interaktion och kunskapsutveckling” menar de musikpedagogiska forskarna Anna-Lena Rostvall och Tore West att inläring och förståelse påverkas positivt av att eleven växelvis befinner sig i själva

aktiviteten (tillsammans med en lärare eller andra elever) och därefter får möjlighet att dra sig undan och tillsammans med jämlingar diskutera vad man har varit med om.²⁶ Här utbyts inte sällan information av ”hemlig” art, dvs sådant som är svårt att yppa någon annanstans. Det är just genom denna typ av diskussioner som förståelsen djupnar och analysen tar form.

Minst betydelse har kompisar för deltagandet i musikundervisningen. Helt uppenbart kombineras inte här i samma utsträckning möjligheten att träffa vänner samtidigt som man utövar sitt intresse. 37% av eleverna i mellanstadiet och 45% på högstadiet/gymnasiet får sin undervisning enbart i enskild form. Det borde vara en utmaning att hitta former som förstärker de sociala aspekterna av musicerandet! Av Kulturskolans musikelever spelar 27% av mellanstadieeleverna och 36% av högstadiet/gymnasieeleverna i ensemble eller orkester. Av dem som nu inte spelar nu i ensemble/orkester vill 25% resp 35% spela om tillfälle ges. Helst vill man spela rock/popmusik i olika konstellationer.

Genom lägerverksamhet och resor kan Kulturskolan också erbjuda andra sammanhang att träffa kompisar. Vi har frågat alla i undersökningen om intresset av att delta i kulturkollo (mellanstadiet) eller kulturläger (högstadiet/gymnasiet). Intresset visar sig vara mycket stort i synnerhet på mellanstadiet där 74% av bild & formeleverna, 77% av danseleverna, 46% av musikeleverna och 71% av teaterleverna gärna vill delta i kulturkollo, antingen som dagverksamhet i stan eller genom internatform på någon annan plats.²⁷ Vi ser i resultaten att musikeleverna har en lägre efterfrågan på denna form av gemensam social kulturaktivitet. Kan det vara ovanan vid gruppsituationen som gör det svårt att tänka sig att kunna delta i kulturaktiviteten tillsammans med andra? Eller är denna grupp synnerligen upptagen med andra aktiviteter (t ex inom idrott) under somrarna?

I hur hög utsträckning möts eleverna från de olika konstarterna i Kulturskolans verksamhet? Till målen hör bland annat att arbeta för tvärkulturella projekt. Det visar sig att ca 15% av Kulturskolans deltagare i bild, musik och teater under det senaste året har deltagit i tvärkulturella projekt. För dansen är motsvarande andel över 40%.²⁸ Med tanke på att det just är denna typ av samarbeten som sedan starten 1996 varit på dagordningen för Kulturskolan måste resultatet, förutom dans elevernas medverkan, sägas vara magert.

---

²⁶ Forskarna stödjer sig på sociologen Erving Goffmans dramaturgiska interaktionsteori där denna omständighet uttrycks som förhållandet mellan **en främre och bakre region**. Den främre regionen utgörs av själva lektionssituationen eller framträdandet på scenen medan den bakre regionen består av sammanhang där man kan dra sig tillbaka med jämlingar för att diskutera, analysera och bilda sig en personlig uppfattning om vad som hände i den främre.

²⁷ Se Tabellbilagan tabell 41.

²⁸ Se Tabellbilagan, tabell 42.

13.8 Tror eleverna att deltagandet i Kulturskolan kommer att ge glädje i framtiden?

Till högstadie/gymnasieeleverna ställdes frågan huruvida undervisningen i Kulturskolan kommer att ge glädje i framtiden. Ja, svarar 97 % av danseleverna och bild & formeleverna, 93 % av teater eleverna och 92 % av musikeleverna. I svaren på den öppna frågan om vad som kommer att ge glädje finner vi, förutom att eleverna har svarat att det är kul att ha lärt sig och att undervisningen kan vara till hjälp vid framtida utbildning eller arbete, svar som kanske kan ge en nyckel till särdragen mellan konstarterna, dvs just det som gör att olika konstformer tilltalar olika personligheter eller kanske snarare olika delar av personligheten.²⁹ Rätt använd kan informationen eleverna ger tjäna som en fokuseringspunkt och bidra till att göra verksamhetens inriktning ännu tydligare. Så här ser den ut:³⁰

Bild & Form – ”Utveckla kreativitet och skapande förmåga”

”Att vara kreativ och viljan att skapa. Det är utvecklande för sinnena.” *Pojke, åk 2 gymnasiet*

”Jag har lärt mig mer och fått många idéer.”

”Det har bidragit med mycket material, alltså mycket experiment, som i sin tur har lett till utveckling.” *Flicka, åk 9*

”Att jag kan uttrycka mina känslor i bild.” *Flicka åk, 7*

”Man har väl på nåt sätt i alla fall fått chansen att testa sig sej fram till vad som passar en bäst i skapandets värld.” *Pojke, jobbande*

Dans – ”Rytm och kondition”

”Jag kommer att kunna dansa och ha en taktkänsla.” *Flicka, åk 7*

” Bra kondis, dansa bra på fester & dylikt, rörlig.” *Pojke, åk 3 gymnasiet*

”Jag kommer att ha en känsla för dans.” *Flicka, åk 9*

”Smidigare kropp, röra sig lättare mm” *Flicka, åk 7*

”Man får ju bättre rytmkänsla och blir bättre på dans i allmänhet.” *Flicka, åk 9*

Musik – ”Att kunna spela ett musikinstrument”

”Att kunna något utöver det ’vanliga’. Att känna sig duktig! Att kunna något man tycker är kull!” *Pojke, åk 3 gymnasiet, piano*

²⁹ En öppen fråga innebär att inga fasta svarsalternativ finns utan att de intervjuade uttrycker sina åsikter med egna ord. Svaren har sedan kodats på ett systematiskt sätt.

³⁰ De kortfattade formuleringarna vid respektive ämnesrubrik grundar sig på elevernas svar på den öppna frågan om vad i undervisningen de tror kommer att ge glädje som redovisas i tabellerna 23, 37, 60 och 74 i rapportens kapitel ”Bild & form”, ”Dans”, ”Musik” och ”Teater”.

”Jag kommer kunna fortsätta att spela fiol och vara stolt över att jag kan det, sen kanske jag uppmuntrar mina barn till att spela något instrument.” *Flicka, åk 8, fiol*

”Ifall jag vill spela om 20 – 30 år så kan jag det från min skolgång. Det är mycket svårare att lära sig ett instrument vid äldre ålder.” *Pojke, åk 9, elgitarr*

”Det är kul när man kan noter bra och kan spela bra så att man kan ta fram vilken lagom svår låt som helst och efter ett tag kunna spela den.” *Flicka, åk 1 gymnasiet, piano*

”Om jag någon gång i framtiden skulle vilja starta ett band, har jag en bra grund att stå på.” *Pojke, åk 8, slagverk*

”Man kan slappna av genom att höra musiken som flödar genom fingrarna när man spelar.” *Flicka, åk 8, piano*

”Jag kommer att få bättre betyg i musik. Med hjälp av gitarren kommer jag dessutom att kunna skaffa tjejer.” *Pojke, åk 8, gitarr*

”Om jag har tråkigt kan jag ta fram min elgitarr och spela på den så att jag blir glad.” *Pojke, åk 7, elgitarr*

Teater – ”Utveckla självförtroende och lär dig samarbeta”

”Man lär sig tala inför folk.” *Pojke, åk 7*

”Man lär sig samarbeta och blir en trevlig människa.” *Flicka, åk 7*

”Det ger en scenvana och lär en tala med klar, tydlig röst.” *Flicka, åk 8*

”Se människor, kommunicera, inte bara med tal, med kroppsspråket.” *Flicka, åk 1 gymnasiet*

”Jag vågar prata inför andra! Lär mig om mig själv & hur jag framställer mig själv.” *Flicka, åk 2 gymnasiet*

”Jag blir mycket utåtriktad och oblyg.” *Flicka, åk 7*

”Jag kommer inte att vara rädd för redovisningar.” *Flicka, åk 8*

”Bättre självförtroende och bättre verbal förmåga.” *Pojke, åk 2 gymnasiet*

Hur ser den undervisning ut som tillvaratar och genomför detta på bästa sätt? Just detta är uppdraget till Kulturskolans lärare att gå vidare med.

13.8 Hur kan Kulturskolan bli bättre?

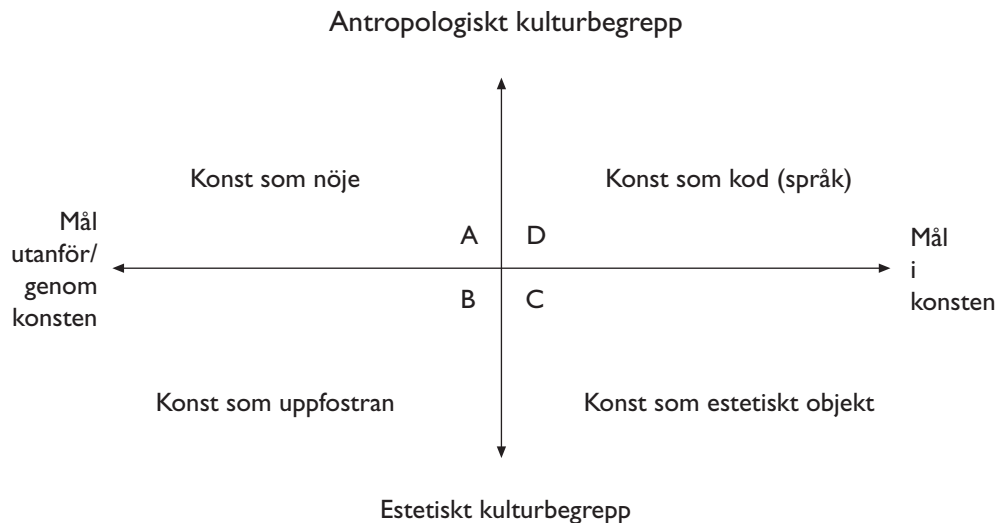
Resurserna i Kulturskolan utgörs till största delen av de människor som arbetar där. Det är i högsta grad deras lust och motivation som avgör om verksamheten är glädjefylld, framgångsrik och av hög kvalitet. De fackliga frågorna kring goda arbetsförhållanden är inte föremål för denna rapport som istället vill lyfta fram den professionella sidan av läraryrket. För att ge kraft åt förändringsarbetet krävs en samling kring utgångspunkter som kan förefalla självklara. Det gäller bl a målsättningen för arbetet. Vilken verksamhet vill man skapa? Hur uttrycks det i gemensamma dokument?

För Kulturskolans lärare, som kommer från många olika håll, gäller att gemensamt definiera målsättningen och identifiera hörnpelarna för arbetet. Här är inte minst den syn man har på kultur och kulturutövande avgörande för de fortsatta resonemangen. Barn, ungdomar och föräldrar ger Kultur-

skolan uppdraget att i första hand vara en amatörverksamhet med fokus på lust och glädje. Finns andra uppdrag för verksamheten? T ex från lärare, politiker och beslutsfattare inom kulturlivet? Hur samsas behov av och krav på att skapa förutsättningar för ett professionellt konstnärligt utövande med behoven och kraven på upplevelser här och nu? Kulturskolan borde genom sin bredd och storlek ha goda möjligheter att differentiera både former och innehåll.

Nedanstående modell försöker ringa in betydelsen av konstnärlig verksamhet i perspektiv av ett antropologiskt respektive estetiskt kulturbegrepp.³¹ Var ligger tyngdpunkten i Kulturskolans undervisning idag?

Figur 4.

Vilka uppdrag formar Kulturskolans inriktning? I vilket/vilka fält befinner sig Kulturskolans undervisning? Hur styr våra värderingar kring konst och kultur det pedagogiska upplägget? Hur återspeglas musiklivets behov i verksamheten? Hur tillmötesgår vi brukarnas önskemål? Kanske kan modellen ge ord till och klargöra några av förutsättningarna för att gemensamt definiera den verklighet som är grunden för verksamheten.

Ett av de få dokument som finns där verksamhetens innehåll beskrivs är kulturskolans ämnesplaner. De är inte att betrakta som läroplaner eller kursplaner i den lagstadgade grundskolans bemärkelse utan kan mer ses som en sorts ”varudeklaration” av vad man kan förvänta sig att möta i undervisningen. Som beskrivning av verksamhetens innehåll ger de förhållandevis lite informa-

³¹ Ett antropologiskt kulturbegrepp innefattar en syn på kultur som en del av människors aktivitet överhuvudtaget. Här återfinns folkligt förankrade kulturformer, inklusive underhållning. Ett estetiskt kulturbegrepp omfattar endast kultur i form av de sköna konsterna. Hit hör det etablerade, offentligt finansierade kulturlivet. Modell efter Kurt Lindgren, **Rapport från ett grupparbete**. Bearbetad av Ulf Blomdahl och Cecilia Frostenson, 2003

tion när de ställs i belysning av resultaten i elevenkäten. Framförallt gäller detta ämnesmomenten improvisation och eget skapande i både dans- och musikundervisningen.

På vilket sätt har ämnesplanerna diskuterats i kollegiet innan de publicerades på Kulturskolans hemsida hösten 2002? I de beskrivningar som görs av undervisningen saknas ett gemensamt grepp vad gäller pedagogiska grunder som t ex sättet att ta emot nybörjare, perspektiv på delaktighet, undervisningens förhållande till produktion – reproduktion (dvs färdig repertoar, improvisation och eget skapande) samt utvecklingsperspektiv för äldre elever. Det slumpartade intrycket förstärks av frånvaron av ett jämställdhetsperspektiv samt en beskrivning hur undervisningen tillmötesgår behov och önskemål hos yngre respektive äldre barn. Dessutom saknas - vilket kanske är det allvarligaste - beskrivningar av det lustfyllda lärandet.

Förhållandet är antagligen inte unikt för Kulturskolan Stockholm. Tvärtom belyser det sannolikt något som är välkänt för de flesta som är verksamma inom musik- och kulturskolor i Sverige. Den största delen av Kulturskolans verksamhet utgörs av musikundervisning (63 %). Här har lärarbetet i stor utsträckning varit ett ensamarbete utan insyn från vare sig kollegor eller ledning – ett förhållande som har medfört att avgörandet kring vilka kunskaper som förmedlas i hög grad kommit att styras av den enskilda lärarens val. De beslut som en pedagog fattar med avseende på undervisningens innehåll bygger i hög omfattning på erfarenheter från den egna utbildningen.

”De metoder och modeller som en lärare har med sig från sin egen utbildning tenderar att bli styrande för hans sätt att möta sina egna elever, det är en generell iakttagelse. I det här fallet har han vanligen lärt sig en metodik avsedd för specialbegåvade och högmotiverade elever. Hans egen instrumentella färdighet har prioriterats framför annat, underförstått som om den pedagogiska skickligheten automatiskt följde den instrumentala. I den kommunala musikskolan finns ofta ett annat underförstått kriterium på lärarframgång: antalet elever som går vidare till högre musikutbildning.”³²

Huruvida ”läraren kan förmedla kunskaper utan att det händer något annat med eleverna” utgör grunden för diskussionen om den ”dolda läroplanen”.³³ Den dolda läroplanen i Kulturskolan är kanske också en av de medverkande faktorerna till de avhopp som sker från undervisningen.

---

³² Se Sundin, **Musiken i människan**, s 103.

³³ Se Broady, D, **Den dolda läroplanen**, s 116 samt Blomdahl, U, ”Fritidens dolda läroplan” i **Fritid i ny tid**.

Att identifiera de hörnpelare undervisningen bygger på handlar också om att utveckla ett gemensamt professionellt språk. Kulturskolan behöver mycket mer av pedagogiska diskussioner och debatter kring de grundläggande villkoren för undervisningen! För att skapa och upprätthålla ett sådant språk är det ”nödvändigt att lärare inom en institution gemensamt diskuterar och funderar över vad som är väsentligt att åstadkomma inom den gemensamma verksamheten.”³⁴

Bland de olika yrkesgrupperna inom Kulturskolan är det endast en som fram till mitten av 1990-talet har haft ett gemensamt forum för pedagogisk utveckling – Vår Teater. Genom den gemensamma introduktionsutbildningen och fortbildningen fanns möjligheter att utveckla medvetenhet om undervisningens grunder, göra en uppföljning av verksamheten på fältet och utveckla nya idéer. Dessa kurser har genom åren varit en stark sammanhållande kraft som givit både verksamhet och pedagoger identitet. I ljuset av ovanstående framstår det som en nödvändighet att återskapa denna typ av fortbildningscentrum.

Till diskussionen hör också att öppna för en dialog med forskare och debattörer med avsikten att få perspektiv på de egna upplevelserna av verksamheten och vad som är på gång i samhället i stort. Frågeställningar kan vara:. Hur har barn och ungdomar förändrats? Vilka trender rör sig i ungdomskulturen? Hur ser det nuvarande elevunderlaget ut? Vilka nya grupper ska vi nå? Hur använder barn och ungdomar kultur? Vilka metoder ska vi använda för att kunna tillmötesgå pojkars och flickors identitet, behov och intressen? Hur ser den undervisning ut som motsvarar kraven och önskemålen om både tradition och förnyelse?

Åsikterna från barn och ungdomar i Kulturskolan ger en första förutsättning, nämligen Lust och Glädje!

---

³⁴ Se Claesson, Gustafsson, West, **Musikutbildning i en föränderlig tid**, s 19

LITTERATURFÖRTECKNING

- Arfwedsson/Arfwedsson, **Didaktik för lärare**, 1992, HLS Förlag.
- Barnen och kulturen. En rapport från Barnkulturgruppen**, 1978, Liber.
- Bergström, M, **Barnet – den sista slaven**, 1996, Wahlström & Widstrand.
- Börja med barnen! En skrift om barn- och ungdomskultur i kommunerna**, 1979, Kommunförbundet.
- Bergström, M, **Neuropedagogik – en skola för hela hjärnan**, 1995, Wahlström & Widstrand.
- Bjerrum-Nielsen/Rudberg, **Hur flickor blir flickor och pojkar blir pojkar** ur Kvinnovetenskaplig tidskrift nr 1, 1998.
- Bjurström, E, **Högt och lågt. Smak och stil i ungdomskulturen**, 1997, Boréa.
- Bjørkvold, J-R, **Den musiska människan**, 1991, Runa.
- Blomdahl, U, **Fritidsaktiviteternas kumulativitet**, 1985, Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och Fritid Stockholm.
- Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9**, 1987, Kultur- och fritidsnämnden i Eskilstuna och sociologiska institutionen vid Stockholms universitet.
- Blomdahl, U, **Folkkrörelserna och folket**, 1990, Institutet för framtidsstudier och Carlsons Bokförlag.
- Blomdahl, U, **Integreras invandrarna i idrottsrörelsen?**, 2003 (kommande), Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.
- Blomdahl, U, **Vad ska kommunerna satsa på? Resultatredovisning**, 1999, Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.
- Blomdahl, U, **Vad tycker barnens föräldrar om musikundervisningen i Kulturskolan? Resultatredovisning**, 2003, Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.
- Blomdahl, U, **Vad tycker lågstadiebarnen om Kulturskolan? Resultatredovisning**, 2003, Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.

Blomdahl/Elofsson, **Viktigast att syssla med på fritiden**. Resultatredovisning, 1999, Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson, **Vår Teater - några resultat från studier med högstadieelever och gymnasister 1994**, 2002, Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson, **Varför har du slutat i Vår Teater och Musikskolan? - en presentation av 1990-talets studier**, 2002, Forskningsenheten vid Kultur- och Idrottsförvaltningarna i Stockholm och Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson, **Musikskolan/Kulturskolan 1998. Vilka är deltagare i Stockholms län? - Några första resultat**, 1999, Forskningsenheten vid Kultur- och Idrottsförvaltningen i Stockholm och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Hur mycket satsas på fritidsgårdar år 2002 jämfört med 1981 och 1990?** 2003, Forskningsenheten vid Idrottsförvaltningen i Stockholm och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Frostenson, **Vilket betyg ger barn, ungdomar och föräldrar Kulturskolan?** 2003, Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna i Stockholm.

Broady, D, **Kulturens fält - en antologi**, 1998, Daidalos.

Broady, D, **Den dolda läroplanen**, 1991, Symposion.

Brändström/Wiklund, **Två musikpedagogiska fält. En studie om kommunal musikskola och musiklärarutbildning**, 1995, Pedagogiska institutionen vid Umeå universitet.

Centrum för barnkulturforskning, **Barn och dans**, 1993, Stockholms universitet.

Centrum för barnkulturforskning, **Barns skapande lek**, 1987, Stockholms universitet.

Claesson, Å, **Flickors fritid**, 1992, Forskningsenheten Fritid Stockholm.

Claesson/Gustafsson/West, **Musikutbildning i en föränderlig tid**. Pedagogiska publikationer från Kungliga Musikhögskolan 1996:1, KMH-förlaget.

Dahlgren, A, **Två världar**, 1979, Rabén & Sjögren.

Elofsson, S, **Musikskolan under perioden 1985 - 2002. Genus och social bakgrund**, (kommande), Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholm.

Elofsson, S, "Värdeskillnader – ett problem för idrottens jämställdhet" i **Svensk idrottsforskning**, nr 1, 1966

Engström, L-M, **Idrott som social markör**, 1999, HLS förlag.

Fagrell, B, **De små konstruktörerna – flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete**, 2000, HLS, Idrottshögskolan.

Gardner, H, **De sju intelligenserna**, 1994, Brain Books.

Graneheim, L, **Från musikskolan till Kulturskola- en studie av en skolform i förändring**, 1994, Centrum för musikpedagogisk forskning. Musikhögskolan i Stockholm.

Gustafsson, J, **Så ska det låta. Studier av det musikpedagogiska fältets framväxt i Sverige 1900-1965**, 2000, Pedagogiska institutionen vid Uppsala universitet.

Hirdman, Y, **Genussystemet** i SOU: 1990:4.

Hjort, mfl red, **KIL-skrift. Om konstarter och matematik i lärandet**. En antologi, 2002, Carlssons.

Hägglund, K, **Vår Teater - de första 60 åren**, 2002, Kulturskolan i Stockholms stad.

Jönsson/Trondman/Arnman/Palme, **Skola – fritid – framtid**, 1993, Studentlitteratur.

Key, E, **Barnets århundrade**, 1995, ABF förbundet/Bildningsförlaget.

Kommunförbundet, **Den kommunala musikskolan**, 1976.

Kommunförbundet, **Den kommunala musikskolan – en resurs i kulturlivet**, 1984.

Kulturskolan i Stockholm, **Förslag till Handlingsplan för utveckling av Stockholms stads Kulturskola**, 2002.

Kulturförvaltningen Stockholm, **Verksamhetsplan för Kulturskolan 2002**.

Kultursmockan, Sveriges Musik- och Kulturskoleråd, nr 6, 2002.

Nordiska Museet, **Leka för livet**, 1992,.

Lind/Hasselberg/Kühlhorn, **Tidsbilder – perspektiv på skola och bildskapande under 150 år**, 1992, Utbildningsradion.

Lindeborg, R, **Från musikhöskolor till kommunal musikskola. Vägen mot musikpedagogiska traditioners institutionalisering i Stockholm 1954 - 1961**, 1999, Centrum för Musikpedagogisk forskning. Musikhögskolan i Stockholm.

Lindgren, K, **Rapport från ett grupparbete**, MPC:s skriftserie nr 10, 1989, Kungliga Musikhögskolan

Lindvåg, A, **Elsa Olenius och Vår Teater**, 1988, Rabén & Sjögren.

Musikalisk mångfald – en undersökning av ungdomars musicerande, 2002, Sveriges musik- och kulturskoleråd.

Nielsen, Frede V, **Almen Musikdidaktik**, 1994. Christian Ejlers' Forlag.

Olenius, E, **Barnteater**, 1957, Bokförlaget Ljus.

Nyberg, C, red, **Riv Reviren och Realisera Ungdomspolitiken**, 1996, Svenska Kommunförbundet.

Olson, H-E, **Staten och ungdomarna– kontroll eller autonomi?** 1994, Studentlitteratur.

Persson, T, **Den kommunala Musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal. En studie av musikskolorna i Mörbylånga, Tranås, Kiruna och Borås**, 2001, Institutionen för musikvetenskap vid Göteborgs universitet.

Pettersson, D, **Fritidsmetodik för tjejer**, 1991, Forskningsenheten Fritid Stockholm.

Reimers, L, "Svensk musikundervisning 1842 – 1903" i **Musikkultur**, nr 1, 1984.

Rostvall/West, "Vi har satt fokus på något vi alla kan lära oss av" i tidskriften, **Rum'ba**, nr 4, 2001.

Rostvall/West, **Interaktion och kunskapsutveckling. En studie av frivillig musikundervisning**, 2001, KMH förlaget.

SCB, **Fritid 1976-1991**.

SOU 1972:67, **Ny kulturpolitik.**

Sandberg, R, **Musikundervisningens yttre villkor och inre liv**, 1996, HLS förlag.

Sandberg, R, **Paper 85 11 29**, MPC, Kungliga Musikhögskolan

Statens Kulturråd, **Den kulturella välfärden**, 2002.

Statens ungdomsråd, **Uppväxtvillkor, Tema: Musik**, 1985.

Stockholms fritidsförvaltning, **Historik för Vår Teater**, 1980.

Stockholms stad, **Kommunstyrelsens utlåtande 2001:17.**

Stockholms stad, **Förslag till handlingsprogram - Barnkonventionen i Stockholms stad**, Utlåtande 1997:164 RV11 (Dnr 860/96).

Stockholms stad, **Förslag om Kulturskola i Stockholm**, Utlåtande 1996: R IV + R VII (Dnr 1055/95)

Sundin, B, **Musiken i människan**, 1988. Natur och kultur.

Sundstedt, R, red, **Musik för alla. Om Stockholms kommunala musikskola, historik, mål och visioner**, 1998. Stockholmia förlag.

Svensson, G, **Barns rätt till kultur**, 1993. Kommunförbundet.

Söderberg, Bo, "Die Bedeutung des ästhetischen, kreativen und sozialen Lernens in der Sekundarstufe II". Särtryck ur rapport, 1972, Deutsche Bildungsrat.

UD, **Mänskliga rättigheter. Konvention om barnets rättigheter**, 1990:6.

Zetterberg, O, red, **Fritid i ny tid**, 1998. Sober.

TABELLBILAGA

Tabell 1. Fördelning av lärarresurser (heltidstjänster) samt fördelning av antal lärare per ämne inom Kulturskolans frivilliga undervisning. Andel (%). Registerdata.

	Andel tjänster %	Andel individer %
Musik	75	72
Teater	19	14
Dans	3,5	4
Bild & Form	2,5	3

Tabell 2. Åldersfördelning bland elever i Kulturskolans fyra ämnen. Andel (%) deltagande i respektive åldersgrupp

Ålder	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Under 6 år	0	4	0	1
6 år	2	3	0	3
7 år	2	7	1	12
8 år	8	9	2	15
9 år	16	20	16	17
10 år	27	12	18	13
11 år	16	10	16	12
12 år	9	10	14	10
13 år	6	7	9	7
14 år	6	6	8	4
15 år	4	3	6	2
16 år	1	4	4	2
17 år	0	2	3	1
18 år	3	2	2	1
19 år	0	1	1	0
> 19 år	0	0	0	0

Tabell 3. Åldersfördelning bland sökande till Kulturskolan. Registerdata 2003

Ålder	%
Under 6 år	1
6 år	5
7 år	7
8 år	9
9 år	29
10 år	17
11 år	10
12 år	7
13 år	5
14 år	4
15 år	3
16 år	1
17 år	1
18 år	1
19 år	0
> 19 år	0

Tabell 4. Könsfördelningen bland alla deltagare i Kulturskolan i förhållande till könsfördelningen bland de som besvarat enkäten. Andel (%)

Ämne	Könsfördelningen bland eleverna totalt - registerdata		Könsfördelningen bland de som besvarat enkäten	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Musik	45	55	44	56
Bild & Form	24	76	26	74
Teater	23	77	26	74
Dans	7	93	3	97

Tabell 5. Kulturella och andra aktiviteter som föräldrarna gjort med barnen.¹ Andel (%) som svarat "Ofta" av eleverna på mellanstadiet

Mina föräldrar har	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Läst böcker och sagor för mig	70	71	72	57
Gått med mig på teater	16	23	14	16
Sjungit med mig	41	51	35	29
Spelat instrument med mig	15	22	13	10
Gått på museer/utställningar med mig	46	47	38	41
Målat och skapat med mig	32	37	28	30
Gått på idrottstävlingar med mig	16	16	22	14

Tabell 6. Kulturella och andra aktiviteter som föräldrarna gjort med barnen.² Andel (%) som svarat "Ofta" av eleverna på högstadiet/gymnasiet.

Mina föräldrar har	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Läst böcker och sagor för mig	55	60	68	64
Gått med mig på teater	10	13	13	15
Sjungit med mig	19	27	31	26
Spelat instrument med mig	13	10	13	8
Gått på museer/utställningar med mig	36	17	30	18
Målat och skapat med mig	23	13	21	27
Gått på idrottstävlingar med mig	13	10	19	18

Tabell 7. Elevernas musikpreferenser – enligt ämne.³ Andel (%) som svarat "stämmer precis" på mellanstadiet.

Musikstil	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Folkmusik/visor	1	3	4	2
Pop/rock	52	54	55	53
Klassiskt	10	6	9	9
Hårdrock – Metall	7	8	7	13
Techno	9	10	14	11
Reggae	5	14	6	3
Soul/Funk	16	29	17	10
Jazz/Blues	8	23	7	12
Hip-Hop/Rap	45	66	37	48

Tabell 8. Elevernas musikpreferenser – enligt ämne.⁴ Andel (%) som svarat ”stämmer precis” på högskolan/gymnasiet

Musikstil	Bild & form	Dans	Musik	Teater
Folkmusik/visor	15	7	10	2
Pop/rock	56	57	58	53
Klassiskt	25	3	14	7
Hårdrock – Metall	16	19	26	16
Techno	17	14	15	7
Reggae	43	16	10	20
Soul/Funk	24	31	15	24
Jazz/Blues	17	11	10	11
Hip-Hop/Rap	38	47	22	29

Tabell 9. Elevernas önskemål om bild & formundervisningens innehåll.⁵ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet

Innehåll i bild & formundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	87	13	0	0
Jag får prova olika material och tekniker	70	28	3	0
Jag får göra det jag själv vill	56	35	8	1
Jag får teckna	57	29	10	4
Jag får måla	60	27	9	4
Jag får skulptera	49	36	12	4
Det är bra stämning i gruppen	88	9	3	0
Jag får vara med i utställningar	30	30	29	11
Jag har nära till bild & formundervisningen	30	38	23	10

¹ Frågans formulering är ”Min mamma och/eller min pappa har under min uppväxt”. Eleverna har kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala: ”Ofta”, ”Ganska ofta”, ”Sällan” och ”Aldrig”. I tabellen redovisas endast resultaten av det högsta värdet ”Ofta”.

² Se fotnot 1.

³ Frågans formulering är ”Jag lyssnar gärna till (kryssa bara i de stilar du känner till)”. Eleverna har kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala: ”Stämmer precis”, ”Stämmer ganska bra”, ”Stämmer inte särskilt bra”, ”Stämmer inte alls”. I tabellen redovisas endast resultaten av det högsta värdet ”Stämmer precis”.

⁴ Se fotnot 3.

⁵ Frågans formulering är ”För att jag ska fortsätta vilja gå i bild & formundervisningen är det viktigt att”.

Tabell 10. Elevernas uppfattning om bild & formundervisningens innehåll. ⁶ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i bild & formundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Lektionerna är roliga	74	23	3	0
Jag får prova olika material och tekniker	74	21	5	0
Jag får göra det jag själv vill	45	49	6	0
Jag får teckna	56	27	13	4
Jag får måla	53	33	12	3
Jag får skulptera	45	39	11	5
Det är bra stämning i gruppen	62	32	5	1
Jag får vara med i utställningar	70	14	9	7
Jag har nära till bild & formundervisningen	40	37	14	10

Tabell 11. Elevernas önskemål om bild & formundervisningens innehåll. ⁷ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i bild & formundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	87	13	0	0
Jag får prova olika material och tekniker	65	32	3	0
Det är bra stämning i gruppen	74	26	0	0
Jag blir bättre på att uttrycka mig i bild & form	63	30	3	3
Jag får teckna (blyerts, kol, torrpastell)	39	32	10	19
Jag får måla (akvarell, akryl, olja)	55	26	3	16
Jag får skulptera (lera, gips, trä, metall, sten)	29	39	16	16
Jag får arbeta med keramik (drejning, glasyr, bränning)	16	32	29	23
Jag får arbeta med tryckteknik (koppartryck, torrnål, linoleum)	19	29	19	32
Jag får arbeta med digital bild (skapa bilder i datorn)	19	23	39	19
Jag får arbeta med video	33	4	41	22
Jag får utmaningar	45	35	19	0
Jag får själv bestämma vad jag ska göra på lektionerna	74	23	3	0

Tabell 12. Elevernas uppfattning om bild & formundervisningens innehåll.⁸ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i bild & formundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Lektionerna är roliga	81	19	0	0
Jag får prova olika material och tekniker	68	29	3	0
Det är bra stämning i gruppen	81	13	7	0
Jag blir bättre på att uttrycka mig i bild & form	52	42	3	3
Jag får teckna (blyerts, kol, torrpastell)	65	16	19	0
Jag får måla (akvarell, akryl, olja)	65	19	16	0
Jag får skulptera (lera, gips, trä, metall, sten)	36	26	19	19
Jag får arbeta med keramik (drejning, glasyr, bränning)	16	36	48	0
Jag får arbeta med tryckteknik (koppartryck, torrnål, linoleum)	10	10	39	42
Jag får arbeta med digital bild (skapa bilder i datorn)	23	10	16	52
Jag får arbeta med video	26	3	23	48
Jag får utmaningar	32	52	13	3
Jag har nära till bild & formundervisningen	26	55	13	7
Jag kan påverka innehållet i bild & formundervisningen	80	20	0	0
Jag får själv bestämma vad jag ska göra på lektionerna	97	3	0	0

⁶ Frågans formulering är "Så här tycker jag om bild & formundervisningen just nu".

⁷ Frågans formulering är "för att jag ska fortsätta vilja gå i bild & formundervisningen är det viktigt att".

⁸ Frågans formulering är "Så här tycker jag om bild & formundervisningen just nu".

Tabell 13. Tekniker som man anser att Kulturskolan ska erbjuda inom bild & formundervisningen.⁹ I % av antalet svarande på mellanstadiet.

Mellanstadium	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Teckning(blyerts, kol, torrpastell)	79	16	5	0
Målning (akvarell, akryl, olja)	78	19	1	1
Skulptur (lera, gips, trä, metall, sten)	71	20	8	1
Keramik (drejning, glasyr, bränning)	51	25	13	11
Foto	42	27	14	16
Tryckteknik (koppartryck, tornål, linoleum)	37	35	11	18
Video	27	27	14	32
Digital bild (skapa bilder i datorn)	26	26	17	32

Tabell 14. Elevernas önskemål om lokaler och utrustning i bild & formundervisningen.¹⁰ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Jag har nära till bild & formundervisningen	13	42	42	3
Jag har bild & formundervisning i en bra lokal	45	45	10	0
Det finns gott om material att arbeta med	83	17	0	0
Det finns datorer att arbeta med	19	16	26	39

Tabell 15. Elevernas uppfattning om lokaler och utrustning i bild & formundervisningen.¹¹ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Jag har nära till bild & formundervisningen	26	55	13	7
Jag har bild & formundervisning i en bra lokal	48	32	16	3
Det finns gott om material att arbeta med	83	17	0	0
Det finns datorer att arbeta med	19	16	26	39

⁹ Frågans formulering är "Jag tycker att man på Bild & Form i Kulturskolan ska få arbeta med (kryssa bara för det du känner till)"

¹⁰ Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå i bild & formundervisningen är det viktigt att".

¹¹ Frågans formulering är "Så här tycker jag om bild & formundervisningen just nu".

Tabell 16. Elevernas önskemål om dansundervisningens innehåll.¹² Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i dansundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	85	12	2	0
Jag får prova olika dansstilar	61	29	7	2
Jag blir bättre på att dansa	68	15	15	2
Jag får göra en rolig uppvärmning	53	35	8	5
Jag får göra egna danser	29	26	38	7
Det är bra stämning i gruppen	66	29	2	2
Jag får uppträda tillräckligt ofta för andra	42	37	15	7
Jag får dansa till bra musik	73	20	5	2
Alla i gruppen är på samma nivå	44	20	29	7
Jag har nära till dansundervisningen	25	33	35	7

Tabell 17. Uppfattning om dansundervisningen i Kulturskolan.¹³ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i dansundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Lektionerna är roliga	71	27	2	0
Jag får prova olika dansstilar	55	30	13	3
Jag blir bättre på att dansa	73	21	5	2
Jag får göra en rolig uppvärmning	39	43	16	2
Jag får göra egna danser	33	29	12	26
Det är bra stämning i gruppen	57	36	7	0
Jag får uppträda tillräckligt ofta för andra	56	29	12	2
Jag får dansa till bra musik	54	30	14	2
Alla i gruppen är på samma nivå	16	44	33	7
Jag har nära till dansundervisningen	50	32	14	5

¹² Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå i dansundervisningen är det viktigt att".

¹³ Frågans formulering är "Så här tycker jag om dansundervisningen just nu".

Tabell 18. Elevernas önskemål om dansundervisningens innehåll. ¹⁴ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i dansundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	80	17	3	0
Jag får prova olika dansstilar	33	37	27	3
Jag får en bra uppvärmning	43	40	17	0
Jag får en bra dansträning	73	17	10	0
Jag får dansa till musik som jag gillar	27	50	23	0
Jag får göra egna danser	43	40	17	0
Jag får improvisera	7	33	47	13
Jag bygger upp min kropp	50	33	10	7
Jag blir bättre på att dansa	70	20	10	0
Jag får utmaningar	40	37	17	7
Jag kan påverka innehållet i dansundervisningen	37	43	17	3
Jag lär mig samarbeta	21	55	21	3
Alla i gruppen har samma ålder	10	30	40	20
Alla i gruppen är på samma nivå	28	52	14	7
Jag får uppträda tillräckligt ofta för andra	40	37	17	7

¹⁴ Frågans formulering är "för att jag ska fortsätta vilja gå i dansundervisningen är det viktigt att".

Tabell 19. Elevernas uppfattning om dansundervisningen. ¹⁵ Andel (%) av de svarande på högskolan/gymnasiet.

Innehåll i dansundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Lektionerna är roliga	73	27	0	0
Jag får prova olika dansstilar	30	43	20	7
Jag får en bra uppvärmning	76	17	7	0
Jag får en bra dansträning	63	33	3	0
Jag får dansa till musik som jag gillar	53	37	7	3
Jag får göra egna danser	21	35	41	3
Jag får improvisera	21	46	25	7
Jag bygger upp min kropp	37	43	20	0
Jag blir bättre på att dansa	67	27	7	0
Jag får utmaningar	43	40	10	7
Jag kan påverka innehållet i dansundervisningen	33	47	17	3
Jag lär mig samarbeta	37	47	13	3
Alla i gruppen har samma ålder	7	43	33	17
Alla i gruppen är på samma nivå	7	47	33	13
Jag får uppträda tillräckligt ofta för andra	31	28	28	14

Tabell 20. Elevernas önskemål om lokaler och utrustning i dansundervisningen. ¹⁶ Andel (%) av de svarande på högskolan/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Jag har nära till dansundervisningen	27	43	30	0
Jag dansar i en bra lokal med speglar	60	33	7	0
Det finns bra omklädningsrum	17	31	35	17
Jag får använda scenkläder när vi uppträder	37	30	23	10
Jag får sminka mig när vi uppträder	14	21	55	10
Det finns en bra ljudanläggning i lokalen	60	30	7	3

¹⁵ Frågans formulering är "Så här tycker jag om dansundervisningen just nu".

¹⁶ Frågans formulering är "för att jag ska fortsätta vilja gå i dansundervisningen är det viktigt att".

Tabell 21. Elevernas uppfattning om lokaler och utrustning i dansundervisningen.¹⁷ Andel (%) av de som svarat på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Jag har nära till dansundervisningen	63	30	7	0
Jag dansar i en bra lokal med speglar	40	37	23	0
Det finns bra omklädningsrum	23	13	33	30
Jag får använda scenkläder när vi uppträder	38	21	31	10
Jag får sminka mig när vi uppträder	38	21	31	10
Det finns en bra ljudanläggning i lokalen	33	53	13	0

Tabell 22. Ålder för Kulturskolestart. Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Ålder	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
6 år	3	3	-	23
7 år	-	7	1	22
8 år	-	0	9	17
9 år	3	3	35	12
10 år	3	7	20	7
11 år	17	14	9	12
12 år	23	21	8	5
13 år	20	28	10	0
14 år	3	7	3	0
15 år	13	7	4	2
16 år	-	0	1	0
17 år	3	3	-	0
18 år	10	0	1	2

¹⁷ Frågans formulering är "Så här tycker jag om dansundervisningen just nu".

Tabell 23. Olika grupper betygsättning av Stockholms stads anläggningar/verksamheter. Ett är lägsta och fem är högsta betyget. Medelbetyg.

	Betyg
Vår Teater i Kulturskolan - mellanstadiet (2002)	4,4
Vår Teater i Kulturskolan - högstadiet/gymnasiet (2002)	4,3
Stadsmuseet (2000)	4,3
Lava på Kulturhuset (1999)	4,3
Liljevalchs (2001)	4,3
Farsta sport- och simhall (1999)	4,2
Bild & Form i Kulturskolan - mellanstadiet (2002)	4,2
Bild & Form i Kulturskolan - högstadiet/gymnasiet (2002)	4,1
X-ist (2002)	4,1
Dans i Kulturskolan - mellanstadiet (2002)	4,1
Dans i Kulturskolan - högstadiet/gymnasiet (2002)	4,1
Skärholmens sport- och simhall (1999)	4,1
Stadsbiblioteket (2000)	4,1
Fryshuset (1997)	4,1
Högdalens sport- och simhall (1999)	4,0
Eriksdalsbadet (2001)	4,0
Musikskolan i Kulturskolan - föräldrarnas betygsättning (2002)	4,0
Musikskolan i Kulturskolan - högstadie/gymnasieelever (2002)	4,0
Musikskolan i Kulturskolan – mellanstadiet (2002)	3,9
Vällingby sport- och simhall (1999)	3,8
Driftområde idrott ute Västerort	3,3

Tabell 24. Elevernas önskemål om musikundervisningens innehåll.¹⁸ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i musikundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	85	14	1	0
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	56	37	7	0
Jag får lära mig noter	71	18	8	3
Jag får spela på gehör (lära mig låtar utan noter)	27	34	33	7
Jag blir bättre på mitt instrument	86	13	1	0
Jag får improvisera	23	39	28	10
Jag får göra egna låtar	14	29	44	13
Jag får spelläxor	45	35	12	8
Det är bra stämning på lektionerna	85	13	2	0
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	57	34	9	0

Tabell 25. Elevernas uppfattning om musikundervisningen.¹⁹ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i musikundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Lektionerna är roliga	56	40	3	2
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	31	54	14	1
Jag får lära mig noter	69	20	5	6
Jag får spela på gehör (lära mig låtar utan noter)	25	26	23	25
Jag blir bättre på mitt instrument	75	23	2	0
Jag får improvisera	12	26	33	30
Jag får göra egna låtar	10	11	22	58
Det är kul att göra spelläxor	25	44	22	8
Det är bra stämning på lektionerna	69	25	5	1
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	34	37	22	8
Jag har nära till musikundervisningen	56	29	8	7

¹⁸ Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå i musikundervisningen är det viktigt att".

¹⁹ Frågans formulering är "Så här tycker jag om musikundervisningen just nu".

Tabell 26. Elevernas önskemål om musikundervisningens innehåll.²⁰ Andel (%) av de svarande på högskole/gymnasiet

Innehåll i musikundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	82	17	2	0
Jag får spela/sjunga många olika stilar	38	42	17	3
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	71	27	3	0
Det låter bra när jag spelar/sjunger	50	41	8	1
Jag får lära mig noter och musikteori	31	41	22	6
Jag får spela på gehör (lära mig låtar utan noter)	25	33	33	9
Jag blir bättre på mitt instrument	74	24	1	2
Jag får göra egna låtar	8	22	41	30
Jag får spelläxor	20	39	28	13
Det är bra stämning på lektionerna	81	16	3	0
Jag får improvisera/spela solo	31	30	36	13
Jag får utmaningar	48	43	7	2
Jag har nära till musikundervisningen	45	44	10	2
Jag kan påverka innehållet i musikundervisningen	51	43	4	2
Jag får vara med och planera upplägget för terminen	21	35	37	7

²⁰ Frågans formulering är "För att jag ska fortsatt vilja gå i musikundervisningen är det viktigt att".

Tabell 27. Elevernas uppfattning om musikundervisningens innehåll.²¹ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet

Innehåll i musikundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Lektionerna är roliga	47	47	5	1
Jag får spela/sjunga många olika stilar	33	47	18	2
Jag får spela/sjunga musik som jag gillar	40	48	11	1
Det låter bra när jag spelar/sjunger	35	51	13	2
Jag får lära mig noter och musikteori	35	36	22	7
Jag får spela på gehör (lära mig låtar utan noter)	22	21	31	26
Jag blir bättre på mitt instrument	57	33	10	0
Jag får göra egna låtar	4	10	24	61
Det är kul att göra spelläxor	16	43	28	13
Det är bra stämning på lektionerna	71	25	3	2
Jag får improvisera/spela solo	22	27	27	24
Jag får utmaningar	45	42	9	4
Jag kan påverka innehållet i musikundervisningen	54	32	12	2
Jag får vara med och planera upplägget för terminen	26	25	27	23

Tabell 28. Elevernas önskemål om lokaler och utrustning i musikundervisningen.²² Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Jag har nära till musikundervisningen	35	51	14	0
Jag spelar i en bra lokal	41	45	13	2
Det finns bra utrustning (instrument) i lokalen	57	32	7	4
Det finns tillgång till datorer i undervisningen	7	16	32	45
Det finns tillgång till CD-spelare i lokalen	17	29	29	26

²¹ Frågans formulering är "Så här tycker jag om musikundervisningen just nu".

²² Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå i musikundervisningen är det viktigt att".

Tabell 29. Elevernas uppfattning om lokaler och utrustning i musikundervisningen.²³ Andel (%) av de som svarat på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Jag har nära till musikundervisningen	59	30	7	4
Jag spelar i en bra lokal	43	38	15	4
Det finns bra utrustning (instrument) i lokalen	39	39	19	3
Det finns tillgång till datorer i undervisningen	4	7	13	77
Det finns tillgång till CD-spelare i lokalen	31	18	16	35

Tabell 30. Lektionslängd i musikundervisningen – nuläge.²⁴ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet

Antal minuter/gång	- 20 min	25 - 35 min	40 - 55 min	60 - 120 min
	58	42	14	22

Tabell 31 a. Vill eleverna ha spelläxor? – enligt kön.²⁵ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet

Åldersgrupp	Mycket viktigt		Ganska viktigt		Inte så viktigt		Inte alls viktigt	
	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor
Mellanstadium	38	50	26	43	9	14	9	6
Högstadium/gymnasium	12	15	20	31	19	18	9	9

Tabell 31 b. Är det roligt att göra spelläxor? – enligt kön. ²⁶ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet

Åldersgrupp	Stämmer precis		Stämmer ganska bra		Stämmer inte så bra		Stämmer inte alls	
	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor
Mellanstadium	29	22	36	50	26	20	9	7
Högstadium/gymnasium	18	14	42	45	30	26	10	15

²³ Frågans formulering är "Så här tycker jag om musikundervisningen just nu".

²⁴ Frågans formulering är "Hur många minuter har du musikundervisning varje gång?"

²⁵ Frågans formulering är "För att fortsätta vilja gå i musikundervisningen är det viktigt att få spelläxor".

²⁶ Frågans formulering är "Så här tycker jag om musikundervisningen just nu - det är roligt att göra spelläxor".

Tabell 32 a. I vilken grad får de barn som spelar vissa musikinstrument spela/sjunga musik de gillar.²⁷ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet

Musikinstrument	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte så bra	Stämmer inte alls
Gitarr	43	39	16	2
Piano	33	52	14	0
Slagverk	33	53	13	0
Stråkinstrument	24	62	14	0
Blåsinstrument	19	67	14	0

Tabell 32 b. I vilken grad får de ungdomar som spelar musikinstrument spela/sjunga musik de gillar.²⁸ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet

Musikinstrument	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte så bra	Stämmer inte alls
Gitarr	49	33	15	3
Piano	49	46	6	0
Blåsinstrument	21	64	14	0

Tabell 33. Elevernas önskemål om teaterundervisningens innehåll.²⁹ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet

Innehåll i drama/teaterundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Lektionerna är roliga	93	6	1	0
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	83	13	3	1
Det är bra stämning i gruppen	80	18	2	0
Jag får spela den roll jag själv vill	75	16	7	2
Jag får spela olika roller	67	24	9	1
Jag får göra egna pjäser	52	25	11	11
Jag får göra teaterlekar	40	23	25	12
Jag får sminka mig	33	20	29	18
Jag får nya kompisar	30	35	24	11
Jag får spela pjäser efter färdiga manus	26	29	23	23

²⁷ Frågans formulering är "Så här tycker jag om musikundervisningen just nu - jag får spela musik jag gillar".

²⁸ Se not 17.

²⁹ Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att"

Tabell 34. Elevernas uppfattning om teaterundervisningens innehåll. ³⁰ Andel (%) av de svarande på mellanstadiet.

Innehåll i drama/teaterundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Jag får göra egna pjäser	73	16	9	2
Lektionerna är roliga	68	32	0	0
Jag får spela den roll jag själv vill	66	28	5	1
Jag får vara med och bestämma vad vi ska göra	60	31	10	0
Jag får spela olika roller	61	23	11	5
Det är bra stämning i gruppen	59	27	13	1
Jag får göra teaterlekar	58	28	10	4
Jag får nya kompisar	52	24	8	16
Jag får sminka mig	45	26	14	15
Jag får spela pjäser efter färdiga manus	32	15	12	41

³⁰ Frågans formulering är "Så här tycker jag om Vår Teaterundervisningen just nu"

Tabell 35. Elevernas önskemål om teaterundervisningens innehåll. ³¹ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i drama/teaterundervisningen	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Det är bra stämning i gruppen	89	8	3	0
Lektionerna är roliga	87	12	2	0
Jag får improvisera	59	31	7	3
Jag får utmaningar	59	31	8	2
Jag lär mig samarbeta	54	31	13	2
Jag får göra teaterövningar	44	36	18	2
Jag får nya kompisar	39	31	28	2
Jag blir bättre på att spela teater	36	49	15	0
Jag får spela olika roller	36	51	12	2
Jag får arbeta med musikal och/eller musikteater	33	25	18	23
Jag kan påverka innehållet i teaterlektionerna	33	60	8	0
Jag får spela den roll jag själv vill	30	54	16	0
Jag får spela färdiga manus	28	46	20	7
Jag får dansa	21	23	31	25
Jag får sjunga	16	16	33	34
Jag får sminka mig	10	16	53	21
Jag får göra egna pjäser	5	28	46	21
Jag får arbeta med ljus/ljud	2	15	46	38

³¹ För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att*

Tabell 36. Elevernas uppfattning om teaterundervisningens innehåll.³² Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Innehåll i drama/teaterundervisningen	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Det är bra stämning i gruppen	77	17	5	2
Lektionerna är roliga	59	39	2	0
Jag får improvisera	62	23	7	8
Jag får utmaningar	52	32	13	3
Jag lär mig samarbeta	64	34	2	0
Jag får göra teaterövningar	56	28	10	7
Jag får nya kompisar	41	36	12	12
Jag blir bättre på att spela teater	51	41	3	5
Jag får spela olika roller	44	34	12	10
Jag får arbeta med musikal och/eller musikteater	50	10	10	30
Jag kan påverka innehållet i teaterlektionerna	38	49	10	3
Jag får spela den roll jag själv vill	40	50	10	0
Jag får spela färdiga manus	77	20	2	2
Jag får dansa	31	15	15	39
Jag får sjunga	27	13	17	43
Jag får sminka mig	25	26	26	23
Jag får göra egna pjäser	13	13	35	38
Jag får arbeta med ljus/ljud	2	2	21	75

³² Frågans formulering är "Så här tycker jag om Vår Teaterundervisningen just nu"

Tabell 37. Önskemål och uppfattning om teaterundervisningens innehåll – efter kön.³⁴ Andel (%) av de svarande på högskole/högskoleläroverket. Siffror inom parentes visar att $n < 20$

Innehåll i teaterundervisningen	MYCKET VIKTIGT för att man ska vilja fortsätta		STÄMMER PRECIS med hur det är just nu	
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor
Det är bra stämning i gruppen	(80)	91	(79)	76
Lektionerna är roliga	(93)	85	(73)	54
Jag får utmaningar	(33)	67	(60)	49
Jag får improvisera	(53)	61	(60)	63
Jag lär mig samarbeta	(53)	54	(67)	63
Jag får uppträda tillräckligt ofta för andra	(33)	52	(40)	41
Jag får göra teaterövningar	(27)	50	(60)	54
Det finns en bra scen	(53)	48	(60)	54
Det finns en bra ljus/ljudanläggning	(20)	48	(53)	65
Jag får nya kompisar	(53)	35	(53)	37
Jag blir bättre på att spela teater	(33)	37	(60)	48
Det finns ett stort klädförråd	(27)	39	(73)	59
Jag får spela olika roller	(20)	41	(47)	43
Det finns tillgång till smink och dekor	(33)	35	(73)	52
Jag får arbeta med musikal och/eller musikteater	(29)	35	(43)	52
Jag kan påverka innehållet i teaterlektionerna	(27)	35	(33)	39
Jag får spela den roll jag själv vill	(33)	28	(27)	44
Jag får spela färdiga manus	(33)	26	(80)	76
Jag får dansa	(7)	26	(27)	33
Jag får sjunga	(13)	17	(27)	27
Jag får sminka mig	(0)	13	(27)	24
Jag får göra egna pjäser	(7)	4	(14)	13
Jag får arbeta med ljus/ljud	(0)	2	(0)	2

³⁴ Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att" samt "Så här tycker jag om Vår Teaterundervisningen just nu". Eleverna har kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen visas endast resultaten av den högsta prioriteten "mycket viktigt" och "stämmer precis".

Tabell 38. Elevernas önskemål om lokaler och utrustning i teaterundervisningen.³⁴ Andel (%) av de svarande på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt
Jag har nära till Vår Teater	15	41	41	3
Det finns en bra scen	49	48	2	2
Det finns tillgång till smink och dekor	34	43	21	2
Det finns ett stort klädförråd	36	51	12	2
Det finns en bra ljus/ljudanläggning	41	39	18	2

Tabell 39. Elevernas uppfattning om lokaler och utrustning i teaterundervisningen.³⁵ Andel (%) av de som svarat på högstadiet/gymnasiet.

Lokaler och utrustning	Stämmer precis	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Jag har nära till Vår Teater	49	39	10	2
Det finns en bra scen	56	43	2	0
Det finns tillgång till smink och dekor	57	30	10	3
Det finns ett stort klädförråd	62	26	10	2
Det finns en bra ljus/ljudanläggning	62	26	12	0

³⁴ Frågans formulering är "För att jag ska fortsätta vilja gå på Vår Teater är det viktigt att"

³⁵ Frågans formulering är "Så här tycker jag om Vår Teater just nu"

Tabell 40. Kulturskolans uppdrag.³⁶ Andel (%) av de som svarat "Stämmer precis" på högstadiet/gymnasiet inom samtliga ämnen. Dessutom redovisas åsikterna hos föräldrarna med barn i musikundervisningen på lågstadiet/mellanstadiet.

	Bild & Form	Dans	Musik	Teater	Föräldrar - musik
Kulturskolans undervisning bör i första hand vara till för alla barn och ungdomar som vill lära sig de olika konstformerna	74	97	89	82	97
Kulturskolans undervisning bör i första hand vara till för de barn och ungdomar som vill satsa på en yrkeskarriär inom respektive konstform	7	17	13	16	8

Tabell 41. Intresse av att vilja delta i kulturkollo/kulturläger.³⁷ Andel (%) av de som svarat på mellanstadiet respektive högstadiet/gymnasiet.

Åldersgrupp	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Mellanstadium	74	77	46	71
Högstadium/gymnasium	61	77	36	57

Tabell 42. Deltagande i tvärkulturella projekt under de senaste 12 månaderna.³⁸ Andel (%) av de som svarat på högstadiet/gymnasiet.

	Bild & Form	Dans	Musik	Teater
Deltagit i tvärkulturellt projekt	13	43	15	20
Konstformer som samverkat/sammanhang för samverkan	<i>Musik Dans</i>	<i>Musikal Musik Teater</i>	<i>Teater Lucia Dans</i>	<i>Lucia Musikal</i>

³⁶ Frågans formulering är "Vad tycker du ska vara målet med Kulturskolans undervisning?" Eleverna har kunnat avge sitt svar på en fyrgradig skala. I redovisningen visas endast resultaten av den högsta prioriteten "stämmer precis".

³⁷ Frågans formulering är "Skulle du vara intresserad av kulturkollo (mellanstadiet)/kulturläger (högstadiet/gymnasiet) på sommaren, (dvs där man får spela, sjunga, dansa, måla, syssla med drama/teater)?" Svartalternativen var "Nej", "Ja, om man åker till ett annat ställe" och "Ja, om man stannar hemma i stan." Fler alternativ var möjliga att kryssa i. Här redovisas en sammanslagning av samtliga som svarat "Ja". En detaljerad tabell går att beställa från Forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningarna.

³⁸ Frågans formulering är "Har du under de senaste 12 månaderna deltagit i någon samproduktion med andra ämnen i Kulturskolan (musik, dans, bild & form, teater)?"

